technopolis |group|

29 december 2014

Eindevaluatie Onderzoeksprogramma Sport, Bewegen en Gezondheid

Eindrapport

technopolis|group|

Eindevaluatie Onderzoeksprogramma Sport, Bewegen en Gezondheid

Eindrapport

technopolis |group|, December 2014

Frank Zuijdam (projectleider)

Bastian Mostert

Anke Nooijen

Stijn Zegel

Inhoudsopgave

Samenvatting 5

1. Inleiding 17

1.1 Inleiding 17

1.2 De evaluatievragen 17

1.3 Aanpak 17

1.4 Leeswijzer 18

2. Het Programma Sport, Bewegen en Gezondheid 21

2.1 Aanleiding tot het programma 21

2.2 De opzet en inhoud van het SBG-programma 22

2.3 Het vervolgprogramma Sport 27

2.4 Visie betrokkenen over de totstandkoming, inhoud en organisatie 28

3. Onderzoekinfrastructuur 31

3.1 Doelstellingen infrastructurele gedeelte SBG-programma 31

3.2 Het Landelijk Overleg Sportgezondheids Onderzoek (LOSO) 32

3.3 Realisatie aanstellingen en matching 33

3.4 Interne samenwerking en afstemming LOSO-partners 35

3.5 Samenwerking LOSO met externen 37

3.6 Sportartsen 39

3.7 Resultaten LOSO in SBG-projecten 40

4. De SBG-onderzoeksprojecten 43

4.1 Opzet van de Calls for Proposals 43

4.2 Beoordeling procedure 3e tranche 44

4.3 Uitkomsten van de Calls for Porposals 46

4.4 Inhoudelijke focus van de projecten 49

5. De outputs en effecten van het programma 53

5.1 Samenwerking in projecten 53

5.2 Overzicht outputs van het programma 55

5.3 Kennisdisseminatie en implementatie activiteiten 60

5.4 Succesfactoren vraaggestuurd onderzoek 64

5.5 Algemene meerwaarde van het programma 65

6. Conclusies en aanbevelingen 69

6.1 Belangrijkste conclusies 69

6.2 Algemene meerwaarde van het programma 75

6.3 Aanbevelingen 76

Bijlage A Samenstelling programmacommissie SBG 77

Bijlage B Overzicht geïnterviewden 79

Bijlage C Overzicht co-publicaties LOSO 81

Bijlage D Criteria en procedure SBG-programma 83

Bijlage E Overzicht maatschappelijke producten 85

Bijlage F Resultaten survey 87

Bijlage G Overzicht projectgegevens 91

Figuren

Figuur 1 Schematische weergave van de doelen van het Programma SBG 23

Figuur 2 Het SBG programma over de tijd 26

Figuur 3 Beoordeling van de opzet van het programma 28

Figuur 4 Overzicht realisatie aanstellingen in de eerste twee tranches. 33

Figuur 5 Verbetering van de afstemming in sportgeneeskundig onderzoek 38

Figuur 6 Overzicht promoties sportartsen 39

Figuur 7 Succes van LOSO partners als hoofdaanvrager bij onderzoeksprojecten 40

Figuur 8 Succes van LOSO partners als mede-aanvrager bij onderzoeksprojecten ... 41

Figuur 9 Totaaloverzicht bottom-up projecten naar hoofdaanvrager. Het betreft hier alleen de bottom-up onderzoeksprojecten. 41

Figuur 10 Communicatie over het programma 45

Figuur 11 De selectieprocedure van het programma 46

Figuur 12 Overzicht van uitgevoerd onderzoek in het SBG programma 47

Figuur 13 Overzicht van het slagingspercentages Calls for Proposals. Het betreft hier alleen de bottom-up onderzoeksprojecten. 48

Figuur 14 Overzicht deelname per instellingcategorie bij aanvragen. Het betreft hier alleen de bottom-up onderzoeksprojecten. 48

Figuur 15 Overzicht van de doelgroep van onderzoeksprojecten Het betreft hier alleen de bottom-up onderzoeksprojecten. 50

Figuur 16 Verdeling bottom-up projecten per programmaprioriteit. 51

Figuur 17 Invloed van samenwerking op projectresultaten en structurele samenwerking 54

Figuur 18 Aspecten die van belang waren bij de samenwerking binnen het project 55

Figuur 19 Effecten als gevolg van het project (reeds opgetreden of verwacht) 56

Figuur 20 Uitleg bij de opbrengstdiagrammen 57

Figuur 21 Wetenschappelijke uitkomsten uit data-analyse van eindverslagen 58

Figuur 22 Maatschappelijke uitkomsten uit data-analyse van eindverslagen 59

Figuur 23 Ondernomen disseminatie- en implementatieactiviteiten 62

Figuur 24 De meerwaarde van het programma 66

Figuur 25 Verhouding van verdeling van betrokkenen bij projecten en verdeling van deelnemer aan de survey van Technopolis 89

Samenvatting

Het onderzoeksprogramma Sport, Bewegen en Gezondheid (SBG)

Het onderzoeksprogramma Sport, Bewegen en Gezondheid (SBG) van ZonMw startte in 2004, in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Het programma geeft invulling aan het beleid van het Ministerie van VWS gericht op het vergroten van gezondheidswinst door en het beperken van de gezondheidsrisico's van sport en bewegen.

Het programma stimuleert onderzoek en een sterke onderzoeksinfrastructuur voor bewegen en sporten. De uitdaging van het programma is om meer mensen te laten bewegen en sporten én het aantal blessures te verminderen. Meer concreet beoogt het SBG-programma de volgende doelstellingen:

1. het versterken en verankeren van de onderzoeksinfrastructuur;
2. het vergroten van kennis over de positieve en negatieve aspecten van sport en bewegen bij de preventie en behandeling van ziekten en aandoeningen en het ontstaan, diagnostiek, prognose en behandeling van sportletsels;
3. het bevorderen van kennistransfer en het creëren van voorwaarden voor de implementatie van onderzoeksresultaten

Het programma Sport, Bewegen en Gezondheid bestaat uit twee deelprogramma's die onderling nauw met elkaar verbonden zijn:

- Deelprogramma *Onderzoeksinfrastructuur*: een top-down deelprogramma dat als doel heeft door tijdelijke stimulering duurzame effecten te behalen. Hiervoor wordt gestreefd naar de centralisatie van onderzoek in enkele academische centra en wordt het platform Landelijk Overleg Sportgezondheids Onderzoek (LOSO) verder ondersteund in hun missie.
- Deelprogramma *Onderzoeksprojecten*: binnen dit deelprogramma worden bottom-up onderzoeksprojecten ondersteund die betrekking hebben op een drietal aandachtsgebieden en waarbij tevens wordt gekeken naar specifieke doelgroepen.

Beide deelprogramma's leveren een bijdrage aan de derde doelstelling; het bevorderen van kennistransfer en het creëren van voorwaarden voor de implementatie van onderzoeksresultaten.

Binnen het programma zijn er drie aandachtsgebieden vastgesteld. Het gaat om de volgende prioriteiten:

- Preventie door sport en bewegen
- Behandeling met behulp van sport en bewegen
- Sportgerelateerde aandoeningen: preventie en curatie

Het programma kende in totaal drie tranches: de eerste tranche in 2004, de tweede in 2007 en de derde in 2012. In totaal zijn er 35 projecten gehonoreerd, waarvan 23 onderzoeksprojecten, 9 onderzoeksinfrastructuur-projecten, 1 programmeringsstudie (in de eerste tranche) en 2 projecten gericht op verspreiding en implementatie (VIMP; in de tweede tranche).

Het totale budget van het programma bedroeg € 6,5 miljoen euro. Van dat bedrag reserveerde de programmacommissie 40% voor het versterken en verankeren van de onderzoeksinfrastructuur, 54% voor onderzoeksprojecten en 6% voor algemene kosten zoals vergaderingen, evaluaties en communicatie- en implementatieactiviteiten.

De evaluatievragen

In 2014 heeft ZonMw de opdracht gegeven tot de eindevaluatie van het programma. Eerder waren er al twee tussentijdse (zelf)evaluaties uitgevoerd. Technopolis voerde de eindevaluatie van het programma uit, waarvan dit rapport de resultaten presenteert.

De evaluatie dient verschillende doelen:

- Een inhoudelijke evaluatie met name gericht op (project)resultaten (voor de derde tranche direct na afloop van het project) en financiële verantwoording naar de opdrachtgever VWS.
- Het verkrijgen van inzicht in het programmeerproces; deze procesmatige evaluatie heeft met name ook betrekking op de wijze waarop ZonMw en de commissie invulling hebben gegeven aan hun taken.
- Het formuleren van aanbevelingen voor de ZonMw programmering bij het uitzetten van praktijkgericht onderzoek.

Aanpak van evaluatie

Voor het uitvoeren van de evaluatie zijn diverse onderzoeksmethoden gebruikt:

- Deskresearch: het bestuderen van alle relevante documentatie.
- Data-analyse: de beschikbare data (o.a. aantal aanvragen, aantal honoreringen, invulling per (sub)thema, invulling per doelgroep, etc.) van het programma is uitgebreid geanalyseerd.
- Surveys: er zijn websurveys uitgezet onder alle gehonoreerde projectleiders en de consortiumpartners in de projecten.
- Interviews: in het kader van de evaluatie is gesproken met tien betrokkenen (o.a. van de programmacommissie, de LOSO-partners, vertegenwoordigers van ZonMw en relevante stakeholders).
- Telefonische interviews: ter verdieping van de eerste resultaten van de survey is een aantal interviews gehouden met projectleiders en consortiumpartners. De nadruk lag daarbij op het bevragen van de praktijkorganisaties.

De uitkomsten van alle ingezette methoden zijn vervolgens geanalyseerd en gecombineerd en hebben geresulteerd in een integrale analyse. Die analyse is verwerkt in de voorliggende rapportage.

De evaluatie is begeleid door een interne begeleidingscommissie van ZonMw en een externe evaluatiecommissie onder voorzitterschap van prof. dr. Maarten van Bottenburg.

Conclusies

Conclusies ten aanzien van de totstandkoming en de inhoud

De totstandkoming van het programma SBG door de programmacommissie is goed verlopen. De suggesties en inhoudelijke prioriteiten uit in het RGO-rapport zijn goed in het programma verwerkt en de commissie heeft de relevante partijen geraadpleegd. Het veld is van mening dat het SBG-programma de juiste prioriteiten bevat en dat er geen belangrijke prioriteiten worden gemist.

De betrokkenen zijn tevens positief over de duale opzet van het programma (de combinatie van top down subsidie aan de LOSO-partners en open Calls). Belangrijke meerwaarde van het infrastructurele gedeelte is dat het tot minder versnippering van de middelen en een groter bestuurlijk draagvlag binnen de (LOSO-)organisaties leidt.

Toch is er ook fundamentele kritiek geuit op de vormgeving van het programma. Het betreft twee met elkaar samenhangende punten. Het eerste punt van kritiek is dat er binnen het programma te weinig focus is aangebracht. Het tweede punt van kritiek is

het lage budget. Deze combinatie leidt tot de conclusie dat met het oog op het bescheiden budget, het programma te breed van opzet is geweest. Daarbij moet ook in ogenschouw worden genomen dat door het RGO rapport in het veld andere verwachtingen zijn gewekt, zowel wat de focus als het budget betreft. Deze 'weeffout' zorgde ervoor dat er geen gerichte versterking op een gericht aantal terreinen heeft plaatsgevonden en de impact derhalve minder groot is geweest. Het lage budget heeft daarnaast ook zijn weerslag gehad op de mate van versterking van de academische kernen bij de LOSO-partners.

Conclusies ten aanzien van de programmacommissie

De samenstelling van de SBG-programmacommissie wordt over het algemeen als onvoldoende evenwichtig beoordeeld. Over de oorzaken van de onbalans verschillen de meningen echter sterk. Een deel geeft aan dat de commissie te weinig medische kennis en academische onderzoeksexpertise bevatte, een ander deel vindt juist dat er te weinig praktijkexpertise aanwezig was. De commissie had uitgebreid moeten worden, om een grotere diversiteit af te dekken en de aanwezigheid van de benodigde expertise te waarborgen. Vanuit het LOSO is verder opgemerkt dat de programmacommissie zich tijdens de werkbezoeken wel heel erg kritisch opstelde en te weinig oog had voor de positieve punten.

Belangrijkste conclusies ten aanzien van onderzoeksinfrastructuur

Het infrastructurele gedeelte van het programma heeft voor een deel z'n vruchten afgeworpen. Het SBG-programma heeft bijgedragen aan de emancipatie van het domein sport en bewegen binnen de UMC's. Dat is onder meer gebeurd door: het verankeren van het domein in de onderzoeksagenda van de deelnemende UMC's, het afgeven van een bestuurlijk commitment, het verbeteren van de research infrastructuur (faciliteiten), betere inbedding van sportgeneeskunde in organisatie en een structurele inzet van de gelden (bijvoorbeeld de aanstelling van een gewoon hoogleraar in plaats van een bijzonder hoogleraar).

Een groot deel van de vooraf beoogde doelstellingen zijn echter in onvoldoende mate gerealiseerd:

- De versterking van de infrastructuur bij de LOSO-kernen is ten dele gerealiseerd. Er zijn twee hoogleraren aangesteld in plaats van vier, bij de andere twee ging het om het omvormen van bestaande leerstoelen. De versterking van de senior staf en de eigen matching is grotendeels gerealiseerd, maar blijft iets onder het aanvankelijk ambitieniveau. Er zijn tussen de academische kernen wel grote verschillen te zien. Met name het UMCG springt er in positieve zin uit. Verklaringen hiervoor zijn volgens de LOSO-partners onder meer het gebrek aan een langjarig perspectief, onvoldoende budget om echt kritische massa te

creëren binnen de kernen (o.a. voldoende capaciteit hebben om externe (vervolg)financiering aan te trekken) en de veelal perifere positie van de sportgeneeskunde binnen de UMC's. Er zijn geen voornemens om de aanstellingen te beëindigen.

- De samenwerking en afstemming tussen de LOSO-partners is traag en onvoldoende van de grond gekomen. Er zijn zeker stappen gemaakt. Zo heeft men elkaar veel beter leren kennen, heeft men gewerkt aan diverse co-publicaties, zijn er gezamenlijke promotietrajecten, een gezamenlijk strategisch plan en is een goede bijdrage geleverd aan een sector plan en het nieuwe programma Sport. Desalniettemin, is er onvoldoende bereikt. Er heeft geen nadere specialisatie tussen de LOSO-partners plaatsgevonden, verdergaande samenwerking werd te weinig proactief opgepakt en was te vrijblijvend. Het algemene beeld is dat de LOSO-partners nog teveel concurrenten zijn gebleven en te weinig partners zijn geworden. Mogelijke oorzaken hiervoor zijn de inhoudelijke verschillen en diverse organisatieculturen, de gebondenheid aan ook andere prioriteiten van de UMC's, de druk om externe middelen binnen te halen en de komst van the Netherlands Institute for Sport Science and Innovation (NISSI) dat verstorend werkte. Dat alles laat onverlet dat de LOSO-partners er niet in zijn geslaagd c.q. onvoldoende hebben gestuurd om tot een betere samenwerking en afstemming te komen.

- De samenwerking tussen het LOSO als geheel / eenheid en externe onderzoeksinstellingen is onvoldoende uit de verf gekomen. Dit is het gevolg van een bewuste keuze van de LOSO-partners. Bovendien was er niet altijd een goede match met externe partners. De surveyrespondenten zijn niet heel uitgesproken over de meerwaarde van het LOSO voor de afstemming van het sportgeneeskundig onderzoek in Nederland. Ongeveer een derde van respondenten is positief en een zesde negatief. Voor de individuele LOSO-partners is het wel gelukt om verbinding te maken. Iedere uni/UMC heeft een eigen regionale netwerk opgebouwd voor de samenwerking op het terrein van SBG.

- De rol van het LOSO als organisatie naar de praktijk toe heeft zich geleidelijk aan ontwikkeld. Het LOSO ondernam verschillende activiteiten om de brug te slaan naar de praktijkorganisaties. Een van de instrumenten was een klankbordgroep waarin praktijkorganisaties zitting hadden. Volgens het LOSO en betrokkenen praktijkorganisaties was de klankbordgroep uiteindelijk van weinig meerwaarde: het bleek geen instrument voor het gezamenlijk formuleren van onderzoeksvragen.

- In de afgelopen periode meer sportartsen zijn gepromoveerd dan in eerdere periodes. Het programma SBG heeft sinds de start 11 promoties gerealiseerd

waarvan 2 sportartsen. Dit betekent dat sinds 2007 2 van de 12 promoties van sportartsen aan het SBG-programma zijn gerelateerd.

Conclusies ten aanzien van het verloop van de derde Call for Proposals

De projectleiders zijn positief over het verloop van de derde Call for Proposals. De informatievoorziening vanuit ZonMw was goed, er was voldoende tijd voor het indienen van de vooraanmeldingen en projectvoorstellen en duidelijk. De selectieprocedure als geheel krijgt een voldoende. Wel is er kritiek op onderdelen van de procedure. Men is kritisch over hoe doordacht de procedure was. Bovendien is minder dan 50% echt positief over gelijke kansen in de procedure en is helemaal niemand écht overtuigd van voldoende transparantie. Het lijkt erop dat het werken met twee werkgroepen in plaats van het gebruikelijke systeem met externe referenten ten koste is gegaan van de transparantie.

Conclusies ten aanzien van de uitkomsten van de drie Call for Proposals

Voor deze eindevaluatie is de data van de drie Calls for Proposals geanalyseerd. Op basis daarvan kunnen we de volgende conclusies trekken:

- In alle drie de Calls waren ruim voldoende aanmeldingen. Het SBG-programma lijkt een voldoende breed veld te bedienen.
- Het bruto honoreringspercentage (honoreringen afgezet tegen aantal vooraanmeldingen) is gemiddeld 17% en het gemiddelde netto honoreringspercentage (slaagkans van uitgewerkte aanvragen) is 39%. De slaagkans binnen het programma was niet erg hoog, maar afgezet tegen andere programma's bij ZonMw en NWO niet uitzonderlijk laag.
- Universitair Medische Centra (UMC's) zijn veruit het meest betrokken bij de projectaanvragen. Daarnaast zijn ook universiteiten, hogescholen en ziekenhuizen relatief vaak betrokken. Praktijkorganisaties (zoals beroepsverenigingen, landelijke organisaties, sportbonden) speelden een relatief kleine rol. Dit is een indicatie van het feit dat het SBG-programma met name gericht was op strategisch onderzoek en minder op praktijkgericht onderzoek. Dit geldt zeker voor de eerste twee rondes.
- Jongeren, chronisch zieken en (top)sporters vormen de voornaamste doelgroepen in de onderzoeksprojecten van de 1e en 2e tranche. In de 3e tranche ligt de nadruk op (top)sporters, hetgeen logisch is omdat daar expliciet op gestuurd is door de programmacommissie. Een aantal doelgroepen komt niet aan bod, zoals mensen met een lage sociaaleconomische status en mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking. De reden hiervoor is dat er in deze

categorieën ook geen of heel weinig vooraanmeldingen waren of dat ze voorstellen kwalitatief niet aan de maat waren. Tevens is er voor mensen met een beperking een apart ZonMw-programma gestart in 2005.

- Er heeft een evenwichtige invulling plaatsgevonden van de drie aandachtsgebieden van het programma (preventie, behandeling met sport en sport gerelateerde aandoeningen). Er is een evenwichtige verdeling over de aandachtsgebieden van de toegekende projecten. De vooraanmeldingen en de uitgewerkte aanvragen waren eveneens goed verspreid over de prioriteiten.
- Het criterium om projecten bij voorkeur met LOSO-partners uit te voeren is met succes gehandhaafd. Alle aanvragen waarin de LOSO-kernen partners waren, zijn succesvol geweest. In de bottom-up projecten zijn de LOSO-partners als hoofdaanvrager minder succesvol geweest. Een flink deel van de subsidieaanvragen is uiteindelijk niet gehonoreerd. Een van de redenen daarvoor is dat de programmacommissie ook ruimte voor andere partijen wilde laten.

Conclusies ten aanzien van de samenwerking in projecten

Het SBG-programma heeft een impuls gegeven aan nieuwe samenwerkingsverbanden. De meerderheid heeft in de projecten met een of meer onbekende partijen samengewerkt. Een ruime meerderheid geeft bovendien aan dat zij (erg) positief staan tegenover hernieuwde samenwerking.

De belangrijkste meerwaarde van de samenwerking voor de respondenten is wetenschappelijke kennis gevolgd door vraagsturing uit de praktijk, ondersteuning bij kennisdisseminatie en implementatie en financiële steun. Voor het welslagen van het project was de inbreng van wetenschappelijke expertise essentieel, aldus de respondenten. Samenwerking is niet noodzakelijk voor de maatschappelijke relevantie van de projecten, maar draagt wel bij aan het realiseren van bruikbare resultaten voor de maatschappij.

Conclusies ten aanzien van de projectresultaten

De survey geeft aan dat versterking van de wetenschappelijke positie het meest opgetreden/verwachte effect is van het SBG-programma. Bijna alle respondenten geven aan dat dit effect is opgetreden. Andere effecten zijn in veel gevallen niet opgetreden/verwacht. Dit onderstreept dat het programma meer een onderzoeksprogramma is en in mindere mate een praktijkgericht programma.

Binnen de projecten zijn wetenschappelijke publicaties en congresbijdragen de belangrijkste wetenschappelijke output. Promoties en bijdragen aan boeken werden veel minder beoogd. De uiteindelijke wetenschappelijke output komt sterk overeen

met de verwachtingen. Men heeft veel van wat er is beoogd ook daadwerkelijk gerealiseerd.

Bij de maatschappelijke opbrengsten zien we dat vakpublicaties en training/onderwijs modules en aanpassing werkwijze de belangrijkste opbrengsten zijn. Deze zijn veelal beoogd en ook daadwerkelijk gerealiseerd. Bij andere opbrengsten, zoals vragenlijsten, diagnostische instrumenten, medische technologieën en medische testen, heeft in de projecten duidelijk geen prioriteit gelegen. Deze zijn veelal niet beoogd en ook niet gerealiseerd. Over het algemeen komen de resultaten van de maatschappelijke opbrengsten sterk overeen met de doelstellingen.

Conclusies ten aanzien van kennisdisseminatie en implementatie

Binnen het SBG-programma is van meet af aan aandacht geweest voor kennisdisseminatie en de implementatie van de resultaten van het onderzoek. Dat is onder meer gebeurd door het opvragen van een plan van aanpak voor de kennisoverdracht en implementatie in de projecten, specifieke subsidies voor implementatietrajecten een communicatie- en implementatieplan met bijbehorend budget op programmaniveau en de ontwikkeling van de Kennistransfer Sportgezondheidszorg-methode (een methode voor het vertalen van onderzoeksresultaten naar de sportpraktijk).

Binnen het programma zijn twee type activiteiten voor disseminatie het meest gebruikt. Bij het eerste type gaat het om vormen van persoonlijk contact, zoals (inter)nationale bijeenkomsten, kennisoverdracht via een platform of samenwerkingsverband en lezingen en presentaties voor de beroepspraktijk. Het andere type is verbonden aan wetenschappelijke doelstellingen, zoals publicaties, stages en afstudeerprojecten. Activiteiten die zijn verbonden aan concrete producten – publicaties en onderwijsmodules uitgezonderd – worden weinig ingezet. Ondersteuning voor deze activiteiten vanuit het programma wordt niet nodig geacht.

Ten aanzien van kennisoverdracht en implementatie ziet Technopolis op basis van de interviews een aantal aandachtpunten:

- Zorgen voor een goede balans (of duidelijke keuze) tussen fundamenteel strategisch en meer praktijkgericht (toegepast) onderzoek. Beide elementen zijn in het SBG-programma aan bod gekomen. In de eerste twee rondes lag het accent meer op strategisch onderzoek, terwijl de derde rond juist geënt was op meer praktijkgericht/toegepast onderzoek. Het is zaak ook ten aanzien van de uitkomsten en opbrengsten van beide type onderzoek een juiste verwachting te koesteren.

- Vraagsturing van het onderzoek is heel belangrijk, maar vaak nog niet zo makkelijk te realiseren. Het simpelweg om tafel zetten van onderzoeker en praktijkmensen levert niet altijd iets op. Een gestructureerde aanpak, zoals een roadmap of andere vraaggestuurde methoden zijn nodig om een werkbare op de praktijk gerichte onderzoeksagenda te ontwikkelen.
- Er bestaan vaak grote cultuurverschillen tussen onderzoek en de praktijk. De cultuur, de incentives, de competenties en de tijdshorizon verschillen vaak aanzienlijk. Dit is een meer algemeen probleem. Van beide kanten moet er oog zijn voor die verschillen.
- Er is zeker draagvlak voor de KTS-methode: dat vindt men een goede manier voor kennisoverdracht. Punt van aandacht is wel dat er soms extra geld nodig is om de laatste stap te zetten, bijvoorbeeld voor het ontwikkelen van een app of cursusmateriaal.
- Een duidelijke rol voor de praktijkorganisaties. Het betrekken van praktijkgerichte organisaties is van groot belang, maar hun rol binnen een project is niet altijd duidelijk. Moesten zij de relevantie van het onderzoek bewaken, een bijdrage leveren aan de disseminatie en implementatie of beide?

Succesfactoren vraaggestuurd onderzoek

In het kader van deze eindevaluatie zijn door respondenten diverse succesfactoren van vraaggestuurd onderzoek genoemd. Technopolis heeft die als volgt gesynthetiseerd:

- Ondersteuning van vraagarticulatie bij praktijkorganisaties;
- Betrokkenheid vertegenwoordigers van de sportpraktijk;
- Onderzoeksresultaten moeten begrijpelijk en toegankelijk zijn;
- Duidelijke rol en commitment van praktijkorganisatie;
- Bijeenbrengen van verschillende type mensen;
- Incentives voor onderzoekers om ook implementatie-activiteiten te ontplooien, onder meer door de financiering van disseminatie en implementatie;
- Ambassadeurs die een rolmodel zijn.

Algemene meerwaarde van het programma

Het belang van het SBG-programma is volgens velen heel groot geweest. Het programma heeft geholpen om het gebied van sport, bewegen en gezondheid veel beter op de kaart te zetten. Sinds 2004 heeft het domein sterk aan belang gewonnen in Nederland en heeft zowel in het beleid als in de onderzoeksprogrammering een plek gevonden. Het SBG-programma heeft daar zeker aan bijgedragen. Andere concrete effecten zijn dat het SBG-domein beter verankerd is in de UMC's, er een vervolgprogramma Sport is gekomen en de research infrastructuur is verbeterd (o.a. door betere faciliteiten). Min of meer los van het SBG-programma is sportgeneeskunde nu officieel erkend als medische discipline. De sterkere wetenschappelijke basis die mede door het SBG-programma is gelegd heeft hieraan bijgedragen. De genoemde resultaten betekenen overigens nog niet dat de emancipatie al voltooid is. De komende jaren zal dat nadere aandacht vergen.

Het SBG-programma heeft een kleine bijdrage geleverd aan de intensivering van de netwerkvorming in het veld. De projecten van het programma hebben gezorgd voor nieuwe samenwerkingsverbanden. De samenwerking via het LOSO is daarentegen onvoldoende van de grond gekomen. Het LOSO heeft in geringe mate bijgedragen tot betere samenwerking en afstemming.

Het SBG-programma heeft tevens geholpen om de samenwerking tussen onderzoekers en praktijkorganisaties gericht op implementatie van de onderzoeksresultaten te versterken. De KTS-methodiek is hiervan een mooi voorbeeld. Dat laat onverlet dat de verbinding tussen wetenschap en de praktijk nog wel een aandachtspunt blijft. Het SBG-programma was als geheel meer een onderzoeksprogramma en minder een praktijkgericht programma. De wisselwerking tussen onderzoekers en praktijkorganisaties kan nog verder vorm krijgen.

De hierboven genoemde meerwaarde van het programma wordt ook weerspiegeld in de algemene waardering voor het programma. De respondenten in de survey geven het programma met een 7,4 een ruime voldoende.

Aanbevelingen

Op basis van de eindevaluatie heeft Technopolis de volgende aanbevelingen voor toekomstig onderzoek(sprogramma's) geformuleerd:

- Richt voor de vraagsturing van het onderzoek een breed en gestructureerd proces in waarbij onderzoekers en stakeholders (c.q. praktijkorganisaties en medische professionals) betrokken zijn. Dit kan een roadmap zijn of een andere methode voor vraaggestuurd programmeren.

- Waarborg voldoende aandacht en mogelijkheden voor het sportgeneeskundig onderzoek binnen het gehele ZonMw-portfolio. Dat kan bijvoorbeeld als onderdeel van het Sportprogramma, via Academische Werkplaatsen of binnen het programma Preventie.
- Maak duidelijk welk type onderzoek wordt gefinancierd (strategisch onderzoek versus toegepast / praktijkgericht onderzoek) en wees realistisch in het type outputs en resultaten dat uit dit onderzoek voort kan vloeien. Dit heeft een belangrijke invloed op het karakter van het programma (een onderzoeks- versus praktijkgericht programma). Een combinatie is ook mogelijk – en wellicht zelfs wenselijk – maar hanteer dan geen 'one size fits all-benadering'.
- Zorg dat de middelen voor het domein van sport en bewegen niet te versnipperd worden uitgezet. Creëer ook mogelijkheden voor grotere programmatische subsidies waarin verschillende partijen langjarig kunnen samenwerken. Verbind dit aan de uitkomsten van het proces van vraagsturing.
- Neem bij het ontwikkelen van nieuwe (rondes voor) vraaggestuurde programma's in de toekomst de succesfactoren in acht.
- Voor de versterking van de onderzoeks-/kennisinfrastructuur dienen de volgende punten in acht te worden genomen:
  - Zorg voor een duidelijke nulmeting bij aanvang en stel duidelijke targets voor de versterking.
  - Zorg voor een strategisch plan bij aanvang.
  - Hanteer een lange termijn perspectief en zorg ook voor een langdurig commitment (10 jaar).
  - Zorg voor een budget dat in overeenstemming is met de ambities.
- Stel een bescheiden subsidie ter beschikking voor netwerkactiviteiten op het terrein van SBG (zoals bijeenkomsten, workshops, etc.). Het LOSO kan hierin mogelijk de voortrekker van zijn. De subsidie hiervoor moet verbonden zijn aan een concreet plan van aanpak en duidelijke doelstellingen.

1. Inleiding

1.1 Inleiding

Het onderzoeksprogramma Sport, Bewegen en Gezondheid (SBG) van ZonMw startte in 2004, in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Het programma geeft invulling aan het beleid van het Ministerie van VWS gericht op het vergroten van gezondheidswinst door en het beperken van de gezondheidsrisico's van sport en bewegen. Het programma heeft drie tranches van toekenningen gehad, in 2004, 2007 en 2012.

In 2014 heeft ZonMw de opdracht gegeven tot de eindevaluatie van het programma. Eerder waren er al twee tussentijdse (zelf)evaluaties uitgevoerd. Technopolis voerde de eindevaluatie van het programma uit, waarvan dit rapport de resultaten presenteert.

1.2 De evaluatievragen

De evaluatie dient verschillende doelen, die in de Terms of Reference (ToR) zijn beschreven. Het gaat om de volgende doelstellingen:

- Een inhoudelijke evaluatie met name gericht op (project)resultaten (voor de derde tranche direct na afloop van het project) en financiële verantwoording naar de opdrachtgever VWS.
- Het verkrijgen van inzicht in het programmeerproces; deze procesmatige evaluatie heeft met name ook betrekking op de wijze waarop ZonMw en de commissie invulling hebben gegeven aan hun taken.
- Het formuleren van aanbevelingen voor de ZonMw programmering bij het uitzetten van praktijkgericht onderzoek.

De evaluatie richt dus zowel op het proces als de resultaten van het programma. Tevens worden er aanbevelingen voor de toekomst van de financiering van praktijkgericht onderzoek geformuleerd.

In de Terms of Reference wordt tevens nader ingegaan op de focus van de evaluatie. De ToR geeft drie domeinen aan waar de evaluatie zich op moet richten:

1. De inhoud en resultaten van het programma;
2. De impact van het programma;
3. Het proces van het programma (totstandkoming en management).

1.3 Aanpak

Voor het uitvoeren van de evaluatie zijn diverse onderzoeksmethoden gebruikt:

- Deskresearch: de evaluatie is gestart met het bestuderen van al het relevante materiaal, zoals het RGO-rapport *'Onderzoek Sportgezondheidszorg, sport en bewegen'* uit 2001, de nota *Sport, Bewegen en Gezondheid* van het Ministerie van VWS uit 2001 die aan de basis hebben gelegen van het programma, de programmatekst, de Calls for Proposals, etc.

- Data-analyse: de beschikbare data van het programma is uitgebreid geanalyseerd. Het betreft onder meer het aantal aanvragen, aantal honoreringen, invulling per (sub)thema, invulling per doelgroep en de output van de projecten en het Landelijk Overleg Sportgezondheids Onderzoek (LOSO).

- Surveys: er zijn websurveys uitgezet onder alle gehonoreerde projectleiders en de consortiumpartners in de projecten. Een verantwoording van de survey is opgenomen in Bijlage D.

- Interviews: in het kader van de evaluatie is gesproken met tien betrokkenen. Het betreft leden van de programmacommissie, de LOSO-partners, vertegenwoordigers van ZonMw en relevante stakeholders. In Bijlage B is een overzicht opgenomen van de geïnterviewden.

- Telefonische interviews: ter verdieping van de eerste resultaten van de survey is een aantal interviews gehouden met projectleiders en consortiumpartners. De nadruk lag daarbij op het bevragen van de praktijkorganisaties.

In het oorspronkelijk plan van aanpak was ook een focusgroep opgenomen. Het is echter niet gelukt om daarvoor voldoende mensen bijeen te krijgen. Meer in het algemeen was de animo van de betrokkenen om aan deze evaluatie mee te werken niet heel erg groot. Zo was de respons van de survey pas na de nodige reminders op voldoende hoog niveau.

De uitkomsten van alle ingezette methoden zijn vervolgens geanalyseerd en gecombineerd (m.a.w. er heeft triangulatie van de resultaten plaatsgevonden). Ten slotte hebben we alle integrale analyses verwerkt in de voorliggende rapportage.

De evaluatie is begeleid door een interne begeleidingscommissie van ZonMw en een externe evaluatiecommissie onder voorzitterschap van prof. dr. Maarten van Bottenburg.

1.4 Leeswijzer

Dit evaluatierapport is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 beschrijft de achtergrond, opzet en organisatie van het SBG-programma. Hoofdstuk 3 gaat nader in op het infrastructurele gedeelte van het programma (LOSO) en in hoofdstuk 4 presenteren we de resultaten van het Call for Proposals voor de projecten. Hoofdstuk 5 geeft

weer wat de outputs en effecten van het SBG-programma zijn geweest. Hoofdstuk 6 ten slotte bevat de belangrijkste conclusies en aanbevelingen voor de toekomst.

2. Het Programma Sport, Bewegen en Gezondheid

2.1 Aanleiding tot het programma

De Raad voor Gezondheidsonderzoek (RGO) heeft in 2001 het adviesrapport '*Onderzoek Sportgezondheidszorg, sport en bewegen*'[1] opgesteld waarin lopend wetenschappelijk onderzoek en de lacunes in de sportgezondheid zijn vergeleken met het gewenste onderzoek. Het rapport benoemt een aantal zwaartepunten waar het onderzoek niet in balans is: effectiviteit en doelmatigheid van sporten en bewegen; overbelasting en blessures; specifieke doelgroepen (in het bijzonder chronisch zieken/gehandicapten, ouderen, werkenden en jongeren; implementatie van bewegingsprogramma's, behandelingsrichtlijnen en preventierichtlijnen; organisatie en uitoefening sportgezondheidszorg. Op basis van deze knelpunten geeft de RGO in het rapport vier aanbevelingen:

1. Het universitaire en buitenuniversitaire onderzoek dient tot enkele concentratiepunten te worden gebundeld (aan de hand van leerstoelomschrijvingen).

2. Ter bevordering van coördinatie en afstemming van het onderzoek in de sportgezondheidszorg dient een landelijk overlegorgaan (het latere Landelijk Overleg Sportgezondheids Onderzoek) te worden opgericht.

3. Een onderzoekprogramma sportgezondheidszorg wordt ingesteld, onder te brengen bij ZON, in nauwe samenwerking met MW-NWO (het latere ZonMw). Het hierboven genoemde overlegorgaan geeft voeding aan het programma met informatie uit het zorg- en onderzoekveld.

4. Het onderzoek dient zowel top-down als bottom-up aangestuurd te worden, omdat het onderzoek op dit terrein versnipperd is.

Voor de uitvoering van het in het rapport beschreven onderzoeksprogramma was volgens de RGO een bedrag van 40 miljoen gulden (ruim € 18 miljoen) nodig.

Op basis van deze aanbevelingen heeft het Ministerie van VWS eveneens in 2001 de nota '*Sport, Bewegen en Gezondheid*'[2] opgesteld. Deze nota, die deels aansluit bij het RGO-advies, heeft als hoofddoelstelling de gezondheidswinst door sport en bewegen te vergroten en gelijktijdig gezondheidsrisico's bij sport en bewegen te beperken. Subdoelstellingen van de nota zijn:

---

[1] Raad voor Gezondheidsonderzoek (2001), *Onderzoek Sportgezondheidszorg, sport en bewegen.*

[2] Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2001), *Sport, bewegen en gezondheid: naar een actief kabinetsbeleid ter vergroting van de gezondheid door en bij sport en beweging.*

- de bevordering van een voldoende mate van sport en bewegen uit oogpunt van de volksgezondheid (preventie);
- de vergroting van het gezondheidsbevorderende effect van sport en bewegen bij chronische ziekten, handicaps en arbeidsgerelateerde aandoeningen (curatie);
- de bevordering van een veilige, verantwoorde wijze van sport en bewegen.

Het Ministerie van VWS heeft vervolgens in juni 2003 ZonMw de opdracht gegeven om een onderzoeksprogramma op dit terrein te ontwikkelen.[3] ZonMw voerde voor de ontwikkeling van de programmatekst een aantal oriënterende gesprekken met vertegenwoordigers van VWS, RGO, vier universiteiten (Groningen, Maastricht, Utrecht en de VU/Amsterdam) en vier veldpartijen. Het doel van de gesprekken was te inventariseren wat de wensen en verwachtingen waren met betrekking tot het programma. Op basis van de gesprekken heeft ZonMw een concept programmatekst geschreven. Die concepttekst is vervolgens eind 2003 naar 57 organisaties gestuurd (onderzoek, praktijk en beleid) en hen de gelegenheid gegeven op de tekst te reageren. De reacties zijn verwerkt in de uiteindelijke programmatekst, die in februari 2004 aan het Ministerie van VWS is aangeboden. In april 2004 ontving ZonMw de goedkeuring van VWS en het verzoek om het programma Sport, Bewegen en Gezondheid uit te voeren.[4]

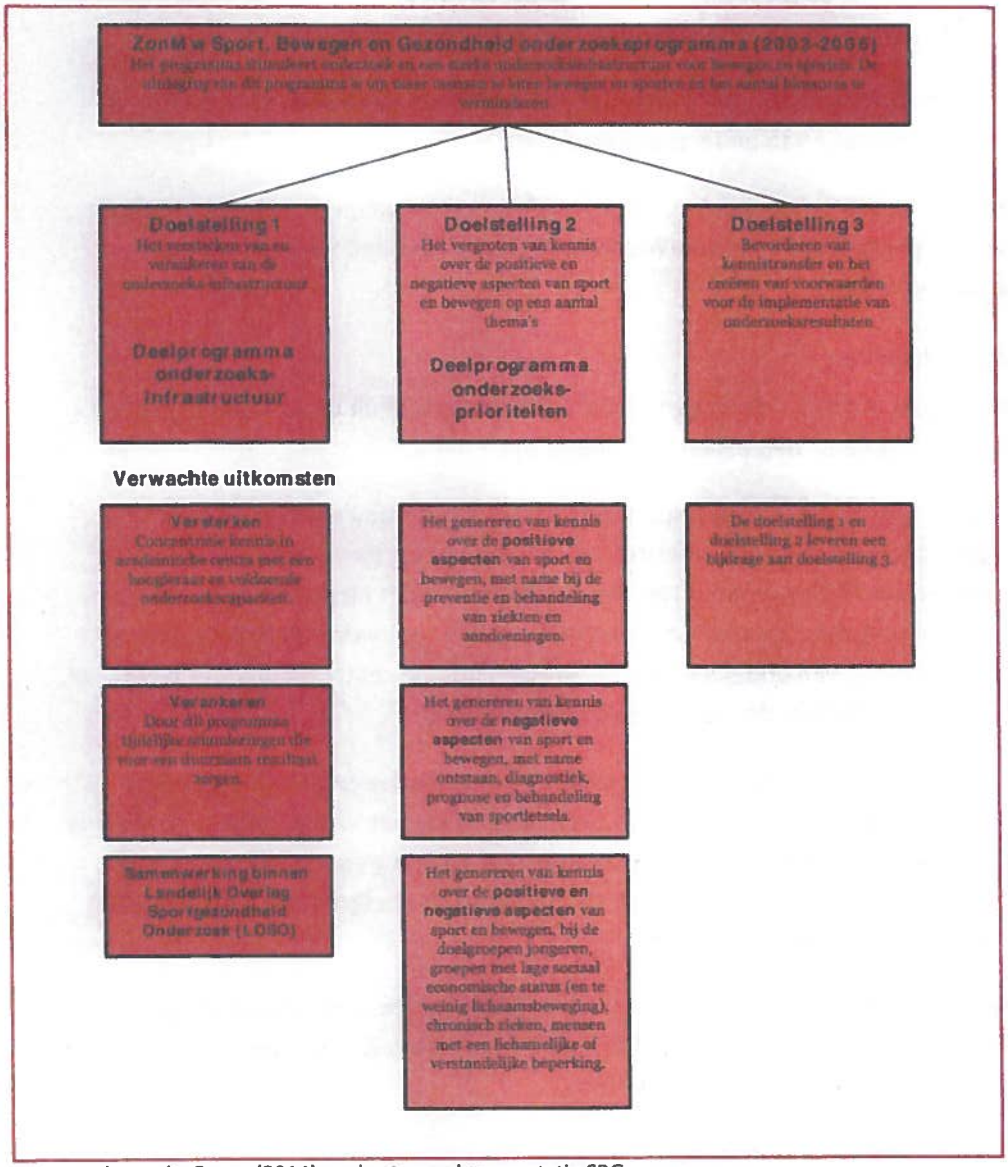
2.2 De opzet en inhoud van het SBG-programma

Figuur 1 geeft schematisch de doelen en activiteiten van het programma Sport, Bewegen en Gezondheid weer, deze worden hierna verder toegelicht.

[3] Opdrachtbrief van het Ministerie van VWS, d.d. 24 juni 2003.

[4] Goedkeuringsbrief van het Ministerie van VWS, d.d. 22 april 2004.

Figuur 1 Schematische weergave van de doelen van het Programma SBG

Bron: Technopolis Group (2014), op basis van documentatie SBG-programma.

2.2.1 Missie

Het programma stimuleert onderzoek en een sterke onderzoeksinfrastructuur voor bewegen en sporten. De uitdaging van het programma is om meer mensen te laten bewegen en sporten én het aantal blessures te verminderen.

2.2.2 Doelstellingen

Het programma Sport, Bewegen en Gezondheid beoogt:

1. het versterken en verankeren van de onderzoeksinfrastructuur;

2. het vergroten van kennis over de positieve en negatieve aspecten van sport en bewegen bij de preventie en behandeling van ziekten en aandoeningen en het ontstaan, diagnostiek, prognose en behandeling van sportletsels;

3. het bevorderen van kennistransfer en het creëren van voorwaarden voor de implementatie van onderzoeksresultaten

Deze doelstellingen zijn gerelateerd aan drie aandachtsgebieden gebaseerd op de drie subdoelstellingen van de VWS nota; preventie, behandeling en sportgeneeskunde.

2.2.3 Activiteiten

Het programma Sport, Bewegen en Gezondheid bestaat uit twee deelprogramma's die onderling nauw met elkaar verbonden zijn:

- Deelprogramma Onderzoeksinfrastructuur: dit top-down programma is gebaseerd op de eerste doelstelling: de verankering en versterking van de onderzoeksinfrastructuur. Het deelprogramma heeft als doel door tijdelijke stimulering duurzame effecten te behalen. Hiervoor wordt gestreefd naar de centralisatie van onderzoek in enkele academische centra en daarom wordt het platform LOSO verder ondersteund in hun missie.

- Deelprogramma Onderzoeksprojecten: binnen dit deelprogramma worden bottom-up onderzoeksprojecten ondersteund die betrekking hebben op de drie aandachtsgebieden, te weten preventie, behandeling en sportgeneeskunde. Waarbij specifiek wordt gekeken naar de speciale doelgroepen zoals die zijn genoemd in figuur 1.

Deze twee deelprogramma's leveren een bijdrage aan de derde doelstelling; het bevorderen van kennistransfer en het creëren van voorwaarden voor de implementatie van onderzoeksresultaten.

2.2.4 Inhoudelijke prioriteiten

Binnen het programma zijn er drie aandachtsgebieden vastgesteld die vervolgens weer zijn opgedeeld in diverse prioriteiten. Het gaat om de volgende prioriteiten:

- **Preventie door sport en bewegen**
  - Onderzoek naar de determinanten van inactieven die actief waren, met name bij jongeren.
  - Inzicht in de minimale en optimale activiteit (sport en bewegen) ter preventie van ziekten/aandoeningen.
  - Effectiviteit en doelmatigheid van beweegprogramma's voor mensen met lage sociaal economische status (lage SES) en jongeren.

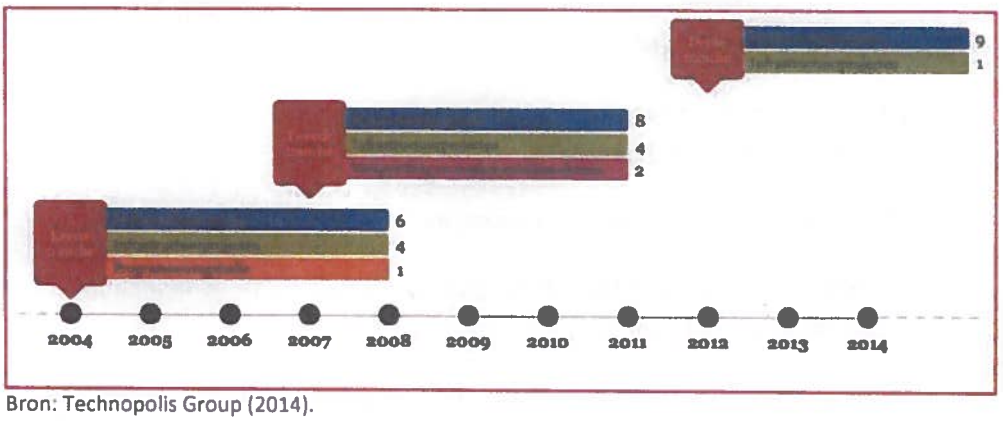
- Kosteneffectiviteit van (maatregelen met betrekking tot) sporten en bewegen in termen van gezondheidswinst en economische voordelen (arbeidsverzuim, WAO, etc.).
- Sport en bewegen in relatie tot andere beleidsterreinen alsmede bewegingsonderwijs en jeugdsport.

- **Behandeling met behulp van sport en bewegen**
  - Vaststellen van de optimale activiteit (sport en bewegen) ter behandeling van specifieke aandoeningen.
  - Nadere specificatie van een project voor de doelgroepen chronisch zieken en mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking op basis van een expertmeeting en/of programmeringstudie.
- **Sportgerelateerde aandoeningen: preventie en curatie**
  - Onderzoek naar belasting-overbelasting:
    - Verloop overbelastingsblessures als gevolg van (top)sport.
    - Blijvende schade (heup, knie, enkel) als gevolg van (top)sport.
    - Verklarend/etiologisch onderzoek overbelastingsblessures.
    - Onderzoek belastbaarheid jonge (top)sporters.

2.2.5 Uitvoering van het programma

Het programma kende in totaal drie tranches: de eerste tranche in 2004, de tweede in 2007 en de derde in 2012. In totaal zijn er 35 projecten gehonoreerd, waarvan 23 onderzoeksprojecten, 9 onderzoeksinfrastructuur-projecten, 1 programmeringstudie (in de eerste tranche) en 2 projecten gericht op verspreiding en implementatie (VIMP; in de tweede tranche). Onderstaande figuur toont het programma over de tijd, inclusief het aantal toegekende projecten per deelprogramma.

Figuur 2 Het SBG programma over de tijd

Bron: Technopolis Group (2014).

De nadere invulling van het programma zal verder aan de orde komen in de hoofdstukken 3 en 4.

2.2.6 Programmabudget

Voor de uitvoering van het SBG-programma is door het Ministerie van VWS drie keer een bedrag ter beschikking gesteld:

- € 2,7 miljoen in 2004 voor de eerste tranche;
- € 2,8 miljoen in 2006 voor de tweede tranche;
- € 1 miljoen in 2011 voor de derde tranche (als overbrugging naar het nieuwe Sportprogramma (zie paragraaf 2.3)).

Het totale budget van het programma bedroeg daarmee € 6,5 miljoen euro. Het totale bedrag voor het programma SBG is dus substantieel lager dan het bedrag van zo'n 18 miljoen euro dat in het RGO-advies werd genoemd. Van dat bedrag reserveerde de programmacommissie 40% voor het versterken en verankeren van de onderzoeksinfrastructuur, 54% voor onderzoeksprojecten en 6% voor algemene kosten zoals vergaderingen, evaluaties en communicatie- en implementatieactiviteiten.

2.2.7 De programmacommissie

Op 13 november 2003 is de programmacommissie SBG officieel geïnstalleerd voor de duur van het programma. De programmacommissie stond onder voorzitterschap van prof. dr. Eduard Klasen (LUMC). In de programmacommissie zaten 8 leden vanuit verschillende disciplines. In 2005 werd één commissielid na zijn vertrek (Heerwaarden) vervangen met een nieuwe lid (De Bie). Later zijn drie mensen uit de commissie gestapt (Uyl, Assendelft en De Bie). Bijlage A bevat een overzicht van de leden van de

programmacommissie. De programmacommissie was verantwoordelijk voor het opstellen van het programma en de invulling daarvan (selectie en prioritering van subsidiabele voorstellen en bewaken van de algehele voortgang). De programmacommissie leverde ook een bijdrage aan de communicatie over de project- en programmaresultaten en het creëren van voorwaarden voor de implementatie van deze resultaten.[5]

2.3 Het vervolgprogramma Sport

In 2012 hebben ZonMw, STW en NWO in opdracht van het Ministerie van VWS, NOC*NSF en Stichting Innovatie Alliantie (SIA) gezamenlijk een nieuw integraal Onderzoeksprogramma Sport ontwikkeld. Het nieuwe Sportprogramma kent drie pijlers: Presteren (gericht op het optimaliseren van (top)sportprestaties en bevorderen van innovaties uitgevoerd door STW), Meedoen (gericht op sportparticipatie, en de betekenis daarvan voor de samenleving, uitgevoerd door NWO/GW) en Vitaal (uitgevoerd door ZonMw). Dit laatste thema bouwt voort op het SBG-programma. De pijler Vitaal richt zich op de volgende onderwerpen:

- stimuleren van sportieve/actieve leefstijl;
- preventie en curatie van sportgerelateerde gezondheidsproblemen;
- sport en bewegen als therapie.

Een belangrijk uitgangspunt van het programma is dat de ontwikkelde kennis nauw aansluit bij de praktijk: landelijk en/of lokaal beleid en de praktijk van de sportsector (sportverenigingen, sportbonden, etc.), het (sportgerelateerde) onderwijs, de zorg, het bedrijfsleven, etc. De focus op de praktijk en beleid komt onder meer tot uiting in de eis dat het bedrijfsleven en/of publieke organisaties van meet af aan betrokken zijn in de projecten en daaraan ook een bijdrage leveren (*cash* of *in kind*).[6] Verder dient in elk onderzoeksvoorstel een valorisatieplan opgenomen te worden dat gericht is op het ter beschikking stellen en gebruik van relevante onderzoeksresultaten door de (potentiële) gebruikers.

Het onderzoeksprogramma *Sport* heeft een budget van in totaal € 10,4 miljoen. De looptijd is 2013 – 2016. De eerste Call for Proposals was in 2012. Het budget voor die eerste ronde bedroeg € 9,75 miljoen.

[5] Taakbeschrijving van de programmacommissie de programmatekst van het programma SBG.

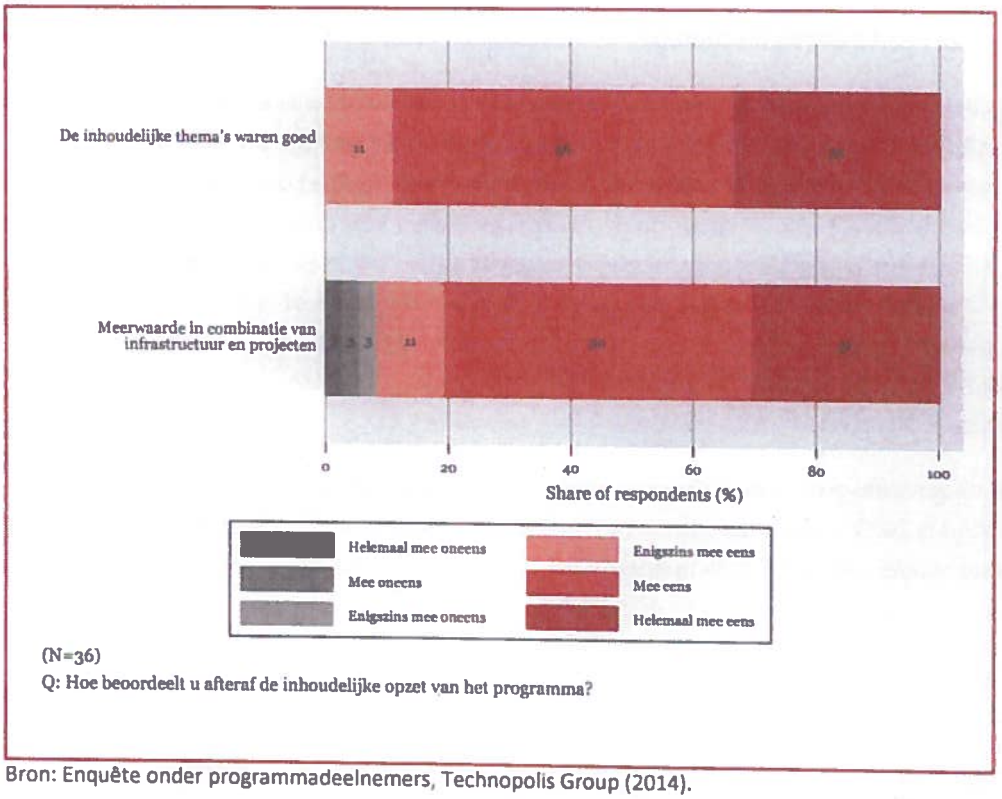
[6] De betrokken partijen werken samen bij het articuleren van de onderzoeksvraag, bij het opstellen van een implementatie- of valorisatieplan en bij de implementatie, verspreiding van/communicatie over de onderzoeksresultaten.

2.4 Visie betrokkenen over de totstandkoming, inhoud en organisatie

In de eerste tussenevaluatie staat vermeld dat de totstandkoming van het programma SBG door de programmacommissie als "weloverwogen, constructief, transparant en zorgvuldig" is ervaren.[7] Dit is in de eindevaluatie nog eens onderstreept door de geïnterviewden. Een belangrijk punt is dat de programmacommissie niet in 'splendid isolation' werkte, maar met relevante partijen heeft gesproken en ook een brede veldraadpleging heeft georganiseerd. Met de opmerkingen vanuit het veld is ook daadwerkelijk iets gedaan, dat heeft gezorgd voor een breed draagvlak voor het programma.

Een ander belangrijk punt is dat de suggesties uit het RGO-rapport goed in het programma zijn verwerkt. De inhoudelijke thema's uit het RGO-rapport komen goed terug in het SBG-programma. De respondenten uit de survey zijn positief over de inhoud van het programma. Meer dan 80% van de respondenten geeft aan dat er geen belangrijke inhoudelijke thema's missen en dat de gekozen inhoudelijke thema's goed waren (zie ook Figuur 3).

Figuur 3 Beoordeling van de opzet van het programma

Bron: Enquête onder programmadeelnemers, Technopolis Group (2014).

[7] Tussentijdse zelfevaluatie van het programma Sport, Bewegen en Gezondheid, 2005.

De suggestie van een duale opzet van het programma – een gedeelte voor infrastructuur en een voor projecten – is ook overgenomen uit het RGO-rapport. Alle betrokkenen zijn positief over deze opzet. Zo ziet de overgrote meerderheid van de surveyrespondenten (ruim 90%) hierin een meerwaarde (zie bovenstaande figuur). De meerwaarde bestaat er volgens de geïnterviewden uit dat het infrastructurele deel zorgt voor minder versnippering van de middelen over losse projecten en een groter bestuurlijk draagvlag binnen de (LOSO-)organisaties. Voor toekenningen in het infrastructurele gedeelte moest immers een bestuurlijk commitment worden afgegeven. Daarbij is ook gezorgd voor een verbinding tussen beide delen van het programma door het criterium bij de projecten dat samenwerking met één van de vier LOSO-partners de voorkeur had. Op die manier werd een verdere concentratie van het onderzoek naar sport, bewegen en gezondheid gestimuleerd. Of met andere woorden, er is sprake van synergie tussen beide delen van het programma.

In deze voorliggende eindevaluatie is echter ook fundamentele kritiek geuit op de vormgeving van het programma. Het betreft twee met elkaar samenhangende punten. Het eerste punt van kritiek is dat er binnen het programma te weinig focus is aangebracht. Hoewel er wel enkele onderwerpen uit zijn gelaten zoals doping, bestrijkt het SBG-programma een erg breed terrein. Meer specifiek is er kritiek door veel geïnterviewden geuit op het feit dat programma uiteindelijk te weinig focus heeft op sportgeneeskunde. Het brede terrein van 'bewegen' is ook in het programma opgenomen. Het opnemen van 'bewegen' in het programma paste in de veranderende maatschappelijke context en de beleidsvisie van VWS. De verbreding van het programma is uiteindelijk wel ten koste gegaan van de versterking van de sportgeneeskunde. De programmacommissie heeft wel getracht meer focus aan te brengen, maar dat is om meerdere redenen niet gelukt. Enerzijds omdat commissie gebonden was aan de opdrachtbrief van VWS die een bredere thematiek omvatte en anderzijds omdat de programmacommissie zelf ook geen overeenstemming kon bereiken over een nadere inperking van de thema's.

Een tweede punt van kritiek is het lage budget van het programma. In het RGO-rapport werd een bedrag van ruim € 18 miljoen genoemd, terwijl er uiteindelijk maar € 6,5 miljoen beschikbaar was. Daarbij moet nog worden aangetekend dat aanvankelijk maar € 2,7 miljoen was toegekend en er pas later voor de tweede en derde tranche extra middelen zijn toegekend. Het knelpunt van de beperkte financiële middelen wordt ook opgemerkt in de beide tussenevaluaties uit 2005 en 2008.

De conclusie is dat gezien het bescheiden budget, het programma te breed van opzet is geweest. Daarbij is ook van belang dat door het RGO rapport in het veld andere verwachtingen zijn gewekt, zowel wat de focus als het budget betreft. De commissie heeft geworsteld om een goede balans te bewaken tussen met name sportgeneeskunde en het brede terrein van bewegen, maar is daar naar eigen zeggen

niet goed in geslaagd. Uit de open antwoorden van de survey komt eveneens naar voren dat het programma op heel veel onderwerpen iets heeft willen doen, maar er geen gerichte versterking op een beperkt aantal terreinen heeft plaatsgevonden. De versnipperde aanpak beperkt volgens de surveyrespondenten de impact van het programma. Het was volgens hen beter geweest als er duidelijkere keuzes waren gemaakt op basis van een lange termijn visie.

2.4.1 De programmacommissie

De programmacommissie vervult een belangrijke rol bij ZonMw programma's, zo ook bij het SBG-programma. In de tussenevaluaties staat dat de leden van de commissie goed overweg kunnen met de taakopdracht, maar het werk wel als erg belastend (tijdrovend) ervaren. De twee fasen rondom het indienen van de subsidieaanvragen (vooraanmelding en projectvoorstel) zorgden voor veel werk voor de commissie.

De geïnterviewden voor deze eindevaluatie zijn kritisch over de samenstelling van de commissie. De algemene mening is dat de commissie niet evenwichtig genoeg is samengesteld. De meningen over de onbalans lopen echter sterk uiteen. Een deel van de respondenten geeft aan dat de commissie te weinig medische kennis en academische onderzoeksexpertise bevat, zeker na het vertrek van Uyl en Assendelft. Een deel van de commissie had te weinig overzicht over het onderzoek, waardoor men sterk afhankelijk was van het oordeel van de referenten. Een ander deel meent juist dat er te weinig mensen uit de praktijk in de commissie zitten. Meer in het algemeen is het gevoel dat de commissie beter met een paar mensen uitgebreid had kunnen worden om een grotere diversiteit af te dekken en de benodigde expertise te waarborgen.

Een ander punt van kritiek is dat in de ogen van de LOSO-partners de programmacommissie tijdens de werkbezoeken zich wel heel erg kritisch toonde. Volgens het LOSO had de commissie tijdens die bezoeken te weinig oog voor de zaken die wel goed gingen en legde teveel nadruk op zaken die niet goed liepen.

3. Onderzoekinfrastructuur

3.1 Doelstellingen infrastructurele gedeelte SBG-programma

Een van de doelen van het SBG-programma was het versterken van de onderzoeksinfrastructuur. Het infrastructurele gedeelte van het SBG-programma was gericht op ondersteuning van de vier LOSO-organisaties. In het kader van het SBG-programma werd elk van de LOSO-partners uitgenodigd om een voorstel gericht op het versterken van de onderzoeksinfrastructuur (persoonsgebonden subsidie) in te dienen. De voorstellen werden beoordeeld door externe referenten en de programmacommissie. Subsidiabele voorstellen kregen vervolgens ook een subsidie. De voorstellen waren niet met elkaar in competitie. In de 3e Call for Proposals is met het oog op versterking van de samenwerking het LOSO verzocht – mede op basis van het relatief geringe beschikbare budget – om gezamenlijk een onderzoeksvoorstel in te dienen.[8]

Het doel van het infrastructurele gedeelte van het SBG-programma is het versterken en verankeren van de onderzoeksinfrastructuur op dit gebied. Dit is als volgt geoperationaliseerd:

- Het stimuleren van de aanstelling van twee tot vier hoogleraren met leeropdrachten die aansluiten bij de doelstellingen en prioriteiten van dit programma. Het benoemen van ten minste één sportarts tot hoogleraar dient te worden nagestreefd.
- Het stimuleren van de aanwezigheid van een vaste staf ten behoeve van onderzoek van ten minste 4 FTE per kern (inclusief hoogleraar).
- Het aanwezige samenwerkingsverband tussen de vier academische kernen (LOSO) versterken en verankeren.
- Samenwerkingsverbanden tussen de academische kernen en buitenuniversitaire onderzoeksinstellingen (bijvoorbeeld TNO, RIVM) versterken en verankeren.
- Samenwerkingsverbanden tussen de academische kernen en praktijkinstellingen (waaronder sportmedische instellingen) versterken en verankeren.
- Het onderzoeken van de wenselijkheid en mogelijkheden om in de praktijk werkzame sportartsen op te leiden tot onderzoeker.

[8] Calls for Proposal 1, 2 en 3e tranche.

3.2 Het Landelijk Overleg Sportgezondheids Onderzoek (LOSO)

In de aanloop van het SBG-programma verenigde vier Nederlandse universiteiten (Groningen, Maastricht, Utrecht en de VU Amsterdam) zich in het Landelijk Overleg Sportgezondheids Onderzoek (LOSO). Het Ministerie van VWS stelde in 2002 – 2003 voor deze vier universiteiten een interim subsidie beschikbaar om het onderzoek op het gebied van sport, bewegen en gezondheid te stimuleren en dit af te stemmen. Het gaat specifiek om de volgende organisaties:

- Het Universitair Centrum voor Sport, Beweging en Gezondheid van het Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG);
- De Afdeling Sociale Geneeskunde en het EMGO+ Instituut van het VU medisch centrum Amsterdam (VUmc);
- Het Universitair Centrum voor Sportgeneeskunde (UCS) van het Universitair Medisch Centrum Utrecht (UMC Utrecht);
- MUMC-MOVE van het Maastrichts Universitair Medisch Centrum+ (Maastricht UMC+).

In 2009 sloot ook het multidisciplinaire onderzoeksinstituut Musculoskeletal Science Center (MUSC) van het Erasmus Medisch Centrum (Erasmus MC) in Rotterdam zich als 5e partner aan bij het LOSO en is in de derde tranche betrokken bij de gezamenlijke aanvraag van de LOSO-partners.[9]

De missie van het LOSO is het "bevorderen van hoogwaardig wetenschappelijk onderzoek op het gebied van sport, bewegen en gezondheid in het bijzonder op het gebied van curatie, preventie en prestatie".[10] Daarnaast wil het LOSO de disseminatie van de gegenereerde kennis faciliteren (ondersteunen en begeleiden).

Meer concrete doelen van het LOSO zijn:

- Een herkenbaar loket/platform, sturing op zorgvragen;
- Meer draagvlak bij opdrachtgevers van onderzoek (overheid en eventuele andere partijen);
- Meer volume (meer onderzoeksprojecten met meer onderzoekers);
- Meer output (wetenschappelijke publicaties);

[9] De invloed van de toetreding van de EUR is niet uitgebreid aan bod gekomen in deze evaluatie, omdat er destijds al twee tranches waren geweest en de EUR geen nader omschreven rol had in de specifieke afstemming van de onderzoekslijnen.

[10] http://www.loso.nl/nl/nieuws.asp?administratieID=197&menuID=267/.

- Operationele samenwerking tussen universiteiten (kennis, proefpersonen, apparatuur);
- Samenwerking met andere universiteiten en kennisinstituten.[11]

3.3 Realisatie aanstellingen en matching

De eerste tranche aanvragen van drie LOSO-partners zijn in 2004 gehonoreerd en de vierde in tweede instantie begin 2005. In 2006 is een tweede ronde gehouden. Het MaastrichtUMC+ vroeg 2 keer uitstel aan om organisatorische redenen en diende pas in 2007 een aanvraag in. In het voorjaar van 2007 zijn de drie infrastructuuraanvragen (onder voorwaarden) gehonoreerd. De aanvraag van Maastricht is later gehonoreerd. In de 3e tranche is een gezamenlijke onderzoeksaanvraag van de LOSO-partners gehonoreerd.

Onderstaande figuur bevat een overzicht van de realisatie van de aanstellingen en de matching in de eerste en tweede tranche.

Figuur 4 Overzicht realisatie aanstellingen in de eerste twee tranches.

	Hoogleraren	Sportarts als hoogleraar	Senior onderzoeker	Matching
UMCG	1 FTE	Nee	2 FTE	4,3 FTE
UMC Utrecht	0,8 FTE	Ja	0,7 FTE	1,5 FTE
VUmc	1 FTE	Nee	1,6 FTE	0,9 FTE
Maastricht UMC+	1 FTE	Nee	2 FTE	1,7 FTE

Bron: LOSO-partners

Alle vier de LOSO-partners hebben een leerstoel op het terrein van Sport, Bewegen en Gezondheid geïnstalleerd. Bij het UMC Utrecht is de heer F. Backx en bij het UMCG is de heer R. Diercks aangesteld. Bij het VUmc is de leerstoel van de heer W. van Mechelen omgezet van 'sociale geneeskunde in het bijzonder de bedrijfsgeneeskunde' naar 'sociale geneeskunde in het bijzonder de bedrijfs- en sportgeneeskunde'. In Maastricht is de leerstoel 'Bewegingswetenschappen' van de heer H. Kuipers omgezet in de leerstoel 'Sport, Bewegen en Gezondheid'. In september 2010 is de heer Kuipers met emeritaat gegaan. De vacante positie is nog niet ingevuld. Het Maastricht UMC+ is wel voornemens dit te doen. In Groningen is later ook nog een tweede leerstoel ingevuld bij bewegingswetenschappen en is er

[11] Strategisch Plan LOSO, 2009.

een Universitair Docent aangesteld. Beide aanstellingen zijn mede het gevolg van het SBG-programma. De facto zijn er twee nieuwe hoogleraarposities ingevuld.

Het streven was ten minste één sportarts tot hoogleraar te benoemen. Deze doelstelling is gerealiseerd door middel van de aanstelling van de heer Backx in Utrecht.

Ter behoeven van de academische kernen bij de LOSO-partners is met subsidie van het SBG-programma tevens seniorstaf aangesteld. In totaal gaat het om 6,3 FTE (UMCG en Maastricht UMC+ beide 2 FTE, VUmc 1,6 FTE en UMC Utrecht 0,7 FTE). Daarnaast hebben de LOSO-partners de bijdrage vanuit het SBG-programma ook gematched met eigen middelen (o.a. voor AIO's en postdocs). In totaal gaat het hierbij om 8,4 FTE (UMCG 4,3 FTE, Maastricht UMC+ 1,7 FTE, UMC Utrecht 1,5 FTE en VUmc 0,9 FTE). Wat opvalt is dat er grote verschillen zitten tussen de academische kernen. De matching bij het UMCG is bijvoorbeeld veel groter geweest dan bij het VUmc. De programmacommissie besloot na de eerste tranche geen voorwaarden voor matching meer te stellen, met het oog op 'dubbele matching', hetgeen niet realiseerbaar was voor de instellingen.

3.3.1 Visie betrokkenen op versterking infrastructuur academische kernen

De programmacommissie toonde zich in de tussenevaluatie teleurgesteld over de uiteindelijke opbrengst van het infrastructurele gedeelte van het programma. De hoogleraarsposities in Groningen en Utrecht zijn goed ingevuld, maar dat gold niet voor de VUmc en Maastricht UMC+.[12] Formeel hebben de LOSO-partners aan de programmaverplichtingen voldaan, waardoor de programmacommissie daar verder geen consequenties aan heeft verbonden.

De LOSO-partners geven zelf aan dat het niet altijd makkelijk was om de academische kern te versterken met extra personeel. Het gebrek aan een langjarig perspectief van het programma was daar onder meer debet aan (zie ook de tussenevaluatie). Meer in het algemeen was het budget van het SBG-programma te bescheiden om binnen de LOSO-organisaties echt grote kernen op te bouwen die ook voldoende capaciteit (kritische massa) hebben om externe (vervolg)financiering aan te trekken om de kern te bestendigen en uit te bouwen.

Daar staat echter tegenover dat de LOSO-partners aangeven dat het SBG-programma wel heel belangrijk is geweest om het domein sport en bewegen beter in de eigen organisaties te verankeren. Door het SBG-programma is het geld structureler ingezet dan anders, bijvoorbeeld een aanstelling van een gewoon hoogleraar in plaats van een bijzonder hoogleraar. Tevens heeft het SBG-programma bijgedragen aan de emancipatie van het domein sport en bewegen binnen de UMC's. Het thema sport

[12] Tussenevaluatie 2008.

en bewegen heeft – mede vanwege het minder complexe onderzoek en de minder sterke relatie met patiëntenzorg – altijd een lastige positie gehad. Door het SBG-programma heeft het onderwerp meer aandacht gekregen en is het bestuurlijk commitment bij het onderwerp vergroot. Tevens is het thema ingebed in grotere clusters waardoor het een vastere plek verworven. In enkele UMC's is het thema ook een van prioritaire onderzoekslijnen geworden. Ten slotte heeft het programma ook de infrastructuur verbeterd. Er zijn meer en nieuwere faciliteiten gekomen en in Maastricht zijn bijvoorbeeld de (lab)faciliteiten voor sport en bewegen bijeengebracht in een fysieke ruimte.

De academische kernen hebben zich garant verklaard voor structurele continuering van de aangesteld met SBG subsidie onderzoeksstaf na afloop van de subsidieperiode. De continuïteit van posities staat momenteel niet onder druk; er is geen concreet voornemen om de aanstellingen te beëindigen. Daar staat wel tegenover dat aangekondigde bezuinigingen mogelijk ook de LOSO-partners treffen, temeer sport en bewegen nog altijd meer perifeer zijn dan veel andere onderzoeksgebieden. Tevens eindigen de aanstellingen van tijdelijk personeel (AIO's en postdocs) die op basis van het SBG-programma zijn gefinancierd.

3.4 Interne samenwerking en afstemming LOSO-partners

Een van de doelstellingen van het LOSO is het versterken en verankeren van de samenwerking tussen de partners. Met het oog hierop vergaderde de LOSO-partners 4 tot 6 keer per jaar en werden er bijeenkomsten en congressen georganiseerd waarbij het onderzoek (aan elkaar) werd gepresenteerd. Voor de inhoudelijke afstemming was door de programmacommissie een matrix met thema's gemaakt. Het idee van de matrix was dat de speerpunten van de LOSO-partners geënt waren op het SBG-programma en werden vastgelegd in de matrix.

In de tweede tussenevaluatie stelt de programmacommissie dat de samenwerking en afstemming tussen de LOSO-partners traag en onvoldoende van de grond komt. In deze eindevaluatie zijn de geïnterviewden hier eveneens kritisch over. Exemplarisch hiervoor is een voorstel in de projectenronde van het programma waarin twee LOSO-partners nauw aan elkaar verwante voorstellen indienden. De programmacommissie constateerde tevens dat de matrix steeds meer verschoof naar minder specialisatie, terwijl een nadere profilering juist de bedoeling was. De samenwerking en afstemming tussen de LOSO-partners is uiteindelijk te vrijblijvend geweest, aldus een deel van de respondenten. Het aanvankelijk idee van een virtueel onderzoekscentrum voor sport en bewegen is uiteindelijk niet gerealiseerd. Het algemene beeld is dat de LOSO-partners nog teveel concurrenten zijn gebleven en te weinig partners zijn geworden.

Dat laat onverlet dat de samenwerking op een aantal punten uiteindelijk wel van de grond is gekomen. In de interviews kwam naar voren dat de LOSO-partners nu veel beter weten wat men in huis heeft en elkaar veel sneller weten te vinden. Dit heeft

onder meer geresulteerd in diverse (11) co-publicaties (Bijlage C bevat een overzicht van de co-publicaties) en gezamenlijke promotietrajecten. In 2009 zijn de LOSO-partners met een gezamenlijk strategisch plan gekomen en in 2010 leverden de LOSO-partners een belangrijke bijdrage aan het sectorplan Sportonderzoek en onderwijs 2010. De LOSO-partners hebben tevens een belangrijke rol gespeeld in de vormgeving van de pijler Vitaal in het nieuwe Sportprogramma en in de laatste call is er een gezamenlijke onderzoeksaanvraag op verzoek van programmacommissie ingediend.

Het voornemen van de programmacommissie in de tussenevaluatie was om sterker te sturen op samenwerking en afstemming. Dat is voor een deel gedaan door het opvragen van een strategisch plan van het LOSO en door in de 3^{e} call een gezamenlijke onderzoeksaanvraag van de LOSO-partners te vragen.

Tijdens de interviews is een aantal oorzaken genoemd waarom de samenwerking en afstemming binnen het LOSO niet voldoende uit de verf is gekomen. In de eerste plaats bleken de verschillende organisatieculturen en inhoudelijke verschillen een obstakel. Het koste tijd om kennis te nemen van de specifieke expertises en de organisatorische randvoorwaarden op elkaar af te stemmen. In de tweede plaats zijn de LOSO-partners niet alleen gebonden aan het SBG-programma, maar ook aan de prioriteiten van het eigen UMC. Indien de richting niet precies hetzelfde is, kan dit ten koste gaan van de inhoudelijke afstemming binnen het LOSO. In het verlengde hiervan is er ook de druk vanuit de instellingen om tweede geldstroom middelen binnen te halen, hetgeen meer opportunistisch gedrag binnen het SBG-programma in de hand kan werken. In de derde plaats heeft de komst van the Netherlands Institute for Sport Science and Innovation (NISSI) verstorend gewerkt. In 2012 werd het NISSI gelanceerd en aanvankelijk werd gedacht dat het LOSO op zou gaan in het NISSI. De uitvoering van het strategisch plan van het LOSO werd om die reden opgeschort. Uiteindelijk is er – mede op aandringen van het Ministerie van VWS – toch voor gekozen om het LOSO als zelfstandig orgaan te handhaven en is het NISSI al snel ter ziele gegaan. De bewegingen rondom het NISSI zijn niet positief geweest voor de samenwerking binnen het LOSO. Dat alles laat onverlet dat de LOSO-partners er niet in zijn geslaagd c.q. onvoldoende hebben gestuurd om tot een betere samenwerking en afstemming te komen.

Het LOSO bestaat nog altijd en de partners komen heel af en toe nog samen. De LOSO-partners vinden het jammer dat de structurele subsidie vanuit het SBG-programma niet meer bestaat en in het nieuwe programma Sport is gekozen voor alleen maar open calls. Het belangrijkste argument hiervoor is dat door de open calls de partijen in het veld – inclusief de LOSO-partners – met elkaar in competitie zijn voor (schaarse) middelen. Een infrastructurele samenwerking bevordert daarentegen juist de samenwerking. Daarbij had voortzetting van een infrastructurele subsidie een verder impuls kunnen geven aan de inbedding van sport en bewegen binnen de

UMC's. Een infrastructurele subsidie is daarvoor veel geschikter dan projectgelden (vanwege garanties, matchingsverplichtingen, et cetera).

3.5 Samenwerking LOSO met externen

Naast interne samenwerking en afstemming was een van de opdrachten van het LOSO ook om de samenwerkingsverbanden tussen de andere onderzoeksinstellingen en de praktijkinstellingen te versterken, zowel voor de individuele LOSO-partners als voor het LOSO als geheel.

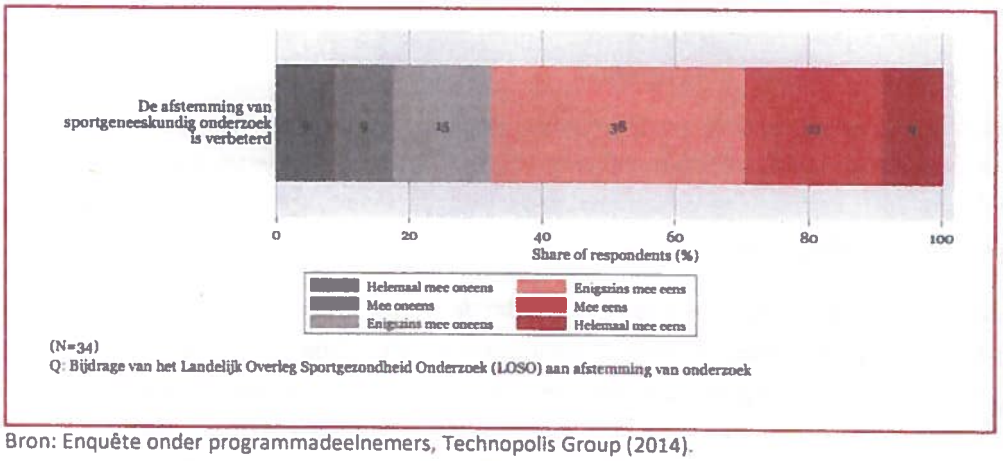
In de tweede tussenevaluatie staat te lezen dat de samenwerking van het LOSO als geheel met externe onderzoeksinstellingen nog niet echt uit de verf is gekomen. In het vervolg van het programma hebben de LOSO-partners zich eveneens niet sterk gericht op externe samenwerking. Het enige dat het LOSO heeft gedaan, is het organiseren van wetenschappelijke bijeenkomsten die ook toegankelijk zijn voor externen. De aanbeveling in de tussenevaluatie om meer aandacht te geven aan (verplichte) samenwerking met externen is door de programmacommissie opgevolgd. De programmacommissie heeft in het kader van het strategisch plan van het LOSO (2009) verschillende overleggen met het LOSO gevoerd waarin samenwerking met externe organisaties is besproken. Daarnaast heeft de programmacommissie in november 2012 een laatste overleg met het LOSO gehad over het inbedden van de LOSO klankbordgroep in het NISSI om het opgebouwde infrastructuur in SBG te benutten voor nieuwe initiatieven en om dubbele activiteiten te vermijden. Dat laat onverlet dat de gezamenlijke rol van het LOSO richting externen uiteindelijk niet succesvol was.

Voor de individuele partners is dit wel gelukt. Iedere uni/UMC heeft een eigen regionale netwerk opgebouwd voor de samenwerking op het terrein van SBG. Zo heeft het VUmc bijvoorbeeld een samenwerkingsverband met TNO (Body at Work) en UMC Utrecht structurele samenwerking met de KNVB opgebouwd en UMC Groningen met Hanze Hogeschool.[13]

De surveyrespondenten zijn niet heel uitgesproken over de meerwaarde van het LOSO voor de afstemming van het sportgeneeskundig onderzoek in Nederland. Ongeveer een derde van respondenten is positief en een zesde negatief. In de toelichting kwam onder meer naar voren dat men onvoldoende bekend was met het LOSO.

[13] Zie www.bodyatwork.nl.

Figuur 5 Verbetering van de afstemming in sportgeneeskundig onderzoek

Bron: Enquête onder programmadeelnemers, Technopolis Group (2014).

In de interviews hebben de LOSO-partners aangegeven dat er bewust niet heel actief naar samenwerking met andere partners is gezocht. De belangrijkste reden was dat de energie nodig was om eerst de interne samenwerking van de grond te tillen. Daarbij werd ook wel genoemd dat de samenwerking ook op inhoudelijke gronden niet opportuun was: er was geen match qua thematiek en sommige partijen waren teveel gericht op toegepast onderzoek.

De rol van het LOSO naar de praktijk toe heeft zich geleidelijk aan ontwikkeld. Het LOSO ondernam verschillende activiteiten om de brug te slaan naar de praktijkorganisaties. Zo kan het praktijkveld vragen stellen via de LOSO-website en heeft het LOSO een klankbordgroep ingesteld. Die klankbordgroep bestaat uit de LOSO-partners en de strategische partners zoals NOC*NSF, de Vereniging voor Sportgeneeskunde (VSG), Kennistransfer Sportgezondheidszorg, ZonMw, het Ministerie van VWS, het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) en de Federatie van Sportmedische Instellingen (FSMI). In de klankbordgroep kunnen onderzoekers en de veldpartijen elkaar ontmoeten en in gezamenlijkheid voorstellen voor wetenschappelijk onderzoek formuleren. De klankbordgroep is zo'n vier keer bij elkaar gekomen.

Vanuit het perspectief van het LOSO heeft de klankborg niet aan de verwachtingen voldaan. De praktijkorganisaties waren niet goed in staat om goede onderzoeksvragen te formuleren voor voorstellen binnen het SBG-programma, aldus het LOSO. Voor een deel waren de aangedragen onderwerpen een onvoldoende basis voor een project, omdat er al veel over bekend is. Voor een ander deel werden er vragen opgeworpen die een zeer omvangrijk en fundamenteel onderzoekstraject zou vergen dat niet is in te passen binnen een SBG-project. Omgekeerd geldt dat de praktijkorganisaties het idee hadden dat het LOSO hun ideeën niet voldoende serieus namen. Desalniettemin werken de LOSO-partners met een aantal praktijkorganisaties

wel goed samen. De KNVB is voor het UMC Utrecht bijvoorbeeld een belangrijke partner en de VSG is van meet af aan een duidelijke implementatiepartner geweest.

3.6 Sportartsen

Een laatste doelstelling van het infrastructurele gedeelte was om zoveel mogelijk werkzame sportartsen op te leiden tot onderzoeker. De geïnterviewden geven aan dat dit vaak lastig te realiseren is. Het grootste struikelblok is de combinatie van een praktijk als sportarts en een aanstelling als onderzoeker (promovendus). De financiële voorwaarden zijn vaak ook niet aantrekkelijk (genoeg) om een promotietraject te gaan volgen. Dit is echter een algemeen punt dat ook geldt voor bijvoorbeeld bedrijfsartsen, huisartsen, etc. Een specifiek knelpunt bij het SBG-programma was dat de projectbegroting door de SBG-programmacommissie soms naar beneden werd bijgesteld, waardoor het nog moeilijker werd om de aanstelling te realiseren.

Figuur 6 Overzicht promoties sportartsen

	Afgeronde promoties van 1965 tot 2014	Afgeronde promoties sinds 2007	Verwachte promoties	Totaal	Afgeronde promoties gerelateerd aan programma SBG sinds 2005
Utrecht	9	3	3	**12**	
Amsterdam/AMC	3	1		**3**	
Amsterdam/VU	1	-	1	**2**	
Rotterdam	4	3	2	**6**	
Groningen	3	2		**3**	2
Leiden	1	-		**1**	
Maastricht	5	2		**5**	
Eindhoven	1	1	1	**2**	
Totaal	**27**	**12**	**7**	**34**	**2**

Bron: Vereniging van Sportgeneeskunde (VSG) 2014 en SBG-programma

Desalniettemin zijn er in de afgelopen jaren sportartsen gepromoveerd. Bovenstaande figuur biedt een overzicht van het aantal gepromoveerde sportartsen in Nederland per instelling. Daaruit blijkt dat in Utrecht veruit de meeste sportartsen zijn gepromoveerd (een derde van het totaal), gevolgd door Maastricht en Rotterdam. Als we kijken in de meer recente periode dan zien we dat Utrecht en Rotterdam nog steeds de meeste promoties hebben. Wel is er een meer evenwichtige verdeling.

Wel zien we dat in de afgelopen periode meer sportartsen zijn gepromoveerd dan in eerdere periodes. Tussen 1990 – en 2000 promoveerde 5 sportartsen tegenover 11 in de periode 2001 – 2010 en 7 sinds 2011 (en nog 7 die verwacht worden op niet al te lange termijn). Het programma SBG heeft sinds de start 11 promoties gerealiseerd (5 in de 1e call, 5 in de 2e call en 1 in de 3e call). Van die 11 zijn er 2 sportartsen. Dit betekent dat sinds 2007 2 van de 12 promoties van sportartsen aan het SBG-programma zijn gerelateerd.

3.7 Resultaten LOSO in SBG-projecten

De LOSO-partners participeerden naast het infrastructurele gedeelte, ook in de SBG-projecten. Samenwerking tussen het LOSO en andere partijen binnen de projecten werd gestimuleerd. Onderstaande figuren tonen het succes van de LOSO-partners respectievelijk als hoofd- en als medeaanvrager in de drie Calls.

Figuur 7 Succes van LOSO partners als hoofdaanvrager bij onderzoeksprojecten

	Aantal subsidie-aanvragen	Gehonoreerd	%
Universitair Medisch Centrum Groningen	8	4	50%
Maastricht Universitair Medisch Centrum	11	2	18%
Universitair Medisch Centrum Utrecht	12	2	17%
VU medisch centrum	10	2	20%

Bron: Technopolis Group (2014) op basis van data van ZonMw.

De figuur laat opvallende resultaten zien in de *success rate*. Het UMCG heeft subsidie ontvangen voor de helft van de aanvragen, terwijl van de anderen maar 20% of minder zijn gehonoreerd.

Alle LOSO-partners zijn succesvol als mede-aanvrager. Onderstaande figuur geeft aan dat alle aanvragen waarbij het LOSO als mede-aanvrager was betrokken, zijn gehonoreerd. Betrokkenheid van LOSO-partners werd gestimuleerd vanuit het programma en dit is door de programmacommissie ook gehonoreerd. De programmacommissie geeft wel aan dat het terughoudend was om ook aanvragen van het LOSO als hoofdaanvrager te honoreren. De commissie wil ook ruimte laten voor andere partijen, al was de kwaliteit en relevantie van het voorstel uiteindelijk doorslaggevend.

Figuur 8 Succes van LOSO partners als mede-aanvrager bij onderzoeksprojecten

	Aantal subsidie-aanvragen	Gehonoreerd	%
Universitair Medisch Centrum Groningen	6	6	100%
Maastricht Universitair Medisch Centrum	2	2	100%
Universitair Medisch Centrum Utrecht	2	2	100%
VU medisch centrum	4	4	100%

Bron: Technopolis Group (2014) op basis van data van ZonMw.

Onderstaande figuur geeft een overzicht van het succes van alle type aanvragers. Daaruit blijkt dat het LOSO in de eerste twee tranches vergelijkbaar scoort (zo'n 25%) als andere universiteiten en UMC's. Uit de figuur blijkt ook dat het VUmc en Maastricht UMC+ in de laatste call niet als hoofdaanvrager mee hebben gedaan (wel als medeaanvrager en adviseur). In de 1e en 2e tranche had het LOSO een aandeel van ongeveer 50% bij vooraanmeldingen en projectvoorstellen, in de 3e tranche ligt dit veel lager met ongeveer 10%.

Figuur 9 Totaal overzicht bottom-up projecten naar hoofdaanvrager. Het betreft hier alleen de bottom-up onderzoeksprojecten.

	1e Tranche			2e Tranche			3e Tranche		
	VA	PV	Gehono-reerd	VA	PV	Gehono-reerd	VA	PV	Gehono-reerd
LOSO partners	16	10	4	18	10	4	7	2	2
- Maastricht UMC+	*4*	*1*	*1*	*7*	*3*	*1*	*0*	*0*	*0*
- VUmc	*5*	*3*	*1*	*5*	*1*	*1*	*0*	*0*	*0*
- UMC Utrecht	*5*	*4*	*1*	*3*	*3*	-	*4*	*1*	*1*
- UMCG	*2*	*2*	*1*	*3*	*3*	*2*	*3*	*1*	*1*
Overige UMC's/ universiteiten/ Faculteiten	4	3	2	13	10	3	1	0	0
Overige instellingen	12	4	0	9	3	1	53	17	7
Totaal	32	17	6	40	23	8	61	19	9

Bron: Technopolis Group (2014) op basis van data van ZonMw. VA = Vooraanmeldingen, PV = project voorstellen.

4. De SBG-onderzoeksprojecten

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de procedure en de directe resultaten van de drie Calls for Proposals voor onderzoeksprojecten binnen het SBG-programma.

4.1 Opzet van de Calls for Proposals

In het kader van het SBG-programma zijn er drie Call for Proposals geweest. In alle drie de calls is gewerkt met vooraanmeldingen (waarin aanvragers een projectidee konden indienen) en volledig uitgewerkte aanvragen. De programmacommissie beoordeelde de projectideeën op relevantie en (globaal) op kwaliteit. Op basis van die beoordeling kregen de aanvragers een advies om het al dan niet verder uit te werken. Daarna zijn de volledig uitgewerkte voorstellen ingediend door de aanvragers. Die voorstellen zijn door drie externe referenten beoordeeld op de kwaliteit. De indieners mochten op de schriftelijke referentenrapporten reageren (wederhoor). De SBG-programmacommissie stelde vervolgens op basis van alle stukken (aanvraag, referentenrapporten en wederhoor) de kwaliteit van de aanvragen vast en deed een voorstel aan het bestuur van ZonMw voor honorering (zie ook Bijlage D).

De eerste twee rondes waren gericht op strategisch en toegepast onderzoek. Strategisch onderzoek is onderzoek waarbij de concrete vraagstelling kan zijn bepaald door motieven van wetenschapsinterne aard, maar dat is georiënteerd op praktische toepassing. Bij toegepast onderzoek vloeit de vraagstelling voort uit een specifiek concreet probleem, met praktische toepassing als doel. De SBG-projecten moesten passen in de verschillende (sub)thema's van het programma (zie Hoofdstuk 2). Tevens ging de voorkeur uit naar projecten die zich richten op een aantal specifieke doelgroepen: jongeren, mensen met een lage sociaal economische status die te weinig bewegen, chronisch zieken en mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking. Later zijn daar ook kwetsbare ouderen en mensen van niet-Nederlandse herkomst aan toegevoegd.[14]

De derde Call for Proposals was afwijkend van de eerste twee. De derde Call stond open voor praktijkgericht onderzoek. Praktijkgericht onderzoek is "een samenspel tussen wetenschap en praktijk dat bijdraagt aan praktische en generaliseerbare kennis en inzichten, toepasbare producten en concrete oplossingen voor praktijkproblemen". Dit alles met behoud van de wetenschappelijke betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek zelf.[15] Voor de derde Call was de thematiek ingeperkt. De Call richtte zich op onderzoek naar preventie of curatie van sportgerelateerde klachten en medische

[14] Call for Proposals drie tranches van het SBG-programma.

[15] Oproep tot indienen van projectideeën voor de 3e Call for Proposals van het SBG-programma en http://www.zonmw.nl/nl/over-zonmw/praktijkgericht-onderzoek.

problemen als gevolg van sporten voor (top)sporters, jeugd, ouderen, chronisch zieken of motorisch gehandicapten. De uitkomsten van onderzoek moesten primair gericht zijn op het verbeteren van de gezondheid van de individuele sporter. Daarmee werd invulling gegeven aan de aanbeveling uit de tussentijdse evaluatie om het programma voor een 3e tranche meer te focussen. Voor de 3e Call konden alleen kortlopende projecten worden aangevraagd (maximaal €75.000 voor de duur van maximaal 18 maanden).

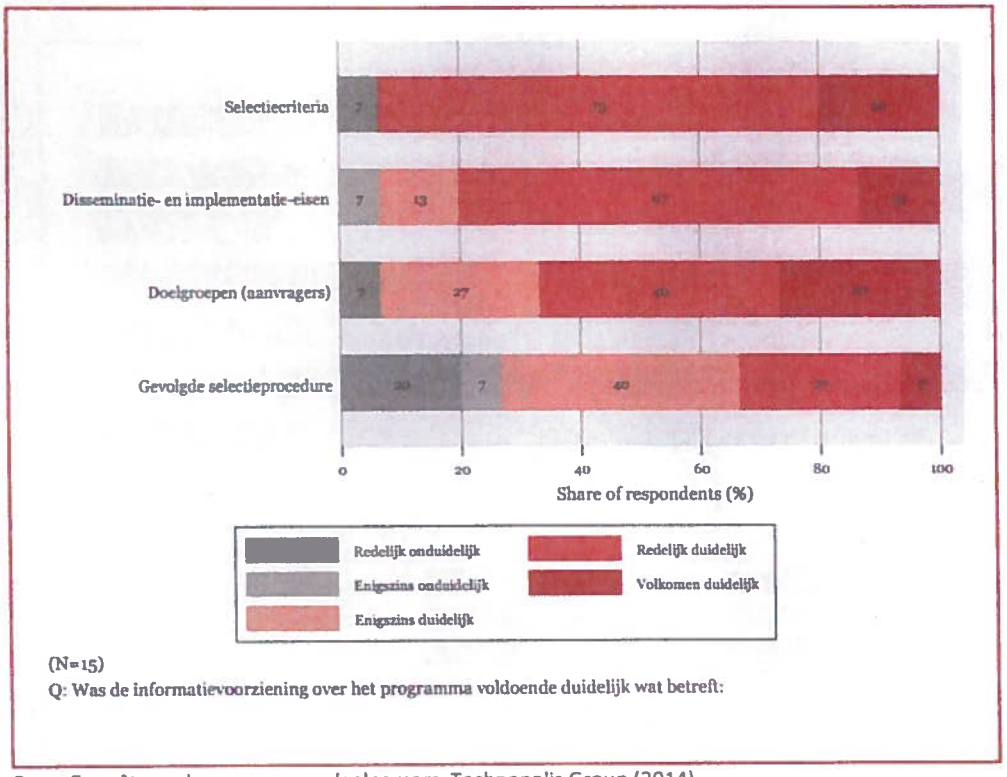
Voor de derde Call is tevens een andere beoordelingssystematiek gehanteerd. De projectideeën zijn op relevantie beoordeeld door een werkgroep Kennistransfer Sportgezondheid (KTS) van de Vereniging van Sportgeneeskunde (VSG). Deze werkgroep bestond uit leden uit de praktijk met verschillende expertise. De uitgewerkte aanvragen zijn beoordeeld door een werkgroep Wetenschappelijke Kwaliteit (WWK), die bestond uit een mix van lectoren, een sportarts, vertegenwoordiger van een sportbond, wetenschappers en GGD-medewerkers. Elk projectidee en subsidieaanvraag werd in eerste instantie afzonderlijk door drie leden beoordeeld en vervolgens in een vergadering van de werkgroep besproken. Het budget van de derde Call was ook substantieel lager: €600.000 tegenover €1.078.700 (1e Call) en €1.697.600 (2e Call).

4.2 Beoordeling procedure 3e tranche

In deze eindevaluatie hebben we alleen gekeken naar de procedure van de 3e Call for Proposals. In de survey hebben we projectleiders gevraagd naar hun mening over de verschillende aspecten van de procedure.

De informatievoorziening vanuit ZonMw beoordelen de projectleiders als goed en duidelijk. Een aandachtspunt is wel de communicatie over de gevolgde selectieprocedure. Slechts 34% van de surveydeelnemers vindt de communicatie over de selectieprocedure (redelijk) duidelijk (zie Figuur 10). Hierbij wordt door enkele participanten in de open vragen aangegeven dat voornamelijk de communicatie over de verandering in doelstellingen van het programma minder goed was.

Figuur 10 Communicatie over het programma

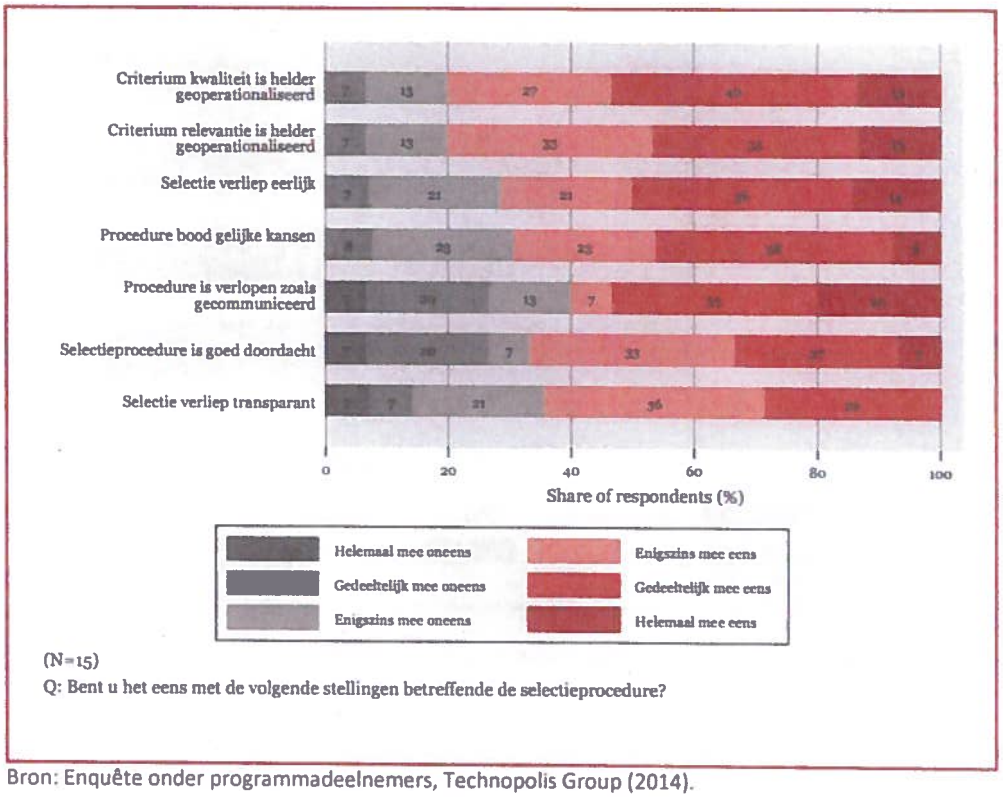

Bron: Enquête onder programmadeelnemers, Technopolis Group (2014).

De beschikbare tijd voor het indienen van vooraanmeldingen en projectvoorstellen vond men over het algemeen voldoende. Daarbij merkt men wel op dat praktijkorganisaties in veel gevallen minder nauwgezet de ontwikkelingen van onderzoeksprogramma's volgen en hierdoor pas later op de hoogte waren van de aanvraagmogelijkheden. De daadwerkelijke tijd voor het indienen was daardoor korter voor een aantal partijen.

Verder beoordeelt 86% van de surveydeelnemers de selectieprocedure als geheel als voldoende. Men is echter wel kritischer over losse onderdelen van de procedure. Hierbij is het opvallend dat men de criteria goed geoperationaliseerd vindt, maar dat men kritisch is over hoe doordacht de procedure was. Bovendien is minder dan 50% echt positief over gelijke kansen in de procedure en is helemaal niemand écht overtuigd van voldoende transparantie (zie
Figuur 11). Het lijkt erop dat het nieuwe systeem met een KTS/VSG-werkgroep en een werkgroep Wetenschappelijke Kwaliteit in plaats van het gebruikelijke systeem met externe referenten voor de aanvragers minder transparant is geweest.

Figuur 11 De selectieprocedure van het programma

Bron: Enquête onder programmadeelnemers, Technopolis Group (2014).

4.3 Uitkomsten van de Calls for Porposals

In de drie open Calls van het SBG-programma waren er (naast de infrastructuurprojecten van het LOSO) verschillende soorten projecten: bottom-up en top-down (verdiepende studie) onderzoeksprojecten, programmeringstudies en disseminatie- en implementatieprojecten. De onderstaande figuur geeft een overzicht van alle projecten binnen het SBG programma. De figuur toont de verschillende type projecten en de verhouding tussen de vooraanmeldingen/projectideeën, projectvoorstellen en gehonoreerde projecten.[16] Alleen voor de bottom-up onderzoeksprojecten is gewerkt met vooraanmeldingen, omdat het daar voorstellen in competitie betrof. De andere projecten zijn op verzoek van de programmacommissie geschreven.

We zien een groeiend aantal vooraanmeldingen gedurende de looptijd, al was de derde Call natuurlijk wel gericht op kleinschalige kortlopende projecten. Meer in het

[16] Vooraanmeldingen en projectvoorstellen worden ook wel eens projectideeën en subsidieaanvragen genoemd.

algemeen zijn er ruim voldoende aanvragen geweest en lijkt het SBG-programma een voldoende breed veld te bedienen.

Figuur 12 Overzicht van uitgevoerd onderzoek in het SBG programma

Tranche	Deelprogramma	Vooraanmeldingen	Projectvoorstellen	Gehonoreerd
1e Tranche	Onderzoeksinfrastructuur (Top-down ronde)	-	4	4
	Onderzoeksprojecten[17] (Bottom-up ronde)	32	17	6
	Programmeringsstudie (Top-down)	-	2	1
	Totaal	**32**	**23**	**11**
2e Tranche	Onderzoeksinfrastructuur (Top-down ronde)	-	4	4
	Onderzoeksprojecten (Bottom-up ronde)	40	23	8
	Verspreiding en implementatieprojecten	-	2	2
	Totaal	**40**	**29**	**14**
3e Tranche	Onderzoeksinfrastructuur (Verdiepende studie) (Top-down ronde)	-	1	1*
	Onderzoeksprojecten (Bottom-up ronde)	61	19	9
	Totaal	**61**	**20**	**10**
Totaal:		**133**	**72**	**35**

Bron: Technopolis Group (2014) op basis van data van ZonMw. *N.B. In de derde ronde is door de LOSO op verzoek van de programmacommissie een gezamenlijke onderzoeksaanvraag ingediend.

In onderstaande figuur staan de slagingspercentages voor de drie rondes van de bottom-up onderzoeksprojecten. We hebben de uiteindelijke honoreringen afgezet tegen zowel het aantal vooraanmeldingen als het aantal uitgewerkte aanvragen. Het bruto honoreringspercentage (afgezet tegen aantal vooraanmeldingen) is gemiddeld 17% en het gemiddelde netto honoreringspercentage is 39%. Een slagingskans van 17% is niet erg hoog, maar binnen ZonMw en NWO niet ongebruikelijk. Ter

[17] Twee projectvoorstellen zijn in eerste instantie niet gehonoreerd en vervolgens samengekomen in een nieuw projectvoorstel dat wel is gehonoreerd. Dit is in de tabel teruggekomen als twee projectvoorstellen en één honorering.

vergelijking, de slagingskans bij NWO voor thematische programma's lag in 2012 op 16% en in 2013 op 20%.[18]

Figuur 13 Overzicht van het slagingspercentages Calls for Proposals. Het betreft hier alleen de bottom-up onderzoeksprojecten.

	Honorering t.o.v. vooraanmeldingen	Honorering t.o.v. projectvoorstellen
1e Tranche	19%	35%
2e Tranche	20%	35%
3e Tranche	15%	47%
Totaal	17%	39%

Bron: Technopolis Group (2014) op basis van data van ZonMw.

Figuur 14 biedt een overzicht van de deelname van de diverse partijen bij de projectaanvragen. De figuur geeft aan of een instelling als hoofdaanvrager (kolom links) dan wel als projectdeelnemer betrokken is. De definitie van deelnemende partijen is hier gedefinieerd. Deelnemers in een project kunnen verschillende functies vervullen: medeaanvrager, projectleider, uitvoerder of adviseur. De figuur toont dat Universitair Medische Centra (UMC's) veruit het meest betrokken zijn bij zowel vooraanmeldingen, projectvoorstellen als gehonoreerde projecten. Daarnaast zijn ook universiteiten, hogescholen en ziekenhuizen relatief vaak betrokken.

Binnen de andere spelers is het opvallend dat praktijkorganisaties (zoals beroepsverenigingen, landelijke organisaties, sportbonden) een relatief kleine rol hebben gespeeld. Dit is een indicatie van het feit dat het SBG-programma met name gericht was op strategisch onderzoek en minder op praktijkgericht onderzoek. Dit geldt zeker voor de eerste twee tranches.

Figuur 14 Overzicht deelname per instellingcategorie bij aanvragen. Het betreft hier alleen de bottom-up onderzoeksprojecten.

	Aantal projecten waarin de hoofdaanvrager			Aantal projecten waarin deelname[19]		
	VA	PV	Gehonoreerd	VA	PV	Gehonoreerd
Beroepsvereniging	1	0	0	3	2	2
Hogeschool	13	7	2	25	15	6
Landelijke organisatie	3	1	0	5	2	1

[18] Jaarverslag NWO 2013.

[19] Meerdere functierollen binnen een project meegeteld, maar exclusief hoofdaanvrager & meerdere personen van zelfde instelling op zelfde functie.

	Aantal projecten waarin de hoofdaanvrager			Aantal projecten waarin deelname[19]		
	VA	PV	Gehonoreerd	VA	PV	Gehonoreerd
Onderzoeksinstituut	15	3	1	38	22	17
Sportbond	2	1	1	7	6	6
Universitair Medisch Centrum	50	28	13	143	89	68
Universiteit	9	7	2	42	28	18
Ziekenhuis	21	8	3	37	23	10
Zorginstelling	18	4	1	35	11	4
Overig	1	0	0	14	10	9
Totaal	**133**	**59**	**22**	**349**	**208**	**133**

Bron: Technopolis Group (2014) op basis van data van ZonMw. VA = Vooraanmeldingen, PV = project voorstellen.

4.4 Inhoudelijke focus van de projecten

Voor deze eindevaluatie zijn twee analyses uitgevoerd van de bottom-up projecten[20] op basis van de eindverslagen. De eerste analyse betreft een indeling van de projecten naar de genoemde primaire doelgroepen, de tweede een verdeling van de projecten over de verschillende prioriteiten van het programma. We hebben ervoor gekozen om elk project aan een doelgroep of programmaprioriteit toe te kennen. Bij het indelen van projecten is steeds gekeken welke doelgroep of prioriteit het meest prominent naar voren kwam in de studie.

Onderstaande figuur geeft de verdeling weer van de verschillende doelgroepen. Er komt duidelijk naar voren dat jongeren, chronisch zieken en (top)sporters de grootste doelgroepen in de 1e en 2e tranche zijn. In de 3e tranche ligt de nadruk op (top)sporters, hetgeen logisch is omdat daar expliciet op gestuurd is door de programmacommissie. Verder is het opvallend dat er geen projecten zijn gehonoreerd voor een aantal primaire doelgroepen, zoals mensen met een lage sociaaleconomische status en mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking. De reden hiervoor is deels dat er in deze categorieën ook geen of heel weinig vooraanmeldingen waren. In de tweede tussentijdse evaluatie werd

[20] In de bottom-up projecten is o.a. onderzoek gedaan naar: het verbeteren van mobiliteit bij diabetes patiënten, een actieve leefstijl bij jongeren, effectiviteit van extracorporeal shockwave therapy bij atleten met een springersknie, beweging voor Parkinson patiënten, diagnostiek van vaatproblemen bij sporters en preventie van hamstringblessures in amateurvoetbal.

aanbevolen om in een vervolgprogramma een deel van de middelen achter te houden om gericht in te zetten voor bepaalde doelgroepen. Ten aanzien van mensen met een verstandelijke beperking heeft de programmacommissie medio 2005 besloten dat er een plan van aanpak voor een programmeringstudie moest komen. In de loop van 2005 werd duidelijk dat ZonMw vanuit VWS een nieuw programma-opdracht voor de doelgroep mensen met een verstandelijke beperking had ontvangen.[21] In 2006 is daarom besloten hierop geen verdere actie te ondernemen. De commissie heeft verder de twee aanvragen die gericht waren op mensen met een lichamelijke beperking in de tweede tranche echter niet gehonoreerd, omdat ze kwalitatief niet aan de maat waren. Voor de andere onderbelichte doelgroepen zijn in de 3e tranche geen aanvragen ingediend. Dit was ook niet voorzien in de Call for Proposals van de derde tranche.

Figuur 15 Overzicht van de doelgroep van onderzoeksprojecten Het betreft hier alleen de bottom-up onderzoeksprojecten.

	1e Tranche			2e Tranche			3e Tranche			Totaal Gehono-reerd
	VA	PV	Gehono-reerd	VA	PV	Gehono-reerd	VA	PV	Gehono-reerd	
Jongeren	4	2	1	8	6	1	3	0	0	2
Mensen met lage SES*	3	3	0	2	2	0	0	0	0	0
Chronisch zieken	9	5	1	12	4	2	6	1	0	3
Mensen met een lichamelijke beperking	3	0	0	0	0	0	2	1	0	0
Mensen met een verstandelijke beperking	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Allochtonen	1	0	0	1	1	1	0	0	0	1
(Top)Sporters	8	6	4	11	7	3	49	17	9	16
Anders	4	1	0	6	3	1	1	0	0	1
Totaal	32	17	6	40	23	8	61	19	9	23

Bron: Technopolis Group (2014) op basis van data van ZonMw. VA = Vooraanmeldingen, PV = project voorstellen. * Er was een aanvraag die ging over allochtonen met een lage SES. Dit project is onder de doelgroep allochtonen ingedeeld.

[21] De titel van dat ZonMw-programma is 'Onderzoek voor mensen met een verstandelijke beperking; Levensloop en levensfasen'.

Figuur 16 Verdeling bottom-up projecten per programmaprioriteit.

		1e Tranche[22]			2e Tranche			3e Tranche			Totaal G
		VA	PV	G	VA	PV	G	VA	PV	G	
1	Preventie door sport en bewegen	12	4	1	15	10	3	6	1	0	4
1a/e	1a) Onderzoek naar de determinanten van inactieven die actief waren, met name bij jongeren OF 1e) Onderzoek dat bij kan dragen aan het versterken van de invloed van bestaande kansrijke initiatieven in het bewegingsonderwijs op de leefstijl van jongeren.	5	1	0	6	6	2	0	0	0	2
1b	Inzicht in de minimale en optimale activiteit (sport en bewegen) ter preventie van ziekten/aandoeningen.	4	1	1	7	2	0	4	1	0	1
1c	Effectiviteit en doelmatigheid van beweegprogramma's voor mensen met lage sociaal economische status (lage SES) en jongeren.	1	1	0	2	2	1	0	0	0	1
1d	Kosteneffectiviteit van (maatregelen m.b.t.) sporten en bewegen in termen van gezondheidswinst en economische voordelen (arbeidsverzuim, WAO, ect).	2	1	0	0	0	0	2	0	0	0
2	Behandeling met behulp van sport en bewegen	10	6	1	12	5	2	5	0	0	3
2a/b	2a) Vaststellen van de optimale intensiteit en dosering van sport en bewegen ter behandeling van specifieke aandoeningen OF 2b) Andere vormen van behandeling met behulp van sport en bewegen[23]	10	6	1	12	5	2	5	0	0	3
3	Sportgerelateerde aandoeningen: preventie en curatie	9	7	4	12	7	3	50	18	9	16
3a	Onderzoek naar belasting/ overbelasting: - Verloop naar overbelastingsblessures a.g.v. (top)sport. - Blijvende schade (heup, knie, enkel) a.g.v. (top)sport. - Verkladerend/etiologisch onderzoek overbelastingsblessures. - Onderzoek belastbaarheid jonge (top)sporters.	6	4	3	6	4	2	29	11	6	11
3b	Diagnostiek, prognose en behandeling van sportletsels: - Effectiviteit oefentherapie bij sportletsels.	3	3	1	6	3	1	21	7	3	5

[22] In zowel tranche 1 als tranche 2 is 1 vooraanmelding niet in te delen in een van de bovenstaande categorieën omdat ze te ver buiten de scope vallen.

[23] De exacte omschrijving van prioriteit 2B: "Nadere specificatie van een project voor de doelgroepen chronisch zieken en mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking op basis van een expertmeeting en/of programmeringstudie" Op 2b kon ook niet via een open ronde worden ingediend.

		1e Tranche[22]			2e Tranche			3e Tranche			ω
	- Effectiviteit (landelijke transmurale) behandelingsprotocollen. - Relatie belasting sport-werk bij de behandeling van overbelastingsblessures.										

Bron: Technopolis Group (2014) op basis van data van ZonMw. VA = Vooraanmeldingen, PV = project voorstellen, G = Gehonoreerd.

Bij het indelen van projecten onder de programmaprioriteiten is er per project gekeken welke programmaprioriteit het meest prominent naar voren kwam in de studie. We hebben voor de consistentie enkele thema's samengevoegd, omdat het anders lastig is om de projecten toe te wijzen.[24] In

Figuur 16 is de verdeling over de verschillende programmaprioriteiten te zien. Preventie, behandeling met sport en sport gerelateerde aandoeningen zijn allemaal prioriteiten in de 1e en 2e tranche. In de 3e tranche voornamelijk sport gerelateerde aandoeningen. De figuur laat een evenwichtige verdeling zien van het aantal projecten dat is toegekend. De programmacommissie heeft voldoende oog gehad voor de invulling van de diverse thema's. Zo is er een evenwichtige verdeling van de aanvragen met een positief advies voor nadere uitwerking in de eerste twee rondes (respectievelijk 14, 11 en 14). De verdeling van het aantal vooraanmeldingen in de eerste twee tranches is ook redelijk gelijkmatig verspreid over de thema's (respectievelijk 27, 22 en 21).

[24] Prioriteiten 1E en 1A zijn bij elkaar gevoegd in 1A aangezien het daar in beide gevallen draaide om het bereiken en het (weer) actief maken van jongeren (het woord OF onderscheidt de originele prioriteiten). Aan prioriteit 2A is toegevoegd dat het ook om andere vormen van behandeling met behulp van sport of bewegen kan gaan. Hiermee komt punt 2B te vervallen aangezien 2A nu alle vormen van behandeling met behulp van sport en bewegen omvat. De originele definitie van prioriteit 2B vindt u terug in een voetnoot bij de tabel.

5. De outputs en effecten van het programma

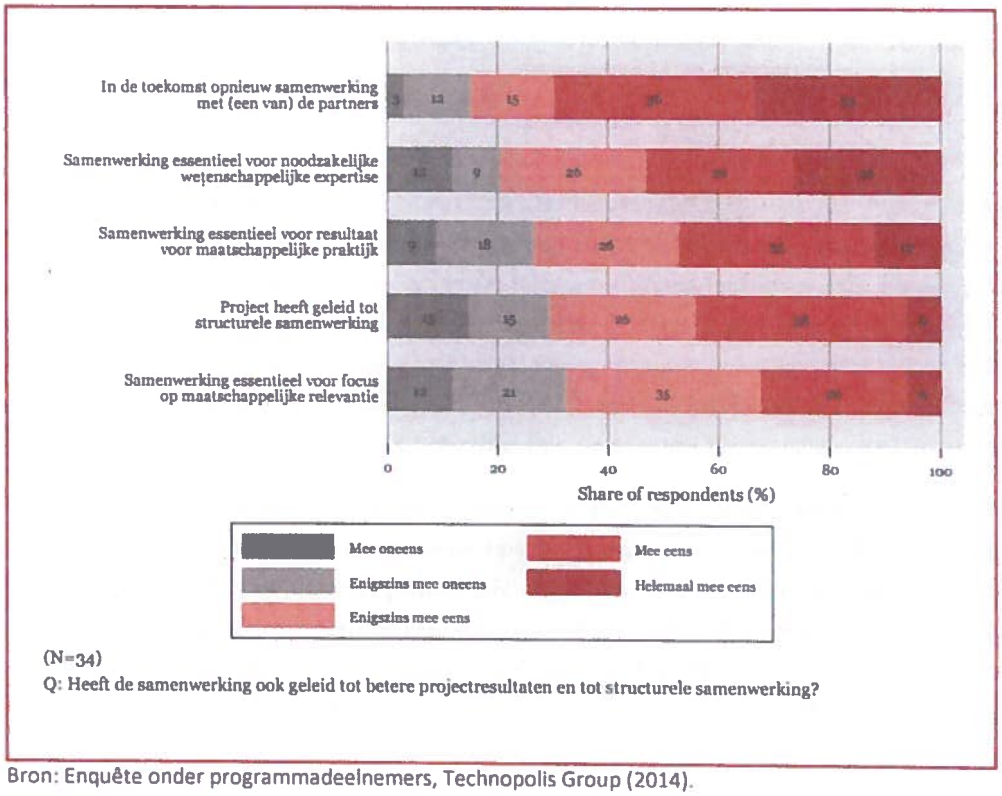
In dit hoofdstuk gaan we nader in op de concrete resultaten (outputs) en effecten van het SBG-programma. Tevens komt in dit hoofdstuk de kennisdisseminatie en implementatie aan de orde.

5.1 Samenwerking in projecten

In de survey is aan de projectleiders gevraagd of het SBG-programma een impuls heeft gegeven aan nieuwe samenwerkingsverbanden. Dat blijkt het geval. In de survey heeft 85% samengewerkt met één of meer onbekende partijen en voor 35% is samengewerkt met drie of meer onbekende partijen. Daarbij geeft bijna 70% aan dat ze (erg) positief staan tegenover hernieuwde samenwerking met (een van) de projectpartners. Dit betekent overigens niet het project ook leidt tot een structureel samenwerkingsverband, dit percentage ligt beduidend lager (zie Figuur 17).

In de survey is ook gevraagd naar de invloed van samenwerking op de projectresultaten (zie eveneens Figuur 17). Het meest genoemd is dat wetenschappelijke expertise essentieel was. Het minst genoemd wordt de focus op maatschappelijke relevantie. Wel geeft bijna de helft van de respondenten aan dat samenwerking zeker bijdraagt aan resultaten die van belang zijn voor de maatschappelijke praktijk.

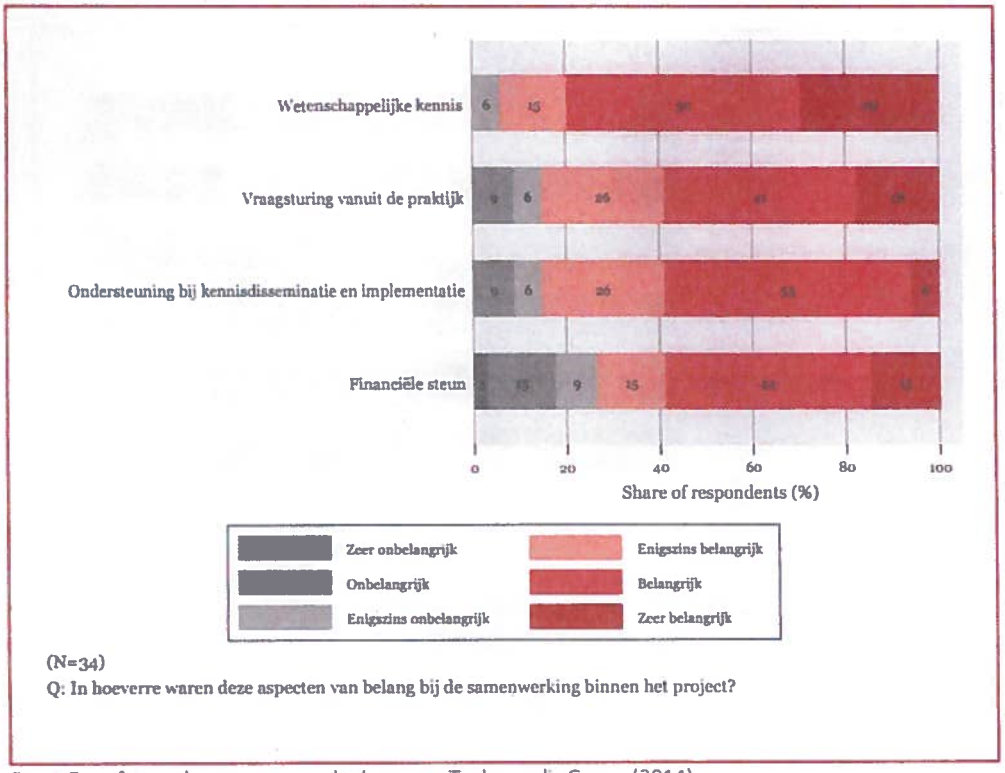
Figuur 17 Invloed van samenwerking op projectresultaten en structurele samenwerking

Bron: Enquête onder programmadeelnemers, Technopolis Group (2014).

In de survey is ook gevraagd naar de meerwaarde van de samenwerking. Het belangrijkste aspect in de samenwerking was wetenschappelijke kennis (79%), gevolgd door vraagsturing uit de praktijk, ondersteuning bij kennisdisseminatie en implementatie en financiële steun (alle drie 59%), zie
Figuur 18. Andere redenen voor samenwerking die werden aangegeven in de open vragen waren: werving van deelnemers voor het onderzoek, menskracht en specifieke expertise/ervaring.

Figuur 18 Aspecten die van belang waren bij de samenwerking binnen het project

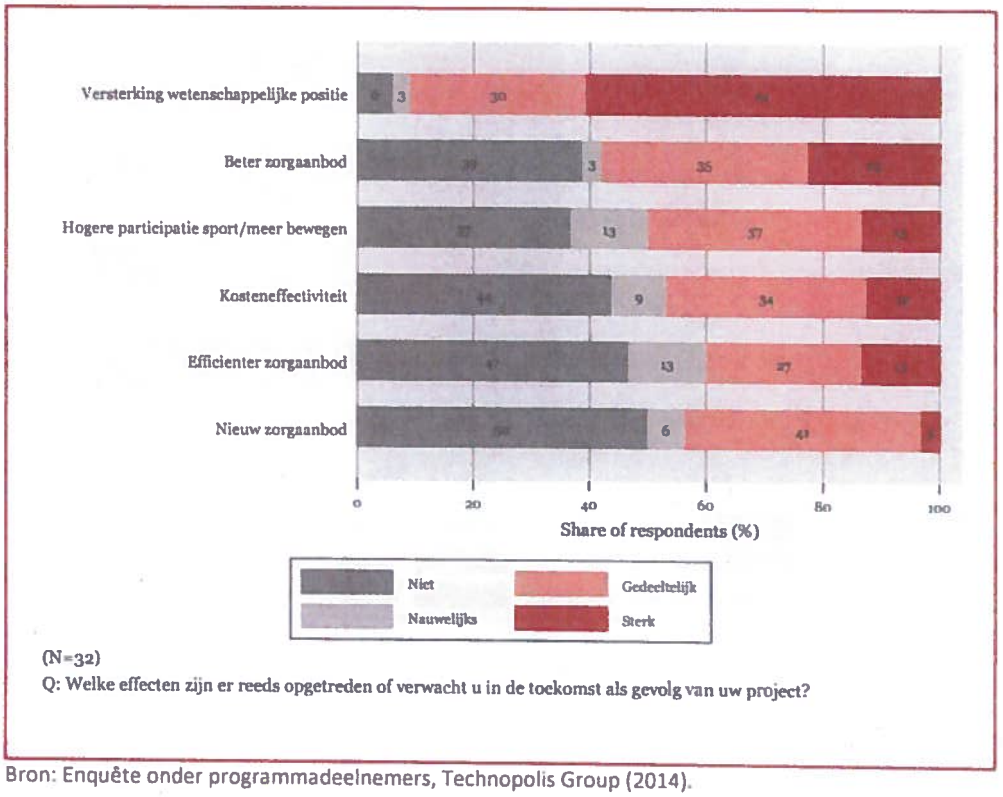
Bron: Enquête onder programmadeelnemers, Technopolis Group (2014).

5.2 Overzicht outputs van het programma

Uit de survey is gebleken dat de versterking van de wetenschappelijke positie het meest opgetreden/verwachte effect is van het SBG-programma. Bijna iedereen (91%) geeft aan dat dit effect gedeeltelijk of sterk is opgetreden, de categorie van surveydeelnemers die sterk aangeeft is ook erg groot (61%, zie Figuur 19). Uit de figuur wordt ook duidelijk dat andere effecten in veel gevallen niet zijn opgetreden/verwacht. Dit onderstreept dat het programma meer een onderzoeksprogramma is en in mindere mate een praktijkgericht programma. Of anders gezegd, het was sterker gericht op de kennisdoelstelling (onderzoek) en in mindere mate op de kennistransfer en implementatiedoelstelling (zie hoofdstuk 2).

Uit een nadere analyse komt wel naar voren dat er duidelijke verschillen zijn in de antwoorden van de respondenten die alleen actief zijn geweest in de 1e of de 2e tranche met die van de 3e tranche. De antwoorden van de deelnemers die alleen actief zijn geweest in de 3e tranche zijn ook positief voor de versterking van de wetenschappelijke positie, maar scoren de andere (maatschappelijke) effecten negatiever. Dat is opmerkelijk, omdat de derde Call juist meer op de praktijk gericht was.

Figuur 19 Effecten als gevolg van het project (reeds opgetreden of verwacht)

Bron: Enquête onder programmadeelnemers, Technopolis Group (2014).

Voor deze eindevaluatie is tevens een analyse gemaakt van wat de projecten daadwerkelijk hebben opgeleverd. In de survey is gevraagd naar de resultaten en tevens zijn we alle 35 eindverslagen[25] van de projecten doorgegaan. In de analyse hebben we zowel gekeken naar de beoogde als de gerealiseerde producten. De beoogde en gerealiseerde opbrengsten zijn tegen elkaar uitgezet. Op die manier kunnen we inzicht krijgen in de focus van het project en in de mate waarin de projecten succesvol zijn (of ze de beoogde outputs ook daadwerkelijk hebben gehaald).[26]

Bij de analyse hebben we de outputs gecategoriseerd in vier kwadranten (zie Figuur 20 voor een grafische weergave):

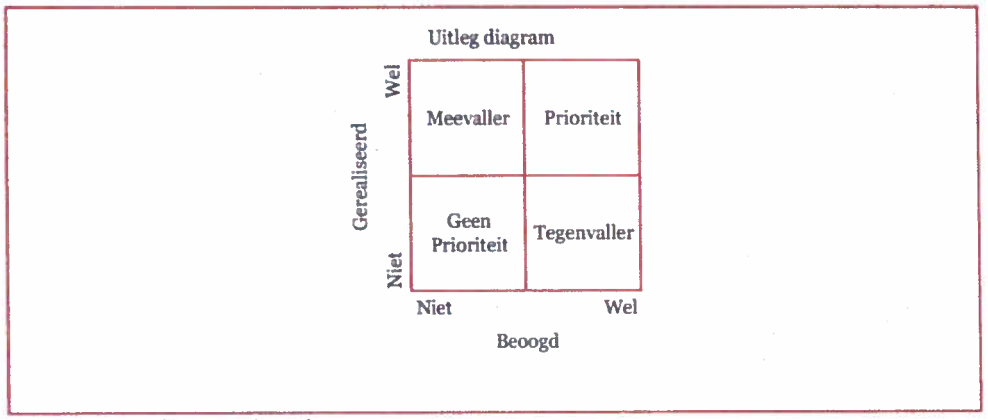
- Rechtsboven staan prioriteiten: wel beoogd – wel gerealiseerd;

[25] Sommige projecten in de 3e tranche zijn nog niet afgelopen, in dat geval is het voortgangsverslag doorgenomen.

[26] Tijdens deze evaluatie waren enkele projecten nog niet afgerond. De te verwachtte output is in dit onderzoek wel meegenomen, maar in het vervolg van de projecten kan nog wel nieuwe output worden gerealiseerd.

- Linksonder staan geen prioriteiten: niet beoogd – niet gerealiseerd;
- Rechtsonder staan tegenvallers: wel beoogd – niet gerealiseerd;
- Linksboven staan meevallers: niet beoogd – wel gerealiseerd.

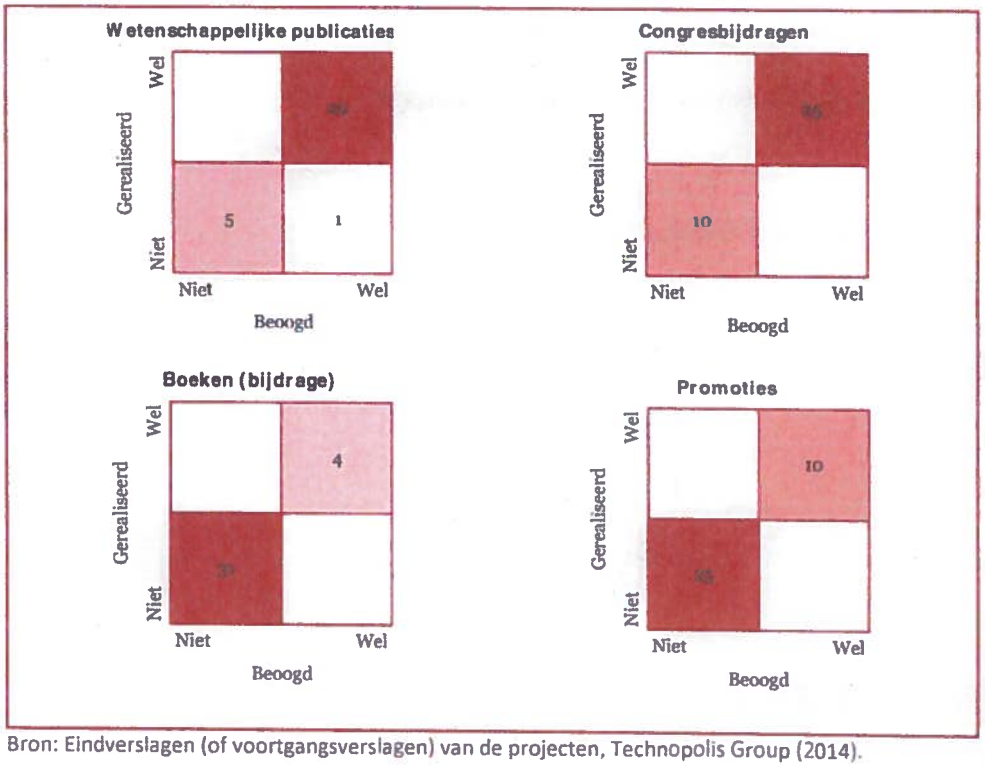
Figuur 20 Uitleg bij de opbrengstdiagrammen

Bron: Technopolis Group (2014).

Binnen de projecten zijn wetenschappelijke publicaties en congresbijdragen het belangrijkste geweest. Bijdragen aan boeken werd duidelijk veel minder beoogd. Dit is logisch als men de publicatiecultuur van de betrokken disciplines in ogenschouw neemt (niet gericht op monografieën). Bij de promoties is het beeld eenduidig; bij veel projecten (70%) zijn geen promoties beoogd, bij de rest wel en ook gerealiseerd. Belangrijk is dat de laatste tranche kortlopende projecten betroffen die niet passend zijn voor een promotietraject. Verder zien we dat de resultaten voor wetenschappelijke opbrengsten sterk overeen komen met de verwachtingen. Men heeft veel wat is beoogd ook daadwerkelijk gerealiseerd (zie Figuur 21).

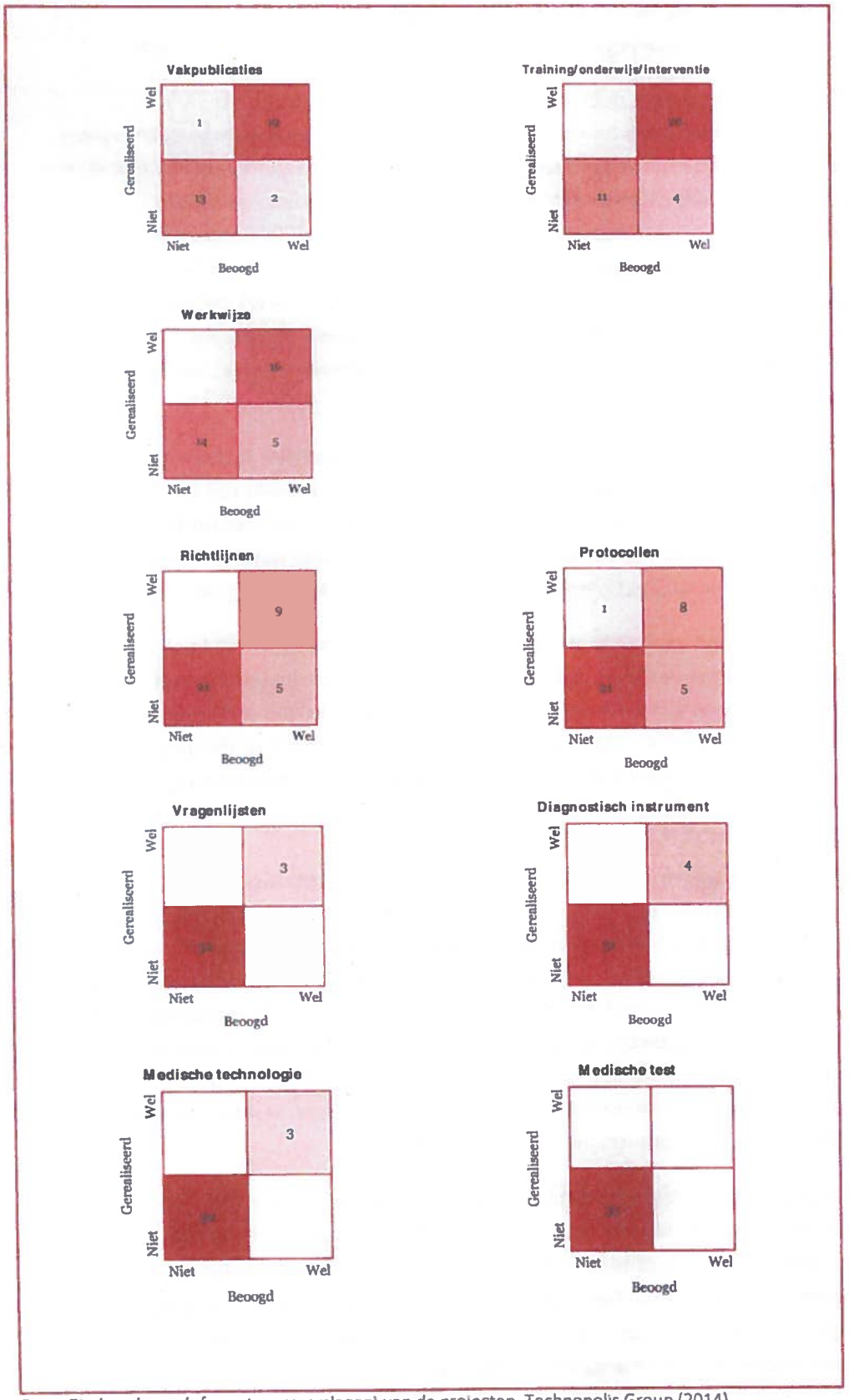
Figuur 21 Wetenschappelijke uitkomsten uit data-analyse van eindverslagen[27]

Bron: Eindverslagen (of voortgangsverslagen) van de projecten, Technopolis Group (2014).

[27] Betreffende de getallen van promoties: Voor drie projecten was nog geen eindverslag beschikbaar en op een enkel project is een dubbele promotie uit voortgekomen.

Figuur 22 Maatschappelijke uitkomsten uit data-analyse van eindverslagen

Bron: Eindverslagen (of voortgangsverslagen) van de projecten, Technopolis Group (2014).

We hebben een dergelijke analyse ook gemaakt voor de maatschappelijke opbrengsten, zie Figuur 22. We zijn daarbij uitgegaan van de lijst met maatschappelijke opbrengsten die door ZonMw zijn vastgesteld (zie Bijlage E).

Bij de maatschappelijke opbrengsten zien we dat vakpublicaties en training/onderwijs modules en aanpassing werkwijze de belangrijkste opbrengsten zijn geweest. Deze zijn veelal beoogd en ook daadwerkelijk gerealiseerd. Bij andere opbrengsten, zoals vragenlijsten, diagnostische instrumenten, medische technologieën en medische testen, heeft in de projecten duidelijk geen prioriteit gelegen. Deze zijn veelal niet beoogd en ook niet gerealiseerd. Over het algemeen komen de resultaten van de maatschappelijke opbrengsten sterk overeen met de doelstellingen. We zien alleen een afwijking bij richtlijnen, protocollen en nieuwe werkwijzen. Bij deze groep zien we dat een aantal opbrengsten wel werden beoogd, maar niet zijn gerealiseerd.

In de survey is gevraagd naar mogelijke oorzaken voor het niet realiseren van de beoogde producten. Daaruit komt naar voren dat het vaak meer tijd kost dan aanvankelijk gedacht of dat de benodigde ondersteuning daarvoor ontbrak of is stopgezet. Tevens kan een project ook negatieve resultaten opleveren. Op basis daarvan kan bijvoorbeeld geen protocol of richtlijn worden aangepast.

Uit bovenstaande analyse komt naar voren dat het programma niet heel sterk gericht was op het realiseren van maatschappelijke producten en nieuwe interventies. Publicaties (zowel wetenschappelijk als vakpublicaties) vormen de hoofdmoot van de output van de projecten. Dit lijkt wederom te bevestigen dat het SBG-programma meer een onderzoeksprogramma dan een praktijkgericht programma is geweest.

5.3 Kennisdisseminatie en implementatie activiteiten

Binnen het SBG-programma is van meet af aan aandacht geweest voor kennisdisseminiatie en de implementatie van de resultaten van het onderzoek. De gehonoreerde projectvoorstellen moesten een plan van aanpak maken voor de kennisoverdracht en implementatie (een Verspreidings- en ImplementatiePlan (VIP) in de ZonMw-terminologie). Om 'vertaling van kennis naar het beleid en vervolgens de toepassing in de praktijk' te realiseren, besloot de commissie om succesvol afgeronde projecten (effectief bewezen interventies) te stimuleren om extra verspreidings- en implementatieactiviteiten te ondernemen. In totaal reserveerde de commissie €51.000 voor ten minste drie VIP-aanvragen.

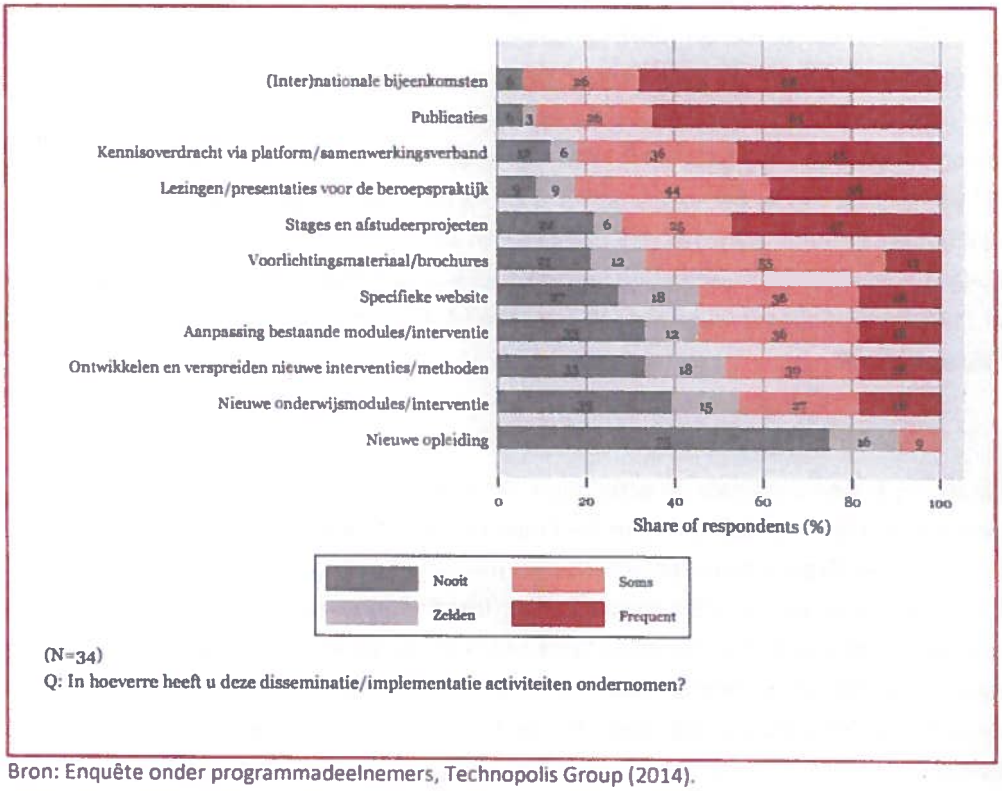
Behalve op projectniveau is er ook op programmaniveau gestuurd op kennisoverdracht en implementatie. Voor het programma als geheel is er in 2007 een zogenaamd Communicatie- en ImplementatiePlan (CIP) opgesteld. Dit CIP is afgestemd met het LOSO. Een deel van het budget in de programmabegroting (ongeveer €100.000) is door de commissie gereserveerd voor het uitvoeren van communicatie- en implementatie-activiteiten.

Met het VIP budget is KennisTransfer Sportgezondheidszorg (KTS) ontwikkeld. Het doel van de KTS-methodiek is het vertalen van onderzoeksresultaten naar de sportpraktijk, zodat deze kennis wordt omgezet in begrijpelijke en toegankelijke informatie voor de sporter en zijn/haar omgeving. Binnen de KTS zijn 2 SBG-projecten als pilot gebruikt. Daarnaast is bij de aanvraag van projectsubsidie voor onderzoek binnen het programma specifiek aandacht gevraagd voor kennisoverdracht en implementatie. Voor dit onderdeel werd in de derde ronde de inzet van de KTS-methodiek geadviseerd.[28] In het merendeel van de derde tranche projecten is KTS methodiek dan ook ingezet. Een ander VIP-project betrof de organisatie van een symposium van het Noordelijk Coach Platform (NoCP) met als titel "Sportgeneeskundig onderzoek in de praktijk". Dit symposium vond plaats op 16 oktober 2008.

In de survey is gevraagd naar de activiteiten die zijn ondernomen voor disseminatie en implementatie. Daaruit komt een heel duidelijk beeld naar voren, zie hiervoor Figuur 23. Twee type activiteiten worden het meest gebruikt. Bij het eerste type gaat het om vormen van persoonlijk contact, zoals (inter)nationale bijeenkomsten, kennisoverdracht via een platform of samenwerkingsverband en lezingen en presentaties voor de beroepspraktijk. Daarnaast is er een aantal activiteiten sterk verbonden aan de wetenschappelijke doelstellingen, zoals publicaties, stages en afstudeerprojecten. Activiteiten die zijn verbonden aan concrete producten – publicaties uitgezonderd – scoren erg laag. Verder scoren ook activiteiten op het gebied van onderwijs erg laag.

[28] Zie http://www.sportgeneeskunde.com/kennis-transfer-sportgezondheidszorg

Figuur 23 Ondernomen disseminatie- en implementatieactiviteiten

Bron: Enquête onder programmadeelnemers, Technopolis Group (2014).

In de survey geven de respondenten verder aan dat ondersteuning voor deze activiteiten vanuit het programma niet nodig is. Slechts 26% geeft aan hieraan behoefte te hebben. Een deel van de mensen geeft aan dat er al veel ondersteuning is vanuit het programma. De survey geeft geen eenduidig beeld over de wijze waarop die steun gegeven moet worden; door de respondenten worden allerlei vormen genoemd. Een aantal deelnemers vraagt om meer financiële middelen om zelf meer activiteiten te kunnen ontplooien.

Surveydeelnemers geven verder aan dat de uiteindelijke gebruikers in grote mate zijn betrokken in de projecten; 42% geeft aan dat de gebruikers gedeeltelijk en 39% geeft aan dat de gebruikers zeer intensief zijn betrokken. In de toelichting wordt door een aantal deelnemers het gebruik van de KTS-methodiek systeem aangehaald. Een deel geeft aan dat zij het lastig vinden om actieve sporters en trainers in het onderzoek te betrekken, maar geven aan dat zij wel bij oud-sporters en oud-trainers terecht kunnen.

In alle interviews zijn kennisoverdracht en implementatie eveneens aan de orde geweest. Daaruit komt een aantal aandachtspunten naar voren. In de eerste plaats de balans tussen fundamenteel strategisch en meer praktijkgericht (toegepast)

onderzoek. Het is enerzijds heel belangrijk dat er fundamenteel onderzoek wordt gedaan naar (dieperliggende) oorzaken van vraagstukken op het terrein van sport en bewegen. Anderzijds wil het programma ook dat er concrete resultaten worden opgeleverd die (direct) in de praktijk worden toegepast. Bij fundamenteel strategisch onderzoek duurt het traject naar implementatie vaak langer en is er veelal nog een tussenstap nodig. De vertegenwoordigers van de praktijkorganisaties benadrukken het belang van toegepast onderzoek (het verzilveren van de kennis die er al is) terwijl wetenschappers juist wijzen op de noodzaak om vraagstukken fundamenteel te bestuderen (het vullen van de pijplijn). Beide elementen zijn in het SBG-programma aan bod gekomen. In de eerste twee rondes lag het accent meer op strategisch onderzoek, terwijl de derde ronde juist geënt was op meer praktijkgericht/toegepast onderzoek. Beide vormen hebben hun meerwaarde. Meer strategisch onderzoek heeft een groter accent op vernieuwing en oplossingen voor de lange termijn terwijl meer toegepast onderzoek het accent heeft op meer korte termijn oplossingen voor de praktijk. Tevens zijn er soms ook zaken wel bewezen, maar nog niet verder uitgewerkt. Die nadere uitwerking is voor de praktijk van groot belang (bijvoorbeeld beweging helpt bij verminderen diabetes, maar de precieze richtlijnen ontbreken). Onderzoek naar kosteneffectiviteit is een ander voorbeeld dat vaak niet wordt opgepakt door universiteiten. Hogescholen kunnen bij het oppakken van het praktijkgericht onderzoek een veel grotere rol spelen, aldus de geïnterviewden.

Een tweede belangrijk punt is dat vaak te makkelijk wordt gedacht over vraagsturing vanuit de praktijk. De wetenschappers geven aan dat in hun ogen praktijkorganisaties vaak niet in staat waren om onderzoeksvragen te formuleren die ook passen binnen het SBG-programmakader. Een deel van de vragen kan makkelijk beantwoord worden door het synthetiseren van de bestaande literatuur (zoals bijvoorbeeld gebeurt via Topsport Topics). Een ander deel van de vragen zijn dermate fundamenteel van aard, dat dit een langdurig en omvattend onderzoek vergt hetgeen niet past binnen de projectkaders van het programma. Vraagsturing kan wel succesvol zijn bij kortlopende projecten. Verschillende geïnterviewden (zowel de onderzoekers als de praktijkorganisaties) onderstrepen het belang van ondersteuning van de vraagsturing. Het simpelweg om tafel zetten van onderzoeker en praktijkmensen levert niet altijd iets op. Een gestructureerde aanpak, zoals een roadmap[29] of andere vraaggestuurde methoden zijn nodig om een werkbare op de praktijk gerichte onderzoeksagenda te maken.

De cultuurverschillen tussen onderzoek en de praktijk is een derde punt van aandacht. De cultuur, de incentives, de competenties en de tijdshorizon verschillen vaak aanzienlijk. Onderzoekers hanteren een lange termijn (soms ook met

[29] Een roadmap is een gestructureerde manier van vraaggestuurd programmeren. Centraal staat een toekomstbeeld waaruit benodigde innovaties worden afgeleid. Op basis van de huidige stand van het onderzoek worden dan vervolgens innovatiepaden ontwikkeld op basis waarvan onderzoek kan worden geprogrammeerd.

vervolgonderzoek van meerdere jaren), worden primair afgerekend op wetenschappelijke publicaties, hebben niet altijd de competenties voor disseminatie en implementatie (zijn daar ook niet op geselecteerd) en zijn meer gericht op begrijpen dan op oplossen. De praktijk wil snel bruikbare oplossingen, vinden de publicaties van de onderzoekers vaak niet begrijpelijk en kunnen zich niet voor een hele lange periode (financieel) committeren als er geen implementeerbare oplossingen tegenover staan. Daarbij komt dat sporters niet altijd open staan voor nieuwe (experimentele) benaderingen, maar liever kiezen voor bewezen oplossingen. Deze cultuurverschillen zijn overigens niet uniek voor het SBG-domein, maar gelden meer in het algemeen.

Een vierde punt betreft de KTS-methode. De geïnterviewden geven aan dat zij de KTS-methode een goede manier vinden voor kennisoverdracht en implementatie. De methode geniet zeker draagvlak. De inzet van de KTS-methode moet echter geen verplichting zijn. Soms zijn er al goede samenwerkingsverbanden met praktijkorganisaties en is het gebruik van de methode niet van toegevoegde waarde. De methode zelf lijkt goed te werken. Punt van aandacht is wel dat er soms extra geld nodig is om de laatste stap te zetten, bijvoorbeeld voor het ontwikkelen van een app of cursusmateriaal. Die middelen zijn niet altijd voor handen en er zijn vaak ook geen andere potjes waaruit men kan putten.

Last but not least wordt het belang van het betrekken van praktijkgerichte organisaties door veel geïnterviewden onderstreept. In veel SBG-projecten waren ook praktijkorganisaties betrokken. Het was voor hen echter niet altijd duidelijk wat hun rol was: moesten zij de relevantie van het onderzoek bewaken, moesten ze een bijdrage leveren aan de disseminatie en implementatie of beide? En vereist dat een intensieve samenwerking of kan het ook meer een adviserende rol op afstand zijn? In de telefonishce interviews kwam naar voren dat ze regelmatig alleen aan het begin en het einde werden betrokken, maar niet gedurende het onderzoek. Voor zowel de onderzoekers als de praktijkorganisaties was niet altijd duidelijk wat de meest geëigende rol moest zijn.

5.4 Succesfactoren vraaggestuurd onderzoek

In de interviews is ook gevraagd naar de succesfactoren van het vraaggestuurd onderzoek. Op basis van alle interviews is een synthese gemaakt van de succesfactoren. Het gaat om de volgende punten naar voren.

- **Ondersteuning van vraagarticulatie bij praktijkorganisaties**: de vraagsturing van het onderzoek dient bij voorkeur ondersteund te worden door een gestructureerde methode. Op die manier kunnen vraag en onderzoek op een goede wijze bij elkaar worden gebracht.

- **Betrokkenheid vertegenwoordigers van de sportpraktijk**: het is belangrijk dat vertegenwoordigers van de sportpraktijk bij het onderzoek betrokken zijn,

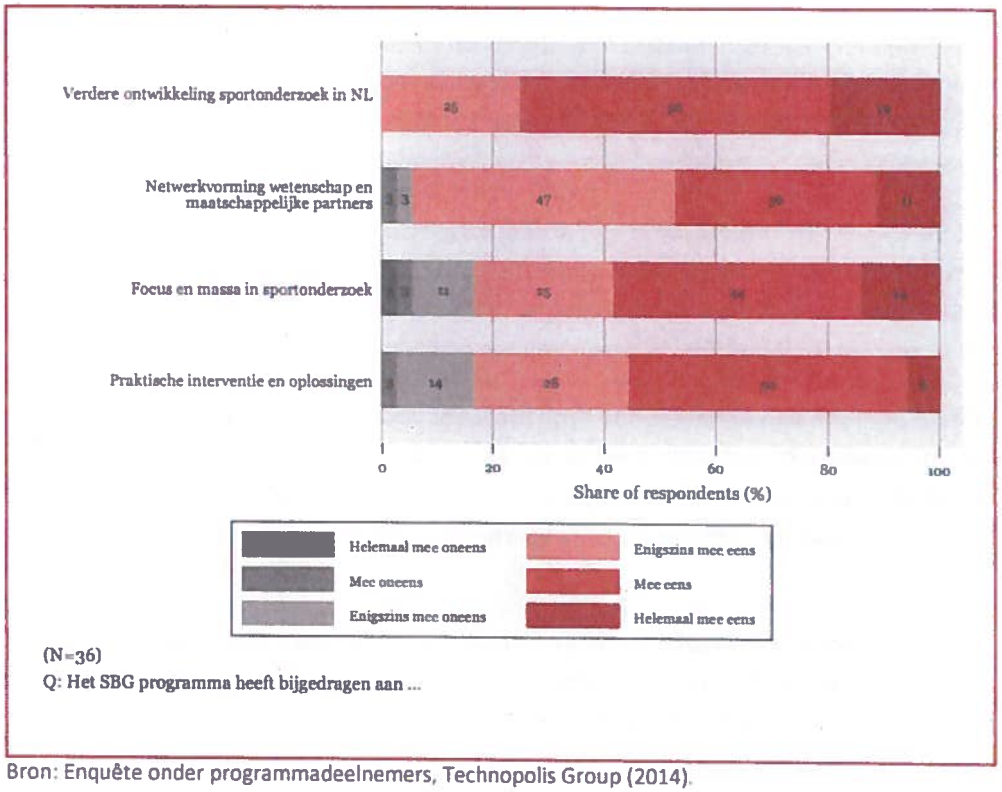
gedurende de hele looptijd: bij de opzet van het onderzoeksproject, gedurende het onderzoek en bij het gehele traject van de disseminatie en implementatie van de onderzoeksresultaten.

- **Onderzoeksresultaten moeten begrijpelijk en toegankelijk zijn**: de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek zijn voor veel praktijkorganisaties niet begrijpelijk en toegankelijk (alleen in wetenschappelijke artikelen). De resultaten moeten daarom 'vertaald' worden en laagdrempeliger worden gemaakt.
- **Duidelijke rol en commitment van praktijkorganisatie**: de rol die praktijkorganisatie krijgen in het onderzoek moet van tevoren duidelijk omschreven zijn. Tevens dient er een duidelijk commitment te zijn, bijvoorbeeld door een eigen (financiële) bijdrage aan het onderzoek.
- **Bijeenbrengen van verschillende type mensen**: door verschillende type praktijkmensen bij het onderzoek te betrekken, wordt de implementatie en disseminatie vanuit verschillende perspectieven en rollen bekeken (bijvoorbeeld, coach, arts, sporter). Dit kan de bruikbaarheid van de resultaten ten goede komen.
- **Incentives voor onderzoekers**: onderzoekers worden primair afgerekend op (peer reviewed) publicaties. Om onderzoekers te bewegen meer aandacht te schenken aan implementatie, zullen er ook andere incentives moeten zijn. Dit kan bijvoorbeeld door extra subsidies, prijzen, etc. Tevens kan binnen een programma ook duidelijk gestuurd worden door middel van beoordelingscriteria en voorwaarden.
- **Financiering van disseminatie en implementatie**: het traject van disseminatie en implementatie valt vaak buiten de scope van het onderzoek met als gevolg dat er ook geen middelen voor beschikbaar zijn. Een geoormerkt budget verbinden aan duidelijke resultaten is vaak een belangrijke voorwaarde voor succesvolle disseminatie en implementatie.
- **Ambassadeurs die een rolmodel zijn**: aansprekende ambassadeurs die een brug weten te slaan tussen wetenschap en praktijk kunnen anderen over de streep helpen. Het gaat daarbij zowel om wetenschappers die een waardevolle bijdrage leveren aan de praktijk als bonden, sporters, etc. die innoveren op basis van wetenschappelijke kennis.

5.5 Algemene meerwaarde van het programma

Ten slotte is in de survey gevraagd naar de algehele waardering van het SBG-programma. Uit de survey blijkt dat het programma goed is ontvangen, het scoort gemiddeld met een 7,4 een ruime voldoende.

Figuur 24 De meerwaarde van het programma

Bron: Enquête onder programmadeelnemers, Technopolis Group (2014).

Volgens de respondenten is het heel belangrijk geweest dat het programma er gekomen is. Het SBG-programma heeft de betekenis van het vakgebied sterk verhoogd (zie ook de bovenste balk in Figuur 24). Zo is het vakgebied meer op de kaart gezet en heeft het programma onderzoek op het gebied van sport, bewegen en gezondheid meer ingebed/verankerd in het onderzoeksveld. Wel wordt aangegeven dat deze inbedding/verankering nog aan het begin staat en zeker nog niet is voltooid. Daarbij refereert men aan het feit dat het een relatief jong vakgebied betreft. In vergelijking met andere vakgebieden heeft SBG nog steeds een achterstandspositie, onder meer op het gebied van financiering. Tevens liggen er nog kansen voor integratie en inbedding in andere gebieden, zoals voeding en zorg.

Een ander veel terugkerend punt in de survey is de versnipperde inzet van de middelen. Het budget van het programma was volgens de respondenten niet in overeenstemming met de (enorme) breedte van het programma. Deze aanpak heeft consequenties voor de focus en massa in het onderzoeksveld. Dit wordt ook weerspiegeld in de survey, zie hiervoor de derde balk in Figuur 24. Zie ook Hoofdstuk 2. Deze twee bovengenoemde punten werden in veel interviews eveneens naar voren gebracht.

Verder reflecteert de survey dat de verbinding met de maatschappij een aandachtspunt blijft. De relatie tussen de ontwikkeling van kennis en het oplossen van maatschappelijke problemen wordt als belangrijk gezien. De respondenten twijfelen echter of het veld op dit moment aan de ambities van praktische interventies kan voldoen. Het veld is volgens sommigen nog niet ver genoeg ontwikkeld, menen zij. Daarbij merken ze ook op dat de netwerkvorming tussen de wetenschappelijke partners en maatschappelijke partners niet voldoende uit de verf is gekomen, zie ook de tweede en vierde balk in Figuur 24.

6. Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk zullen we de belangrijkste conclusies nog eens op een rij zetten. Daarnaast presenteren we een aantal aanbevelingen in dit hoofdstuk.

6.1 Belangrijkste conclusies

6.1.1 Conclusies ten aanzien van de totstandkoming en de inhoud

De totstandkoming van het programma SBG door de programmacommissie is goed verlopen. De suggesties en inhoudelijke prioriteiten uit in het RGO-rapport zijn goed in het programma verwerkt en de commissie heeft de relevante partijen geraadpleegd. Het veld is van mening dat het SBG-programma de juiste prioriteiten bevat en dat er geen belangrijke prioriteiten worden gemist.

De betrokkenen zijn tevens positief over de duale opzet van het programma (de combinatie van top down subsidie aan de LOSO-partners en open Calls). Belangrijke meerwaarde van het infrastructurele gedeelte is dat het tot minder versnippering van de middelen en een groter bestuurlijk draagvlag binnen de (LOSO-)organisaties leidt.

Toch is er ook fundamentele kritiek geuit op de vormgeving van het programma. Het betreft twee met elkaar samenhangende punten. Het eerste punt van kritiek is dat er binnen het programma te weinig focus is aangebracht. Het tweede punt van kritiek is het lage budget. Deze combinatie leidt tot de conclusie dat met het oog op het bescheiden budget, het programma te breed van opzet is geweest. Daarbij moet ook in ogenschouw worden genomen dat door het RGO rapport in het veld andere verwachtingen zijn gewekt, zowel wat de focus als het budget betreft. Deze 'weeffout' zorgde ervoor dat er geen gerichte versterking op een gericht aantal terreinen heeft plaatsgevonden en de impact derhalve minder groot is geweest. Het lage budget heeft daarnaast ook zijn weerslag gehad op de mate van versterking van de academische kernen bij de LOSO-partners.

6.1.2 Conclusies ten aanzien van de programmacommissie

De samenstelling van de SBG-programmacommissie wordt over het algemeen als onvoldoende evenwichtig beoordeeld. Over de oorzaken van de onbalans verschillen de meningen echter sterk. Een deel geeft aan dat de commissie te weinig medische kennis en academische onderzoeksexpertise bevatte, een ander deel vindt juist dat er te weinig praktijkexpertise aanwezig was. De commissie had uitgebreid moeten worden, om een grotere diversiteit af te dekken en de aanwezigheid van de benodigde expertise te waarborgen. Vanuit het LOSO is verder opgemerkt dat de

programmacommissie zich tijdens de werkbezoeken wel heel erg kritisch opstelde en te weinig oog had voor de positieve punten.

6.1.3 Belangrijkste conclusies ten aanzien van onderzoeksinfrastructuur

Het infrastructurele gedeelte van het programma heeft voor een deel z'n vruchten afgeworpen. Het SBG-programma heeft bijgedragen aan de emancipatie van het domein sport en bewegen binnen de UMC's. Dat is onder meer gebeurd door: het verankeren van het domein in de onderzoeksagenda van de deelnemende UMC's, het afgeven van een bestuurlijk commitment, het verbeteren van de research infrastructuur (faciliteiten), betere inbedding van sportgeneeskunde in organisatie en een structurele inzet van de gelden (bijvoorbeeld de aanstelling van een gewoon hoogleraar in plaats van een bijzonder hoogleraar).

Een groot deel van de vooraf beoogde doelstellingen zijn echter in onvoldoende mate gerealiseerd:

- De versterking van de infrastructuur bij de LOSO-kernen is ten dele gerealiseerd. Er zijn twee hoogleraren aangesteld in plaats van vier, bij de andere twee ging het om het omvormen van bestaande leerstoelen. De versterking van de senior staf en de eigen matching is grotendeels gerealiseerd, maar blijft iets onder het aanvankelijk ambitieniveau. Er zijn tussen de academische kernen wel grote verschillen te zien. Met name het UMCG springt er in positieve zin uit. Verklaringen hiervoor zijn volgens de LOSO-partners onder meer het gebrek aan een langjarig perspectief, onvoldoende budget om echt kritische massa te creëren binnen de kernen (o.a. voldoende capaciteit hebben om externe (vervolg)financiering aan te trekken) en de veelal perifere positie van de sportgeneeskunde binnen de UMC's. Er zijn geen voornemens om de aanstellingen te beëindigen.

- De samenwerking en afstemming tussen de LOSO-partners is traag en onvoldoende van de grond gekomen. Er zijn zeker stappen gemaakt. Zo heeft men elkaar veel beter leren kennen, heeft men gewerkt aan diverse co-publicaties, zijn er gezamenlijke promotietrajecten, een gezamenlijk strategisch plan en is een goede bijdrage geleverd aan een sector plan en het nieuwe programma Sport. Desalniettemin, is er onvoldoende bereikt. Er heeft geen nadere specialisatie tussen de LOSO-partners plaatsgevonden, verdergaande samenwerking werd te weinig proactief opgepakt en was te vrijblijvend. Het algemene beeld is dat de LOSO-partners nog teveel concurrenten zijn gebleven en te weinig partners zijn geworden. Mogelijke oorzaken hiervoor zijn de inhoudelijke verschillen en diverse organisatieculturen, de gebondenheid aan ook andere prioriteiten van de UMC's, de druk om externe middelen binnen te halen en de komst van the Netherlands Institute for Sport Science and Innovation (NISSI) dat verstorend werkte. Dat alles laat onverlet dat de LOSO-partners er

niet in zijn geslaagd c.q. onvoldoende hebben gestuurd om tot een betere samenwerking en afstemming te komen.

- De samenwerking tussen het LOSO als geheel / eenheid en externe onderzoeksinstellingen is onvoldoende uit de verf gekomen. Dit is het gevolg van een bewuste keuze van de LOSO-partners. Bovendien was er niet altijd een goede match met externe partners. De surveyrespondenten zijn niet heel uitgesproken over de meerwaarde van het LOSO voor de afstemming van het sportgeneeskundig onderzoek in Nederland. Ongeveer een derde van respondenten is positief en een zesde negatief. Voor de individuele LOSO-partners is het wel gelukt om verbinding te maken. Iedere uni/UMC heeft een eigen regionale netwerk opgebouwd voor de samenwerking op het terrein van SBG.

- De rol van het LOSO als organisatie naar de praktijk toe heeft zich geleidelijk aan ontwikkeld. Het LOSO ondernam verschillende activiteiten om de brug te slaan naar de praktijkorganisaties. Een van de instrumenten was een klankbordgroep waarin praktijkorganisaties zitting hadden. Volgens het LOSO en betrokkenen praktijkorganisaties was de klankbordgroep uiteindelijk van weinig meerwaarde: het bleek geen instrument voor het gezamenlijk formuleren van onderzoeksvragen.

- In de afgelopen periode meer sportartsen zijn gepromoveerd dan in eerdere periodes. Het programma SBG heeft sinds de start 11 promoties gerealiseerd waarvan 2 sportartsen. Dit betekent dat sinds 2007 2 van de 12 promoties van sportartsen aan het SBG-programma zijn gerelateerd.

6.1.4 Conclusies ten aanzien van het verloop van de derde Call for Proposals

De projectleiders zijn positief over het verloop van de derde Call for Proposals. De informatievoorziening vanuit ZonMw was goed, er was voldoende tijd voor het indienen van de vooraanmeldingen en projectvoorstellen en duidelijk. De selectieprocedure als geheel krijgt een voldoende. Wel is er kritiek op onderdelen van de procedure. Men is kritisch over hoe doordacht de procedure was. Bovendien is minder dan 50% echt positief over gelijke kansen in de procedure en is helemaal niemand écht overtuigd van voldoende transparantie. Het lijkt erop dat het werken met twee werkgroepen in plaats van het gebruikelijke systeem met externe referenten ten koste is gegaan van de transparantie.

6.1.5 Conclusies ten aanzien van de uitkomsten van de drie Call for Proposals

Voor deze eindevaluatie is de data van de drie Calls for Proposals geanalyseerd. Op basis daarvan kunnen we de volgende conclusies trekken:

- In alle drie de Calls waren ruim voldoende aanmeldingen. Het SBG-programma lijkt een voldoende breed veld te bedienen.

- Het bruto honoreringspercentage (honoreringen afgezet tegen aantal vooraanmeldingen) is gemiddeld 17% en het gemiddelde netto honoreringspercentage (slaagkans van uitgewerkte aanvragen) is 39%. De slaagkans binnen het programma was niet erg hoog, maar afgezet tegen andere programma's bij ZonMw en NWO niet uitzonderlijk laag.

- Universitair Medische Centra (UMC's) zijn veruit het meest betrokken bij de projectaanvragen. Daarnaast zijn ook universiteiten, hogescholen en ziekenhuizen relatief vaak betrokken. Praktijkorganisaties (zoals beroepsverenigingen, landelijke organisaties, sportbonden) speelden een relatief kleine rol. Dit is een indicatie van het feit dat het SBG-programma met name gericht was op strategisch onderzoek en minder op praktijkgericht onderzoek. Dit geldt zeker voor de eerste twee rondes.

- Jongeren, chronisch zieken en (top)sporters vormen de voornaamste doelgroepen in de onderzoeksprojecten van de 1e en 2e tranche. In de 3e tranche ligt de nadruk op (top)sporters, hetgeen logisch is omdat daar expliciet op gestuurd is door de programmacommissie. Een aantal doelgroepen komt niet aan bod, zoals mensen met een lage sociaaleconomische status en mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking. De reden hiervoor is dat er in deze categorieën ook geen of heel weinig vooraanmeldingen waren of dat ze voorstellen kwalitatief niet aan de maat waren. Tevens is er voor mensen met een beperking een apart ZonMw-programma gestart in 2005.

- Er heeft een evenwichtige invulling plaatsgevonden van de drie aandachtsgebieden van het programma (preventie, behandeling met sport en sport gerelateerde aandoeningen). Er is een evenwichtige verdeling over de aandachtsgebieden van de toegekende projecten. De vooraanmeldingen en de uitgewerkte aanvragen waren eveneens goed verspreid over de prioriteiten.

- Het criterium om projecten bij voorkeur met LOSO-partners uit te voeren is met succes gehandhaafd. Alle aanvragen waarin de LOSO-kernen partners waren, zijn succesvol geweest. In de bottom-up projecten zijn de LOSO-partners als hoofdaanvrager minder succesvol geweest. Een flink deel van de subsidieaanvragen is uiteindelijk niet gehonoreerd. Een van de redenen daarvoor is dat de programmacommissie ook ruimte voor andere partijen wilde laten.

6.1.6 Conclusies ten aanzien van de samenwerking in projecten

Het SBG-programma heeft een impuls gegeven aan nieuwe samenwerkingsverbanden. De meerderheid heeft in de projecten met een of meer onbekende partijen samengewerkt. Een ruime meerderheid geeft bovendien aan dat zij (erg) positief staan tegenover hernieuwde samenwerking.

De belangrijkste meerwaarde van de samenwerking voor de respondenten is wetenschappelijke kennis gevolgd door vraagsturing uit de praktijk, ondersteuning bij

kennisdisseminatie en implementatie en financiële steun. Voor het welslagen van het project was de inbreng van wetenschappelijke expertise essentieel, aldus de respondenten. Samenwerking is niet noodzakelijk voor de maatschappelijke relevantie van de projecten, maar draagt wel bij aan het realiseren van bruikbare resultaten voor de maatschappij.

6.1.7 Conclusies ten aanzien van de projectresultaten

De survey geeft aan dat versterking van de wetenschappelijke positie het meest opgetreden/verwachte effect is van het SBG-programma. Bijna alle respondenten geven aan dat dit effect is opgetreden. Andere effecten zijn in veel gevallen niet opgetreden/verwacht. Dit onderstreept dat het programma meer een onderzoeksprogramma is en in mindere mate een praktijkgericht programma.

Binnen de projecten zijn wetenschappelijke publicaties en congresbijdragen de belangrijkste wetenschappelijke output. Promoties en bijdragen aan boeken werden veel minder beoogd. De uiteindelijke wetenschappelijke output komt sterk overeen met de verwachtingen. Men heeft veel van wat er is beoogd ook daadwerkelijk gerealiseerd.

Bij de maatschappelijke opbrengsten zien we dat vakpublicaties en training/onderwijs modules en aanpassing werkwijze de belangrijkste opbrengsten zijn. Deze zijn veelal beoogd en ook daadwerkelijk gerealiseerd. Bij andere opbrengsten, zoals vragenlijsten, diagnostische instrumenten, medische technologieën en medische testen, heeft in de projecten duidelijk geen prioriteit gelegen. Deze zijn veelal niet beoogd en ook niet gerealiseerd. Over het algemeen komen de resultaten van de maatschappelijke opbrengsten sterk overeen met de doelstellingen.

6.1.8 Conclusies ten aanzien van kennisdisseminatie en implementatie

Binnen het SBG-programma is van meet af aan aandacht geweest voor kennisdisseminatie en de implementatie van de resultaten van het onderzoek. Dat is onder meer gebeurd door het opvragen van een plan van aanpak voor de kennisoverdracht en implementatie in de projecten, specifieke subsidies voor implementatietrajecten een communicatie- en implementatieplan met bijbehorend budget op programmaniveau en de ontwikkeling van de Kennistransfer Sportgezondheidszorg-methode (een methode voor het vertalen van onderzoeksresultaten naar de sportpraktijk).

Binnen het programma zijn twee type activiteiten voor disseminatie het meest gebruikt. Bij het eerste type gaat het om vormen van persoonlijk contact, zoals (inter)nationale bijeenkomsten, kennisoverdracht via een platform of samenwerkingsverband en lezingen en presentaties voor de beroepspraktijk. Het andere type is verbonden aan wetenschappelijke doelstellingen, zoals publicaties, stages en afstudeerprojecten. Activiteiten die zijn verbonden aan concrete producten

– publicaties en onderwijsmodules uitgezonderd – worden weinig ingezet. Ondersteuning voor deze activiteiten vanuit het programma wordt niet nodig geacht.

Ten aanzien van kennisoverdracht en implementatie ziet Technopolis op basis van de interviews een aantal aandachtpunten:

- Zorgen voor een goede balans (of duidelijke keuze) tussen fundamenteel strategisch en meer praktijkgericht (toegepast) onderzoek. Beide elementen zijn in het SBG-programma aan bod gekomen. In de eerste twee rondes lag het accent meer op strategisch onderzoek, terwijl de derde rond juist geënt was op meer praktijkgericht/toegepast onderzoek. Het is zaak ook ten aanzien van de uitkomsten en opbrengsten van beide type onderzoek een juiste verwachting te koesteren.

- Vraagsturing van het onderzoek is heel belangrijk, maar vaak nog niet zo makkelijk te realiseren. Het simpelweg om tafel zetten van onderzoeker en praktijkmensen levert niet altijd iets op. Een gestructureerde aanpak, zoals een roadmap of andere vraaggestuurde methoden zijn nodig om een werkbare op de praktijk gerichte onderzoeksagenda te ontwikkelen.

- Er bestaan vaak grote cultuurverschillen tussen onderzoek en de praktijk. De cultuur, de incentives, de competenties en de tijdshorizon verschillen vaak aanzienlijk. Dit is een meer algemeen probleem. Van beide kanten moet er oog zijn voor die verschillen.

- Er is zeker draagvlak voor de KTS-methode: dat vindt men een goede manier voor kennisoverdracht. Punt van aandacht is wel dat er soms extra geld nodig is om de laatste stap te zetten, bijvoorbeeld voor het ontwikkelen van een app of cursusmateriaal.

- Een duidelijke rol voor de praktijkorganisaties. Het betrekken van praktijkgerichte organisaties is van groot belang, maar hun rol binnen een project is niet altijd duidelijk. Moesten zij de relevantie van het onderzoek bewaken, een bijdrage leveren aan de disseminatie en implementatie of beide?

6.1.9 Succesfactoren vraaggestuurd onderzoek

In het kader van deze eindevaluatie zijn door respondenten diverse succesfactoren van vraaggestuurd onderzoek genoemd. Technopolis heeft die als volgt gesynthetiseerd:

- Ondersteuning van vraagarticulatie bij praktijkorganisaties;

- Betrokkenheid vertegenwoordigers van de sportpraktijk;

- Onderzoeksresultaten moeten begrijpelijk en toegankelijk zijn;

- Duidelijke rol en commitment van praktijkorganisatie;
- Bijeenbrengen van verschillende type mensen;
- Incentives voor onderzoekers om ook implementatie-activiteiten te ontplooien, onder meer door de financiering van disseminatie en implementatie;
- Ambassadeurs die een rolmodel zijn.

6.2 Algemene meerwaarde van het programma

Het belang van het SBG-programma is volgens velen heel groot geweest. Het programma heeft geholpen om het gebied van sport, bewegen en gezondheid veel beter op de kaart te zetten. Sinds 2004 heeft het domein sterk aan belang gewonnen in Nederland en heeft zowel in het beleid als in de onderzoeksprogrammering een plek gevonden. Het SBG-programma heeft daar zeker aan bijgedragen. Andere concrete effecten zijn dat het SBG-domein beter verankerd is in de UMC's, er een vervolgprogramma Sport is gekomen en de research infrastructuur is verbeterd (o.a. door betere faciliteiten). Min of meer los van het SBG-programma is sportgeneeskunde nu officieel erkend als medische discipline. De sterkere wetenschappelijke basis die mede door het SBG-programma is gelegd heeft hieraan bijgedragen. De genoemde resultaten betekenen overigens nog niet dat de emancipatie al voltooid is. De komende jaren zal nadere aandacht vergen.

Het SBG-programma heeft een kleine bijdrage geleverd aan de intensivering van de netwerkvorming in het veld. De projecten van het programma hebben gezorgd voor nieuwe samenwerkingsverbanden. De samenwerking via het LOSO is daarentegen onvoldoende van de grond gekomen. Het LOSO heeft in geringe mate bijgedragen tot betere samenwerking en afstemming.

Het SBG-programma heeft tevens geholpen om de samenwerking tussen onderzoekers en praktijkorganisaties gericht op implementatie van de onderzoeksresultaten te versterken. De KTS-methodiek is hiervan een mooi voorbeeld. Dat laat onverlet dat de verbinding tussen wetenschap en de praktijk nog wel een aandachtspunt blijft. Het SBG-programma was als geheel meer een onderzoeksprogramma en minder een praktijkgericht programma. De wisselwerking tussen onderzoekers en praktijkorganisaties kan nog verder vorm krijgen.

De hierboven genoemde meerwaarde van het programma wordt ook weerspiegeld in de algemene waardering voor het programma. De respondenten in de survey geven het programma met een 7,4 een ruime voldoende.

6.3 Aanbevelingen

Op basis van de eindevaluatie heeft Technopolis de volgende aanbevelingen voor toekomstig onderzoek(sprogramma's) geformuleerd:

- Richt voor de vraagsturing van het onderzoek een breed en gestructureerd proces in waarbij onderzoekers en stakeholders (c.q. praktijkorganisaties en medische professionals) betrokken zijn. Dit kan een roadmap zijn of een andere methode voor vraaggestuurd programmeren.
- Waarborg voldoende aandacht en mogelijkheden voor het sportgeneeskundig onderzoek binnen het gehele ZonMw-portfolio. Dat kan bijvoorbeeld als onderdeel van het Sportprogramma, via Academische Werkplaatsen of binnen het programma Preventie.
- Maak duidelijk welk type onderzoek wordt gefinancierd (strategisch onderzoek versus toegepast / praktijkgericht onderzoek) en wees realistisch in het type outputs en resultaten dat uit dit onderzoek voort kan vloeien. Dit heeft een belangrijke invloed op het karakter van het programma (een onderzoeks- versus praktijkgericht programma). Een combinatie is ook mogelijk – en wellicht zelfs wenselijk – maar hanteer dan geen 'one size fits all-benadering'.
- Zorg dat de middelen voor het domein van sport en bewegen niet te versnipperd worden uitgezet. Creëer ook mogelijkheden voor grotere programmatische subsidies waarin verschillende partijen langjarig kunnen samenwerken. Verbind dit aan de uitkomsten van het proces van vraagsturing.
- Neem bij het ontwikkelen van nieuwe (rondes voor) vraaggestuurde programma's in de toekomst de succesfactoren in acht.
- Voor de versterking van de onderzoeks-/kennisinfrastructuur dienen de volgende punten in acht te worden genomen:
  - Zorg voor een duidelijke nulmeting bij aanvang en stel duidelijke targets voor de versterking.
  - Zorg voor een strategisch plan bij aanvang.
  - Hanteer een lange termijn perspectief en zorg ook voor een langdurig commitment (10 jaar).
  - Zorg voor een budget dat in overeenstemming is met de ambities.
- Stel een bescheiden subsidie ter beschikking voor netwerkactiviteiten op het terrein van SBG (zoals bijeenkomsten, workshops, etc.). Het LOSO kan hierin mogelijk de voortrekker van zijn. De subsidie hiervoor moet verbonden zijn aan een concreet plan van aanpak en duidelijke doelstellingen.

Bijlage A Samenstelling programmacommissie SBG

A.1 Samenstelling programmacommissie SBG

Voorzitter

De heer Prof. Dr. E.C. Klasen	LUMC

Leden

De heer Prof. dr. W.J.J Assendelft	LUMC
Mevrouw A. Bruinsma	Vereniging voor Sportgeneeskunde
De heer dr. R.J. van Heerwaarden	St. Maartenskliniek Nijmegen
De heer Dr. J.W. Janssens	WJH Mulier Instituut en sinds 2009 HvA.
De heer Dr. G.R.M. Molleman	NIGZ en sinds 2008 GGD Nijmegen
De heer Prof. dr. W.L. Mosterd	Emeritus hoogleraar klinische sportgeneeskunde
De heer Dr. F.G.J. Oosterveld	Saxion Hogeschool
Mevrouw Dr. C.A. Uyl - de Groot	IMTA, Erasmus MC
De heer Prof. dr. R.A. de Bie	UM

Waarnemer van het ministerie van VWS

De heer Drs. M. Koornneef	Directie Sport

Bijlage B Overzicht geïnterviewden

B.1 Overzicht geïnterviewden

- Frank Backx, UMCU/LOSO
- Ron Diercks, UMCG/LOSO
- Abida Durani, programmasecretaris ZonMw
- Matthijs Hesselink, Maastricht UMC/LOSO
- Eduard Klasen, voorzitter van de programmacommissie SBG
- Maarten Koornneef, waarnemer programmacommissie SBG
- Willem van Mechelen, VUMC/LOSO
- Willem Mosterd, lid van de programmacommissie SBG
- Nicolette van Veldhoven, NOC*NSF
- Evert Verhagen, VUMC/LOSO
- Nelly Voogt, projectleider KTSB

Telefonische interviews:

- Anja Bruinsma, Vereniging Sportgeneeskunde
- Bart de Wolf, Wintersport.nl
- Luc van Loon, Maastricht University
- Goof Schep, Maxima Medisch Centrum
- Inge van den Akker-Scheek, UMCG
- Jo Lucassen, Mulier Instituut

Bijlage C Overzicht co-publicaties LOSO

C.1 Overzicht co-publicaties LOSO

Kluitenberg B, van Middelkoop M, Diercks RL, Hartgens F, Verhagen E, Smits DW, Buist I, van der Worp H. The NLstart2run study: health effects of a running promotion program in novice runners, design of a prospective cohort study. BMC Public Health. 2013 Jul 26;13:685.

Buist I, Bredeweg SW, Lemmink KA, van Mechelen W, Diercks RL. Predictors of running-related injuries in novice runners enrolled in a systematic training program: a prospective cohort study. Am J Sports Med. 2010 Feb;38(2):273-80.

Buist I, Bredeweg SW, Bessem B, van Mechelen W, Lemmink KA, Diercks RL. Incidence and risk factors of running-related injuries during preparation for a 4-mile recreational running event. Br J Sports Med. 2010 Jun;44(8):598-604.

Buist I, Bredeweg SW, van Mechelen W, Lemmink KA, Pepping GJ, Diercks RL. No effect of a graded training program on the number of running-related injuries in novice runners: a randomized controlled trial. Am J Sports Med. 2008 Jan;36(1):33-9.

Buist I, Bredeweg SW, Lemmink KA, Pepping GJ, Zwerver J, van Mechelen W, Diercks RL. The GRONORUN study: is a graded training program for novice runners effective in preventing running related injuries? Design of a RandomizedControlled Trial. BMC Musculoskelet Disord. 2007 Mar 2;8:24.

Zwerver J, Hartgens F, Verhagen E, van der Worp H, van den Akker-Scheek I,Diercks RL. No effect of extracorporeal shockwave therapy on patellar tendinopathy in jumping athletes during the competitive season: a randomized clinical trial. Am J Sports Med. 2011 Jun;39(6):1191-9.

Zwerver J, Verhagen E, Hartgens F, van den Akker-Scheek I, Diercks RL. The TOPGAME-study: effectiveness of extracorporeal shockwave therapy in jumping athletes with patellar tendinopathy. Design of a randomised controlled trial. BMC Musculoskelet Disord. 2010 Feb 8;11:28.

Schmikli SL, de Vries WR, Brink MS, Backx FJ. Monitoring performance,pituitary-adrenal hormones and mood profiles: how to diagnose non-functional over-reaching in male elite junior soccer players. Br J Sports Med. 2012 Nov;46(14):1019-23. doi: 10.1136/bjsports-2011-090492.

Schmikli SL, Brink MS, de Vries WR, Backx FJ. Can we detect non-functional overreaching in young elite soccer players and middle-long distance runners using field performance tests? Br J Sports Med. 2011 Jun;45(8):631-6.

Brink MS, Nederhof E, Visscher C, Schmikli SL, Lemmink KA. Monitoring load,recovery, and performance in young elite soccer players. J Strength Cond Res. 2010 Mar;24(3):597-603.

Brink MS, Nederhof E, Visscher C, Schmikli SL, Lemmink KA. Monitoring load,recovery, and performance in young elite soccer players. J Strength Cond Res. 2010 Mar;24(3):597-603.

Bijlage D Criteria en procedure SBG-programma

D.1 Beoordelingscriteria uitgewerkte aanvragen 1e en 2e call

- De projecten moeten passen binnen de doelstellingen en prioriteiten van het programma.
- Samenwerking met één van de vier partners van het Landelijk Overleg Sportgezondheids Onderzoek (LOSO) wordt door de programmacommissie gestimuleerd om het onderzoek op het terrein van sport, bewegen en gezondheid zoveel mogelijk te concentreren.
- Gerealiseerde samenwerkingsverbanden tussen onderzoeks- en praktijkinstellingen, beroepsgroepen en opleidingsorganisaties.
- In de aanvragen dient expliciet aandacht te worden besteed aan mogelijkheden en voorwaarden voor implementatie van resultaten.
- De matchingvoorwaarde voor het deelprogramma Onderzoeksinfrastructuur staat los van het deelprogramma Onderzoeksprojecten.
- Projectvoorstellen boven 250.000 Euro dienen in het Engels geschreven te zijn.
- De standaard relevantie- en kwaliteitsselectiecriteria zoals beschreven in de ZonMw uitgave 'Procedures' (2002) zijn daarnaast van toepassing (zie hieronder).

D.2 Standaard procedure ZonMw voor Call for Proposals

Projectidee: Nadat een oproep tot het indienen van projectideeën is gepubliceerd kunnen geïnteresseerden een projectidee indienen.

Beoordeling van het projectidee: een programmacommissie beoordeelt het projectidee vooral op relevantie voor het programma en globaal op kwaliteit. Daarvoor zijn per programma criteria vastgesteld.

Advies voor subsidieaanvraag: bij een positieve beoordeling nodigt ZonMw de indiener uit een gedetailleerde subsidieaanvraag op te stellen en in te dienen. Bij een negatief oordeel ontraadt ZonMw de indiening van een subsidieaanvraag. De subsidieaanvraag is uitgebreider dan het projectidee.

Referentenoordeel en reactie indieners: ten minste twee externe referenten beoordelen de kwaliteit van de subsidieaanvraag. De indiener mag schriftelijk op het oordeel van de referenten reageren (wederhoor).

Kwaliteitsoordeel: de programmacommissie stelt een eindoordeel over de kwaliteit vast op basis van de aanvraag, geanonimiseerde oordelen van referenten en de reactie van de indiener.

Relevantie en prioritering subsidieaanvraag: op grond van het oordeel over relevantie en kwaliteit stelt de commissie de prioriteit vast.

Honorering/afwijzing: op basis van de beoordeling doet de programmacommissie een voordracht tot honorering of afwijzing. Indïeners ontvangen van de directeur van ZonMw namens het bestuur een toezegging of gemotiveerde afwijzing.

D.3 Algemene procedure voor het deelprogramma infrastructuur

De beoordeling van subsidieaanvragen verloopt in vijf stappen.

1. Uitnodiging: ZonMw nodigt de vier door de RGO en VWS geïdentificeerde potentiële academische kernen uit tot het indienen van subsidieaanvragen.
2. Kwaliteitsbeoordeling van de subsidieaanvragen door referenten op basis van gespecificeerde criteria.
3. Mondelinge toelichting aan (sub)commissie (eventueel aangevuld met expertise). Gelegenheid tot geven van wederhoor en discussie met (sub)commissie.
4. Beoordeling van relevantie en kwaliteit door (sub)commissie op basis van werkplan, referentenoordelen, toelichting.
5. Honorering of afwijzing: de programmacommissie doet een voorstel voor honorering of afwijzing aan de directie. Indieners ontvangen van de directeur van ZonMw namens het bestuur een toezegging of gemotiveerde afwijzing.

Bijlage E Overzicht maatschappelijke producten

E.1 Maatschappelijke opbrengsten SBG-programma

- Vakpublicaties, gedefinieerd als Nederlandstalige publicaties in (peer-reviewed) tijdschriften;
- Richtlijnen, gedefinieerd als een verwijzing in een officiële richtlijn naar een (wetenschappelijke) publicatie over het verrichte onderzoek. Denk hierbij aan KNGF, KNGSF, NHG etc. Het aantal wordt geregistreerd en vermelding van richtlijnorganisatie (KNGSF, NHG, etc).
- Protocollen, gedefinieerd als een verwijzing in een officieel protocol naar een (wetenschappelijke) publicatie over het verrichte onderzoek.
- Producten die zijn afgeleid van het verrichte onderzoek:
  - vragenlijst die is ingebed in reguliere (zorg)praktijk (dus niet voor onderzoekers);
  - werkwijze die is ingebed in reguliere (zorg)praktijk, dit kunnen ziekenhuizen, SMA's, fysiotherapiepraktijken zijn maar ook scholen, gemeenten zijn;
  - training die is ingebed in reguliere (zorg)praktijk;
  - diagnostisch instrument, dat is ingebed in reguliere (zorg)praktijk;
  - medische test, die is ingebed in reguliere (zorg)praktijk;
  - medische technologie, die is ingebed in reguliere (zorg)praktijk;
  - overall: hierin kan de waardering van praktijk-beleid van de producten en de ondersteuning die via de programma's is geboden worden meegenomen.
- Zorgaanbod, indien er een product of werkwijze op basis van het onderzoek in de zorg is ingevoerd c.q. aangepast, bijgesteld.
- Zorgtype, aanduiding van welke sector in de zorg het zorgaanbod is ingevoerd c.q. aangepast, bijgesteld.
- Kosteneffectiviteit: indien er volgens de onderzoeker sprake is van een kosteneffectieve interventie c.q. maatregel.
- Efficiëntere zorg: indien er volgens de onderzoeker sprake is van een efficiëntere zorg, dat wil zeggen een besparing in de huidige zorg of een besparing omdat een gewenste interventie niet hoeft te worden ingevoerd.

Bijlage F Resultaten survey

De survey is uitgezet onder alle projectleiders en projectdeelnemers van de gehonoreerde projecten. In overleg met ZonMw is besloten om niet de afgewezen aanvragers te enquêteren. De projectleiders van de 1e en 2e tranche zijn niet meer bevraagd over het proces, de projectleiders van de 3e tranche hebben wel vragen beantwoord over aanvraag- en beoordelingsproces van de 3e call.

In de data die van ZonMw is ontvangen hadden alle deelnemers een type functie aan zich toegekend gekregen. In totaal ging dit om 22 verschillende functies binnen projecten, lopend van hoofdaanvrager tot bureaumedewerker. Om te zorgen dat de survey terecht zou komen bij mensen die daadwerkelijk iets te zeggen hadden over het project heeft Technopolis deze 22 categorieën teruggebracht tot zes, deze zes waren hoofdaanvragers, mede-aanvragers, projectleiders, uitvoerders, oud betrokkenen en een overige groep. Hieronder staat de verdeling van de 22 functies over deze zes groepen:

1. Hoofdaanvragers:	Hoofdaanvragers
2. Mede-aanvragers:	Mede-aanvragers
3. Projectleiders:	Projectleiders, projectleider - penvoerders, mede-projectleiders, project coördinators
4. Uitvoerders:	Hoofdonderzoekers, begeleiders, uitvoerders, promotors, co-promotors
5. Oud betrokkenen:	Oud-bestuurlijk verantwoordelijken, oud-hoofdaanvragers, oud-projectleider – penvoerders, oud-uitvoerders
6. Overig:	Bestuurlijk verantwoordelijken, bureaumedewerkers, commissieleden, faculteitsbeheerders, portefeuillehouders, projectadviseurs, projectcommissieleden

Van deze zes groepen zijn alleen groepen een tot en met vier uitgenodigd voor de survey. Deze selectie gaf Technopolis de mogelijkheid om 75 mensen uit te nodigen voor het invullen van de survey. Uiteindelijk hebben 36 mensen van de 75 de survey ingevuld, hetgeen neerkomt op 48%. Deze verzameling heeft plaatsgevonden op basis van drie verzoeken. Technopolis heeft het eerste verzoek en de eerste herinnering verstuurd. De tweede herinnering is vanuit ZonMw verstuurd. Naar inschatting heeft dit laatste verzoek de respons met ongeveer 10 respondenten verhoogd.

Uit reacties op het surveyverzoek is gebleken dat veel dezelfde personen en/of instellingen verantwoordelijk zijn geweest binnen de projecten. Dit levert twee problemen op bij de survey, er zijn a) minder mensen uitgenodigd dan dat op het eerste gezicht mogelijk lijkt op basis van het aantal projecten en b) zijn er minder surveys ingevuld door de uitgenodigde mensen. Er zijn minder mensen uitgenodigd, omdat het veel voorkomt dat mensen op meerdere projecten hebben gewerkt en daardoor niet de survey voor/vanuit elk project willen invullen. Daarnaast is het zo dat meerdere mensen die zijn uitgenodigd voor de survey bij dezelfde instelling werken en daarom slechts een keer per instelling de tijd kwijt willen zijn voor het invullen van de survey. De combinatie van deze twee zaken heeft ervoor gezorgd dat de respons niet hoger is. Een response-rate van 48% achten we in dit kader alleszins acceptabel.

Bij survey resultaten is het altijd belangrijk te kijken of de participanten van de survey in zekere zin representatief zijn voor de gehele populatie. Zoals eerder vermeld zijn er een drietal uitnodigingen verstuurd voor de survey. De eerste twee uitnodigingen zijn verstuurd vanuit Technopolis, iedere uitnodiging heeft een (verborgen) uniek nummer met zich mee gekregen zodat Technopolis precies kon zien wie de survey had ingevuld en wie niet. Dat proces heeft twee voordelen maar ook een nadeel. De voordelen zijn dat Technopolis een goede vergelijking kan maken van de survey participanten en de gehele populatie en dat de herinneringen niet worden verzonden naar de mensen die de survey al hebben ingevuld. Het nadeel is dat de surveyparticipanten beloofd is dat hun antwoorden anoniem zullen worden behandeld, dit maakt dat Technopolis de taak heeft om te zorgen dat de resultaten in dit rapport niet zijn te herleiden naar de individuele participanten. De laatste uitnodiging is verstuurd door ZonMw, voor de participanten die via deze uitnodiging hebben meegedaan aan de survey is het niet te achterhalen wie de survey exact heeft ingevuld omdat zij vanuit ZonMw geen uniek nummer hebben meegekregen.

Uiteindelijk is voor 27 van de 35 participanten een vergelijking te trekken met de totale populatie. De vergelijking is inzichtelijk gemaakt in Figuur 25, de linker kolommen (genaamd "Betrokken in onderzoek") representeert het aantal keer dat een type instantie betrokken is geweest in het onderzoek en de verdeling tussen die instanties, de rechter kolommen (genaamd "Survey Technopolis") geeft de verdeling weer van de 27 participanten van de survey. Voor beide sets kolommen geldt dat het alleen de eerder beschreven functie groepen een tot en met vier betreft van gehonoreerde projecten. In de tabel is duidelijk te zien dat het aandeel van UMC's en universiteiten en hogescholen goed overeenkomt, een gemis is wel dat in de survey geen enkel ziekenhuis heeft deelgenomen. De andere partijen hebben in de totale populatie een erg kleine rol, dit maakt ook dat ze lastiger te vangen zijn in een survey. Een kanttekening is wel dat de reacties in deze survey binnen deze groepen veelal vanuit een organisatie komen. Een laatste beperking blijft dat van acht participanten de gegevens niet beschikbaar zijn, deze acht kunnen echter wel een substantiële verschuiving in de verdeling bewerkstellen.

Figuur 25 Verhouding van verdeling van betrokkenen bij projecten en verdeling van deelnemer aan de survey van Technopolis

	Betrokken in onderzoek		Survey Technopolis[30]	
	# deelnames	%	# respondenten	%
Universitair Medische Centra	54	56%	16	59%
Universiteiten en hogescholen	16	17%	5	18%
Ziekenhuizen	9	9%	0	0%
Onderzoeksinstituten	8	8%	2	7%
Zorginstellingen	3	3%	2	7%
Sportbond	3	3%	0	0%
Overige partijen	3	3%	2	7%

Bron: Enquête onder programmadeelnemers, Technopolis Group (2014).

De eerdere discussie over het feit dat mensen in meerdere projecten actief zijn geweest brengt een ander aandachtspunt met zich mee. Dit gaat over de uitsplitsing van reacties over de $1^e/2^e$ tranche en de 3^e tranche. Idealiter zouden wij willen analyseren of reacties uit de 3^e tranche andere conclusies met zich meebrengen dan reacties uit de $1^e/2^e$ tranche omdat er een verschuiving heeft plaatsgevonden in het programma. Projecten zijn natuurlijk makkelijk zijn in te delen in de $1^e/2^e$ tranche of de 3^e tranche, voor de deelnemers aan de survey is dit echter veel minder het geval. De reden hiervoor is dat deelnemers in meerdere gevallen in zowel de $1^e/2^e$ tranche als de 3^e tranche actief zijn geweest. Technopolis heeft voor 22 deelnemers een opsplitsing kunnen maken, resulterend in een groep van 11 survey participanten voor de $1^e/2^e$ tranche en een groep van 11 survey participanten voor de 3^e tranche. Op basis van deze 22 kan heel lastig een vergelijking worden getrokken, daarom is het essentieel dat deze vergelijking alleen een indicatie geeft als er compleet andere resultaten voor komen. De reden hiervoor is dat 11 reacties een te kleine groep zijn om iets te zeggen over de verschillen tussen 2 groepen. Uit onze analyse blijkt dat over het algemeen de vragen in dezelfde sfeer zijn beantwoord. Dit betekend niet dat het aantoonbaar is dat de groepen niet verschillen van mening, het betekend wel dat het verschil wat op basis van deze twee groepen van 11 surveydeelnemers zichtbaar is niet groot genoeg is om hier over te rapporteren. Dit geldt in principe voor alle vragen uit de survey op één vraag na, deze vraag ging over de effecten die reeds zijn opgetreden of verwacht zijn aan de hand van de projecten.

[30] Slechts van 27 van de 35 survey participanten is de identiteit bekend.

technopolis

Bijlage G Overzicht projectgegevens

Tabel 1 Tabel met de 35 projecten uit het SBG programma. (Doelgroep en prioriteit alleen aangegeven voor onderzoeksprojecten)

Projectnummer	Titel	Tranche	Type	Startdatum	Einddatum (of verwacht)	Hoofdaanvrager	Doelgroep	Programma-prioriteit
75010001	Infrastructure for research on Sports, Physical Activity and Health	1e tranche	Infrastructuur	01-Jan-05	01-Jan-08	VU medisch centrum		
75010002	Load and Capacity	1e tranche	Infrastructuur	01-Dec-04	01-Dec-07	Universitair Medisch Centrum Utrecht		
75010003	Infrastructuur onderzoek Academisch Centrum voor Sport, Bewegen en Gezondheid Groningen Improvement of the scientific infrastructure for sports, movement and health related questions in Groningen	1e tranche	Infrastructuur	01-Feb-05	01-Sep-09	Universitair Medisch Centrum Groningen		
75010004	Infrastructure for scientific research in the Maastricht University Center for Sports, Physical activity and Health	1e tranche	Infrastructuur	01-Dec-05	01-Dec-08	Maastricht Universitair Medisch Centrum+		
75020001	The Groningen Novice Running (GRONORUN) Project	1e tranche	Onderzoek	01-Apr-05	31-Dec-07	Universitair Medisch Centrum Groningen	(top)Sporters	3a
75020002	The effectiveness and cost-effectiveness of a proprioceptive balance board training programme for the prevention of recurrent acute lateral ankle sprains; a randomised controlled trial.	1e tranche	Onderzoek	01-Aug-05	01-Feb-09	VU medisch centrum	(top)Sporters	3a
75020003	Actieve leefstijl en geestelijke gezondheid bij jonge adolescenten	1e tranche	Onderzoek	01-Jun-05	01-Jun-06	Universiteit Utrecht	Jongeren	1b

technopolis

Projectnummer	Titel	Tranche	Type	Startdatum	Einddatum (of verwacht)	Hoofdaanvrager	Doelgroep	Programma-prioriteit
75020004	IMPROVING MOBILITY IN DIABETIC PATIENTS THROUGH RESISTANCE TRAINING	1e tranche	Onderzoek	01-Aug-05	30-Sep-10	Maastricht Universitair Medisch Centrum+	Chronisch zieken	2a
75020005	Adduction-related groin injuries in athletes; regular care and a novel treatment approach.	1e tranche	Onderzoek	01-Mar-05	01-Sep-09	Universitair Medisch Centrum Utrecht	(top)Sporters	3b
75020006	Prevention of overtraining syndrome in young (elite) athletes: Development of a monitor and advanced techniques for clinical diagnosis	1e tranche	Onderzoek	01-Nov-05	31-Dec-08	Rijksuniversiteit Groningen	(top)Sporters	3a
75020007	Programmeringsstudie Chronische Zieken en Sport en Bewegen	1e tranche	Programmeringsstudie	01-Apr-06	01-Oct-06	Universitair Medisch Centrum Utrecht		
750009531	Sportgeneeskundig onderzoek in de praktijk	2e tranche	Netwerkbijdrage	16-Oct-08	17-Feb-09	Universitair Medisch Centrum Groningen		
750009532	Pilot kennistransfer sportgezondheidszorg	2e tranche	VIMP	01-Jul-09	07-Mar-11	Vereniging voor Sportgeneeskunde		
75010005	Load and Capacity-part 2	2e tranche	Infrastructuur	13-Aug-07	07-Mar-11	Universitair Medisch Centrum Utrecht		
75010006	Infrastructure for research on Sport, Physical activity and Health 2007-2009	2e tranche	Infrastructuur	01-Jan-08	31-Dec-10	VU medisch centrum		
75010007	Improving the scientific infrastructure for sports, movement and health related research in Groningen	2e tranche	Infrastructuur	01-Dec-07	07-Mar-11	Universitair Medisch Centrum Groningen		
75010008	Establishment of a Center for Sports, Physical Activity and Health within the Maastricht network 'MOVE'	2e tranche	Infrastructuur	08-Aug-08	08-Aug-11	Maastricht Universitair Medisch Centrum+		
75020008	Defining the characteristics of	2e tranche	Onderzoek	01-Jan-08	31-Dec-11	Maastricht Universitair	Chronisch	2a

Projectnummer	Titel	Tranche	Type	Startdatum	Einddatum (of verwacht)	Hoofdaanvrager	Doelgroep	Programma-prioriteit
	effective exercise intervention in type 2 diabetes					Medisch Centrum+	zieken	
75020009	GRONORUN 2: The effect of a preconditioning program on running related injuires (RRIs) in novice runners	2e tranche	Onderzoek	01-Jan-08	01-Jul-11	Universitair Medisch Centrum Groningen	(top)Sporters	3a
75020010	Effectiveness of Extracorporeal Shockwave Therapy in Jumping Athletes with Patellar Tendinopathy	2e tranche	Onderzoek	15-Jan-08	13-May-11	Universitair Medisch Centrum Groningen	(top)Sporters	3b
75020011	Sportclimbing injuries in the upper extrimity	2e tranche	Onderzoek	01-Sep-07	01-Jul-10	Erasmus MC	(top)Sporters	3a
75020012	Promotion of Physical Activity in Parkinson's Disease; The ParkFit study	2e tranche	Onderzoek	01-Jan-08	01-Apr-12	Radboudumc	Chronisch zieken	2a
75020013	The effect of an exercise referral program (exercise on prescription) on physical activity among 20-30 year old non-Western migrant women: a randomized controlled trial	2e tranche	Onderzoek	01-Jan-08	01-Jan-11	Academisch Medisch Centrum	Allochtonen	1c
75020014	School, sport and exercise; the influence of the school environment on young people's sport and exercise behaviour	2e tranche	Onderzoek	01-Jan-08	01-Jan-11	Mulier Instituut	Jongeren	1a
75020015	Which active adolescent is 29 years later an inactive adult?	2e tranche	Onderzoek	01-Dec-07	01-Jun-10	VU medisch centrum	Anders	1a
75010009	The Dutch National Running Study	3e tranche	Verdiepende studie	01-Sep-12	01-Sep-14	Universitair Medisch Centrum Groningen		
75020016	Gewicht maken in wedstrijdjudo - Een onderzoek naar de omvang, aard, motieven en effecten van	3e tranche	Onderzoek	01-Nov-12	01-May-14	Sportmedisch adviescentrum Jessica Gal Sportartsen	(top)Sporters	3a

Projectnummer	Titel	Tranche	Type	Startdatum	Einddatum (of verwacht)	Hoofdaanvrager	Doelgroep	Programma-prioriteit
	gewicht maken op de gezondheid en prestaties van wedstrijdjudoka's.							
75020017	Verbetering van de diagnostiek van vaatproblemen bij sporters door toepassing van pedaalkrachtmeting, Near Infra Red Spectroscopie en EMG.	3e tranche	Onderzoek	01-Sep-12	01-Mar-14	Máxima Medisch Centrum	(top)Sporters	3b
75020018	Omvang en ontstaansmechanismen van schouderblessures bij wedstrijdzwemmers.	3e tranche	Onderzoek	01-Sep-12	01-Sep-14	Meander Medisch Centrum	(top)Sporters	3a
75020019	(R)esearch in (A)cute vd (D)elayed (A)CL (R)econstruction (RADAR)	3e tranche	Onderzoek	01-Dec-12	01-Oct-14	Medisch Centrum Len	(top)Sporters	3b
75020020	The TOPPRO-study (Tendinopathy of Patella Pain Relieving Orthoses): Effect of the use of a patellar strap and sports tape on jumper's knee complaints.	3e tranche	Onderzoek	01-Dec-12	01-Aug-14	Universitair Medisch Centrum Groningen	(top)Sporters	3b
75020021	Onderzoek naar het gebruik en de (kosten)effectiviteit van SneeuwFit online op het aantal en de ernst van blessures bij wintersporters	3e tranche	Onderzoek	01-Jul-12	01-Dec-13	Nederlandse Ski Vereniging	(top)Sporters	3a
75020022	Hardlopende vrouwen en hun blessures: het Nijmeegse Marikenloop onderzoek.	3e tranche	Onderzoek	01-Oct-12	01-May-14	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	(top)Sporters	3a
75020023	Onderzoek naar omvang en markers van overtraining bij eerstejaars ALO studenten en eerstejaars wedstrijdroeiers	3e tranche	Onderzoek	01-Oct-12	01-Sep-14	Hogeschool van Amsterdam	(top)Sporters	3a
75020024	Hamstringblessures in het amateurvoetbal: het preventieve	3e tranche	Onderzoek	01-Nov-12	01-May-14	Universitair Medisch Centrum Utrecht	(top)Sporters	3a

technopolis

Projectnummer	Titel	Tranche	Type	Startdatum	Einddatum (of verwacht)	Hoofdaanvrager	Doelgroep	Programma-prioriteit
	effect van excentrisch trainen van hamstrings.							

Technopolis 2014

technopolis |group| The Netherlands
Herengracht 141
1015 BH Amsterdam
The Netherlands
T +31 20 535 2244
F +31 20 428 9656
E info.nl@technopolis-group.com
www.technopolis-group.com

Reflectie op Eindevaluatie Onderzoeksprogramma Sport, Bewegen en Gezondheid door externe evaluatiecommissie Sport, Bewegen en Gezondheid

d.d. 17 december 2014

1. Inleiding

De externe evaluatiecommissie voor het programma Sport, Bewegen en Gezondheid (hierna: externe evaluatiecommissie SBG) is door ZonMw ingesteld om reflectie te geven op de eindevaluatie van het gehele programma Sport, Bewegen en Gezondheid. De externe evaluatiecommissie SBG bestaat uit vijf deskundigen uit het veld van wetenschap of praktijk van het betreffende aandachtsgebied: prof. dr. Maarten van Bottenburg, Universiteit Utrecht (voorzitter), prof. dr. Lilian Lechner, Open Universiteit Nederland, dr. Laura Jonker, KNVB, drs. Harald Miedema, Hogeschool Rotterdam en drs. Lida Samson, GGD Kennemerland. De externe evaluatiecommissie werd ondersteund door drs. Resie Kuppens, onafhankelijk secretaris. De commissie is in totaal twee keer bij elkaar gekomen, waarbij onderzoeksbureau Technopolis, die de eindevaluatie in opdracht van ZonMw uitvoerde, de resultaten van de eindevaluatie presenteerde. Drs. Abida Durrani was bij deze vergaderingen als toehoorder vanuit ZonMw aanwezig. De reflectie is tot stand gekomen op basis van de discussies gedurende twee bijeenkomsten en de aangedragen stukken.

De externe evaluatiecommissie SBG is gevraagd de zelfevaluatie te toetsen en te beoordelen of de beoogde resultaten realistisch waren en zijn behaald. Ook is de externe evaluatiecommissie SBG gevraagd te beoordelen of de gekozen programmaopzet paste bij de programmadoelstellingen en aanbevelingen te doen voor eventuele vervolgprogrammering.

De externe evaluatiecommissie SBG spreekt haar waardering uit over de uitgevoerde zelfevaluatie. Uit een bespreking van de tussen- en eindrapportage met het externe onderzoeksbureau dat de eindevaluatie heeft uitgevoerd, maakt de commissie op dat de evaluatie objectief en gedegen is uitgevoerd en dat het rapport Eindevaluatie Onderzoeksprogramma Sport, Bewegen en Gezondheid hiervan een getrouwe verslaglegging biedt. De externe evaluatiecommissie SBG heeft bij een tussenrapportage door Technopolis een aantal verbeterpunten aangegeven die adequaat zijn opgepakt, zoals de geringe input van praktijkorganisaties in de evaluatie en de beperkte informatie over de gerealiseerde implementatie van de onderzoeksgegevens. Met het oog hierop heeft Technopolis aanvullend telefonische interviews uitgevoerd met enkele praktijkorganisaties die bereid waren om mee te werken aan het onderzoek. Ook heeft het bureau op grond van de eindverslagen van de onderzoeksprojecten beoordeeld in welke mate de projecten zijn geïmplementeerd.

De voorliggende reflectie is gestructureerd op basis van de drie hoofddoelstellingen van het programma, te weten het versterken en verankeren van de onderzoeksinfrastructuur (§2); het vergroten van kennis op een aantal specifieke thema's (§3); en het bevorderen van kennistransfer en het creëren van voorwaarden voor de implementatie van onderzoeksresultaten (§4). De reflectie op de behaalde resultaten vindt voor elk van deze doelstellingen plaats op grond van de geoperationaliseerde evaluatiecriteria die de programmacommissie en de opdrachtgever (ministerie van VWS) bij de eerste tussentijdse evaluatie in 2005 hebben opgesteld, met aanvullingen bij de tweede tussenevaluatie in 2008 en de eindevaluatie in 2014. Na een reflectie te hebben gegeven op de drie hoofddoelstellingen formuleert de externe evaluatiecommissie SBG haar oordeel en waardering voor het programma als geheel (§5), gevolgd door aanbevelingen voor eventuele vervolgprogrammering (§6).

2. Het versterken en verankeren van de onderzoeksinfrastructuur

De externe evaluatiecommissie SBG is van mening dat het onderzoeksprogramma heeft bijgedragen aan het versterken van de onderzoeksinfrastructuur. Het programma Sport, Bewegen en Gezondheid is van belang geweest voor de aanstelling van hoogleraren, senior-onderzoekers en promovendi, die op haar beurt weer voorwaardelijk zijn voor inbedding in het wetenschappelijk onderzoek en onderwijs aan de Nederlandse universiteiten. De externe evaluatiecommissie SBG constateert dat niet alle beoogde doelstellingen voor de versterking van de infrastructuur zijn gerealiseerd; zo zijn er twee hoogleraren aangesteld (in plaats van vier) en zijn twee bestaande leerstoelen omgevormd.

De externe evaluatiecommissie SBG vindt het nog te vroeg om te concluderen in hoeverre het programma heeft bijgedragen aan verankering van het onderzoek naar sport en bewegen in het universitaire onderzoek en onderwijs. Enerzijds geven de partners verbonden in het Landelijk Overleg Sportgezondheids Onderzoek (LOSO-partners) aan dat het budget te bescheiden is geweest en te versnipperd is ingezet om te kunnen leiden tot een substantiële uitbouw en bestendiging van de betreffende academische kernen. Anderzijds merken zij ook op dat het programma van betekenis is geweest voor de emancipatie van het domein sport en bewegen binnen de UMC's, leidend tot een bredere inbedding in de prioritaire onderzoeksthema's en totstandkoming van nieuwere faciliteiten. Van belang is te volgen in hoeverre deze effecten duurzaam zijn na het wegvallen van de programmasubsidie.

De externe evaluatiecommissie SBG kijkt genuanceerd aan tegen de opvatting dat het budget te beperkt van omvang was en te veel versnipperd is ingezet. De inzet van middelen is verdeeld over vele projecten, waarvan negen waren gericht op versterking van de onderzoeksinfrastructuur. Bovendien is de focus bij aanvang van het programma en in tegenstelling tot het RGO advies verschoven van sportgeneeskunde naar het brede terrein van sport en bewegen. Niettemin kan de toewijzing van bijna vier miljoen euro voor versterking van de infrastructuur over de gehele programmaduur worden gezien als een bijzonder kenmerk van het onderzoeksprogramma. Dit kenmerk heeft de versnippering – ook volgens de betrokkenen – juist weer tegengegaan.

Voor de opbouw van een bestendige onderzoeksinfrastructuur met voldoende kritische massa is het budget waarschijnlijk te beperkt geweest, maar dat mocht ook niet van het programma worden verwacht. Het programma heeft aantoonbaar een bijdrage geleverd aan versterking van de onderzoeksinfrastructuur, terwijl voor verankering en bestendiging ook andere financieringsbronnen noodzakelijk zijn. Het programmabudget heeft wel meer mogelijkheden gecreëerd voor het verwerven van additionele middelen en emancipatie van het onderzoeksterrein. De academische kernen hebben die mogelijkheden aangegrepen, maar het valt de externe evaluatiecommissie SBG op dat deze kernen er weinig in zijn geslaagd om het onderzoeksprogramma als vliegwiel te benutten, met de kanttekening dat sommige kernen hierin beter zijn geslaagd dan andere.

In lijn met de tussenevaluatie komt uit het eindevaluatierapport naar voren dat de samenwerking en afstemming tussen de LOSO-partners onvoldoende uit de verf is gekomen. Als gevolg van het onderzoeksprogramma weten de LOSO-partners elkaar beter te vinden, wat in de programmaperiode heeft geleid tot een gezamenlijk strategisch plan, een collectieve bijdrage aan het Sectorplan Sportonderzoek en Sportonderwijs, diverse co-publicaties en enkele gezamenlijke promotietrajecten. Daar staat tegenover dat het beoogde virtuele onderzoekscentrum niet tot stand is gekomen, dat de academische kernen zich eerder minder dan meer zijn gaan specialiseren en dat de samenwerking tussen de LOSO-partners als eenheid en externe onderzoeksinstellingen en praktijkorganisaties moeizaam tot stand is gekomen.

De externe evaluatiecommissie SBG denkt niet dat de LOSO-partners onwelwillend zijn geweest om in dit opzicht betere resultaten te realiseren, maar constateert dat elk van hen te maken heeft met een dynamiek waarin tegengestelde krachten werkzaam zijn. Enerzijds gaat er een convergerende kracht uit van de eisen van de subsidiegever om meer met elkaar en met de praktijk samen te werken, snellere resultaten te boeken en concretere toepassingen te realiseren. Anderzijds oefent de concurrentie tussen universiteiten een divergerende kracht uit op de LOSO-partners. Voor de verankering van hun onderzoek op het gebied van sport en bewegen moeten zij aansluiten op de prioritaire onderzoekslijnen van de betreffende universiteit. Ook voelt elke kern druk om zich in wetenschappelijk opzicht te onderscheiden van andere onderzoeksgroepen, waaronder de LOSO-partners. Waar de convergerende dynamiek vraagt om meer kortlopende onderzoeksprojecten met vragen uit de praktijk, resulterend in bijvoorbeeld vakpublicaties, richtlijnen, protocollen, trainingen en interventies, vraagt de divergerende dynamiek om meerjarige onderzoeksprojecten gericht op vernieuwende bijdragen aan de state-of-the-art van de wetenschappelijke literatuur. Subsidies en subsidievoorwaarden zijn onvoldoende om de academische actoren uit deze spagaat te helpen. Dat vraagt om een proces van langere adem, waarin subsidieverstrekkers, academische kernen en praktijkorganisaties meer met elkaar in gesprek gaan over de oplossing van dit dilemma. Deze oplossing vraagt wellicht minder om een kartel-achtige samenwerking van de academische kernen en meer om een benadering die samenwerking bevordert vanuit de erkenning dat zij ook onderling met elkaar concurreren en dat die concurrentie zowel productief als belemmerend kan werken.

De externe evaluatiecommissie SBG erkent dat deze factoren een rol hebben gespeeld, maar constateert tegelijkertijd dat de LOSO-partners blijkbaar in de twaalf jaar durende subsidieperiode niet in staat zijn geweest om de genoemde dynamiek te doorbreken en een oplossing voor het beschreven dilemma te vinden.

3. Het vergroten van kennis op een aantal specifieke thema's

Het onderzoeksprogramma heeft veel kennis gegenereerd over een grote variëteit aan onderwerpen, zoals:

- trainingsprogramma's gericht op verbetering van de spierkracht en mobiliteit van mensen met diabetische polyneuropathie;
- het effect van sport en bewegen op mensen met een chronische aandoening;
- de gewenste aard van fysieke inspanning om bloedsuikerwaarden bij type 2 diabetes patiënten te verminderen;
- de relatie tussen voldoende beweging en geestelijke gezondheidsproblemen en de mechanismen die daaraan ten grondslag liggen;
- de relatie tussen school(omgeving) en het beweeg- en sportgedrag van leerlingen;
- de longitudinale effecten van bewegingsgedrag;
- verbetering van de diagnostiek bij sporters met klachten die op vaatproblemen wijzen;
- oorzaken van hardloopblessures;
- blessurepreventie door middel van preventieve fitheids- en oefenprogramma's;
- effectiviteit van hulpmiddelen zoals sporttape bij blessurepreventie en -behandeling;
- aard en gevolgen van afvallen onder wedstrijdjudoka's;
- een waarschuwingssysteem waarmee overtraindheid en blessures 'via maatwerk' kunnen worden voorkomen.

Deze onderzoeksthema's zijn in lijn met de doelstelling van het programma om kennis te genereren over de positieve en negatieve effecten van sport en bewegen bij de preventie en behandeling van ziekten, aandoeningen en sportletsels. Het komt de externe evaluatiecommissie SBG voor dat er een goede balans is gerealiseerd tussen aandacht voor de positieve (zoals eerste zes bullets in bovenstaande opsomming) en negatieve effecten (laatste zes bullets) van sporten en bewegen. Hetzelfde kan worden opgemerkt over de balans tussen de drie hoofdthema's van het programma: preventie door middel van sport en bewegen, behandeling met sport en bewegen, en preventie en curatie van sport gerelateerde aandoeningen.

Eén van de doelstelling van het onderzoeksprogramma was om deze kennis in het bijzonder te ontwikkelen bij specifieke doelgroepen, te weten: jongeren, kwetsbare ouderen, mensen met een lage sociaaleconomische status (SES), mensen van niet-Nederlandse herkomst, chronisch zieken en mensen met een lichamelijke en verstandelijke beperking. Het programma is hierin niet in alle opzichten geslaagd; voor mensen met een lage SES en mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking, als primaire doelgroep, zijn geen projecten gehonoreerd. Gezien het beperkte budget en de opzet van het programma komt dit voor de externe evaluatiecommissie SBG niet als een verrassing. In de derde tranche van het programma is door de programmacommissie gestuurd op honorering van aanvragen gericht op de doelgroep (top)sporters. Daardoor zijn er in de derde tranche relatief veel vooraanmeldingen ingediend voor de doelgroep (top)sporters en zijn uiteindelijk in deze tranche alleen aanvragen met als doelgroep (top)sporters gehonoreerd.

De verdeling van de aandacht over de doelgroepen is een onbedoeld gevolg van de programma-opzet. Over mensen met een lage SES of mensen met een beperking als primaire doelgroep waren geen of nauwelijks vooraanmeldingen of geen vooraanmeldingen van afdoende kwaliteit, waardoor zij niet onder de gehonoreerde projectaanvragen voorkwamen als primaire doelgroep. In de loop van het programma is hierop niet (bij)gestuurd. Hieruit kan een ongewenst zichzelf versterkend effect optreden: doordat onderzoeksgroepen zich weinig op deze doelgroepen richten worden geen onderzoeksaanvragen gehonoreerd die zich hierop richten, waardoor de academische kernen weinig expertise ontwikkelen over deze doelgroepen, met als gevolg dat de kans klein is dat er in volgende onderzoeksprogramma's vooraanmeldingen over deze doelgroepen zullen binnenkomen, etc. Wanneer het ontbreken van deze doelgroepen inderdaad een structureel karakter heeft/krijgt en dit als problematisch wordt gezien, kan daarop meer worden gestuurd via de programma-opzet en/of – voorwaarden.

Ook bleek dat de programmacommissie in de derde tranche strenger werd bij het selecteren van de vooraanmeldingen (projectideeën), waardoor er relatief minder vooraanmeldingen positief advies kregen om te worden uitgewerkt. Daardoor nam de slagingskans van de ingediende projectvoorstellen in de derde tranche toe.

4. Het bevorderen van kennistransfer en het creëren van voorwaarden voor de implementatie van onderzoeksresultaten

Kennistransfer
De kennistransfer heeft zich voltrokken via wetenschappelijke en maatschappelijke opbrengsten. Wat de wetenschappelijke opbrengsten betreft, heeft het programma voldaan aan de verwachtingen. De projecten hebben geleid tot de beoogde wetenschappelijke publicaties, congresbijdragen en promoties. De externe evaluatiecommissie SBG constateert tevens dat onderwijs op het gebied van sportgeneeskunde, sport en bewegen, en voeding en sport, gedurende de looptijd van het programma bij universiteiten en hogescholen onderdeel is geworden van het vaste curriculum geneeskunde en fysiotherapie, evenals de opleidingen tot sportarts en huisarts. Hierbij valt de kanttekening te maken dat het specifieke aandeel van het onderzoeksprogramma hierin lastig te bepalen is. Over de resultaten van de gehonoreerde projecten is met name gecommuniceerd via vakpublicaties, congresbijdragen en bijscholingen gericht op de beroepspraktijk (bijv. huisartsen, bedrijfsartsen, fysiotherapeuten, coaches, trainers, verzorgers).

Implementatie
De externe evaluatiecommissie SBG sluit zich aan bij de conclusie in het evaluatierapport dat de onderzoeksprojecten zich per saldo meer hebben gericht op het realiseren van wetenschappelijke output dan het implementeren van die resultaten. Er zijn producten en interventies gerealiseerd die direct in de praktijk toepasbaar zijn, maar hierop heeft in mindere mate het accent gelegen. Van de beoogde werkwijzen, richtlijnen en protocollen zijn gezamenlijk 15 van de 48 (31%) niet tot stand gebracht. Dat wil niet zeggen dat het onderzoeksprogramma louter tot wetenschappelijk relevante output heeft geleid. Naast vakpublicaties en trainingen hebben de projecten geresulteerd in nieuwe of aangepaste interventies, werkwijzen, richtlijnen, protocollen, diagnostische instrumenten en medische technologieën. Aanvullende activiteiten gericht op communicatie en implementatie hebben via Kennistransfer Sportgezondheidszorg (KTS) plaatsgevonden; een methodiek die met de SBG-subsidie is ontwikkeld en uitgevoerd. Met KTS zijn zowel effectief bewezen interventies als kennis uit niet-effectieve interventies verspreid. In de eerste twee tranches zijn twee onderzoeksprojecten als pilot voor de methodiek gebruikt. In de derde tranche hebben het merendeel van de projecten deze KTS-methodiek gebruikt.

Op basis hiervan concludeert de externe evaluatiecommissie SBG dat de doelstelling van het onderzoeksprogramma om de *voorwaarden voor* implementatie van onderzoeksresultaten te verbeteren, is gerealiseerd, maar dat de mate en aard van (en de juiste balans tussen) wetenschappelijke inspiratie en vraagsturing uit de praktijk een belangrijk punt van aandacht blijft. Het bevorderen van vraagsturing is van groot belang als het wetenschappelijk onderzoek een te sterk esoterisch karakter heeft of dreigt te krijgen. Tegelijkertijd moet vraagsturing niet leiden tot louter kortlopende projecten gericht op praktische problemen, omdat daarmee nog geen kennis wordt gegenereerd over dieperliggende oorzaken en verklaringen, noch over de samenhang tussen onderzoeksbevindingen uit meerdere projecten. Op basis van de bevindingen kan de externe evaluatiecommissie SBG niet goed bepalen of deze balans afdoende is geweest. De praktijk was daarvoor te zeer ondervertegenwoordigd onder de respondenten en geïnterviewden. De extra inspanning van het evaluatiebureau om de mening van representanten uit de praktijk via telefonische interviews te betrekken, leverde te weinig informatie op door een hoge non-respons. De commissie constateert dan ook dat de evaluatie onvoldoende input uit 'de praktijk' heeft opgeleverd en dat vertegenwoordigers van die praktijk onvoldoende bereid waren om die input te leveren.

5. Overall conclusies, inclusief proces

De externe evaluatiecommissie SBG sluit zich aan bij de conclusies uit het rapport dat het onderzoeksprogramma een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de erkenning van het SBG-domein in de academische wereld in Nederland. Ook heeft het een impuls gegeven aan de samenwerking tussen onderzoek en praktijk, al valt daarin nog veel meer te winnen. De onderzoeksinfrastructuur op het gebied van sport, bewegen en gezondheid is versterkt door de aanstelling van hoogleraren en onderzoeksstaf, maar heeft niet geleid tot de vooraf beoogde afstemming en samenwerking tussen de academische kernen binnen LOSO.

Er is veel kennis gegenereerd over de positieve en negatieve aspecten van sport en bewegen bij de preventie en behandeling van ziekten, aandoeningen en sportletsels. Deze kennis is onderzocht bij de beoogde doelgroepen, maar niet bij mensen met een lage SES en mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking als primaire doelgroep.

In de kennisdisseminatie heeft het accent gelegen op wetenschappelijke publicaties en presentaties. Een bijkomende winst van het SBG-programma is dat het onderwijs op het gebied van sport, bewegen en gezondheid in de loop van het programma beter is ingebed in curricula van relevante opleidingen. Via diverse vakpublicaties is de verworven kennis ook verspreid naar de beroepspraktijk. Op het gebied van implementatie is eveneens een aantal goede resultaten geboekt, maar in dit opzicht zijn de ambities beperkt geweest en is een deel van de beoogde resultaten niet gerealiseerd. Per saldo hebben de onderzoeksprojecten zich meer gericht op het realiseren van wetenschappelijke output dan maatschappelijke opbrengsten.

Daarnaast constateert de externe evaluatiecommissie SBG dat de programma-opzet voor diverse doelgroepen niet heeft geleid tot het automatisch indienen van aanvragen voor al deze doelgroepen. Gebleken is dat gerichte sturing van de programmacommissie op een specifieke doelgroep, zoals in de derde tranche van het programma, voor de doelgroep (top)sporters, wel goed werkt.

6. Aanbevelingen

Doelstelling 1: Het versterken en verankeren van de onderzoeksinfrastructuur

- De kwetsbare positie van onderzoeksgroepen die zich concentreren op onderzoek naar sporten en bewegen vraagt na uitvoering van het onderzoeksprogramma Sport, Bewegen en Gezondheid onverminderd om aandacht. Het is evenwel weinig effectief gebleken om via een dergelijk onderzoeksprogramma te sturen op versterking en verankering van de onderzoeksinfrastructuur op dit gebied. Hiervoor dienen hardere eisen te worden gesteld aan de betrokken onderzoeksgroepen en hun universiteiten, bijvoorbeeld over de uitbouw van het aantal leerstoelen en/of onderzoeksplaatsen, ook uit eigen universitaire middelen of andere geldstromen.
- De samenwerking tussen de academische kernen op het gebied van sport, bewegen en gezondheid dient verder te worden versterkt, zonder hierbij aan te sturen op kartelachtige constructies. De samenwerking dient te worden gestimuleerd vanuit de erkenning dat de kernen (ook) met elkaar concurreren en dat die concurrentie zowel productief als belemmerend kan werken. Hogescholen kunnen gezien hun ontwikkeling van kenniscentra hierbij worden betrokken.

Doelstelling 2: Het vergroten van kennis over de positieve en negatieve aspecten van sport en bewegen bij de preventie en behandeling van ziekten en aandoeningen en het ontstaan, diagnostiek, prognose en behandeling van sportletsels

- Wanneer specifieke doelgroepen structureel onderbelicht blijven en dit vanuit onderzoek of beleidspraktijk als onwenselijk wordt ervaren, verdient het aanbeveling om (zekere) aandacht voor deze doelgroepen af te dwingen via de programma-opzet.
- Om versnippering tegen te gaan, adviseert de externe evaluatiecommissie SBG om duidelijker onderscheid te maken tussen grootschalige en kleinere projecten. Dit onderscheid kan ook worden benut om meer strategisch onderzoek (gericht op dieperliggende oorzaken en verklaringen) – veelal promotie-onderzoek – te stimuleren naast kortlopende toepassingsgerichte projecten.

Doelstelling 3: Het bevorderen van kennisoverdracht en het creëren van voorwaarden voor de implementatie van onderzoeksresultaten

- De externe evaluatiecommissie SBG sluit zich aan bij de aanbeveling in het eindrapport dat helderheid gewenst is over het type onderzoek (strategisch onderzoek versus toegepast onderzoek) dat het programma wil ondersteunen/stimuleren en welke output en resultaten daarbij verwacht mogen worden, en of, en zo ja, hoe het programma wenst te stimuleren dat beide typen onderzoek meer met elkaar worden verweven.
- Het praktijkveld dient een belangrijke(re) inbreng te krijgen in de agendering, disseminatie en implementatie van het onderzoek.